

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

DVACÁTÝ ROČNÍK

1

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

STRATEGICKÉ POSTAVENÍ ČSSR

S vojenskostrategickým hodnocením českých zemí a slovenského území setkáváme se v mnohých dílech o československé historii. Všechna tato hodnocení mají však velmi obecný charakter. To je zaviněno zpravidla tím, že v rámci obecně historické tematiky situace Čech, Moravy a Slovenska se osvětluje na zcela konkrétním ozbrojeném konfliktu. Ačkoli tedy prozatím neexistuje ucelenější dílo, jež by ukazovalo úlohu a místo čs. území v ozbrojených zápasech celoevropského nebo alespoň středoevropského významu, přesto i ze zmíněných obecně historických pojednání můžeme získat řadu konkrétní pohledy na strategické postavení čs. území v minulých válkách i v současnosti.

Jeden takový pohled ukazuje, že již v době stěhování národů, v době Sámovy říše, Velkomoravské říše a později v době vzniku a upevňování Českého státu, plnilo toto území především úlohu spojovacího článku mezi jednotlivými evropskými oblastmi. Kvalita této úlohy byla jiná pokud šlo o spojení mezi východem a západem na jedné straně a mezi severem a jihem Evropy na druhé straně, a to jak v oblasti styků obchodních a kulturních, tak i v oblasti ozbrojeného střetnutí.

V době stěhování národů se pohybovaly kmeny a etnické skupiny v Evropě hlavně ve dvou základních směrech — na severu polskými a severoněmeckými nížinami, na jihu všeobecně podél toku Dunaje. Důvod je nutně spatřovat především v geografickém profilu Středoevropského prostoru, výrazně rozděleného masivem Karpat, českými a moravskými pohorími. Pro-

to také slovanské kmeny přicházely na nynější čs. území později a především z těchto dvou směrů, tj. ze severu Moravskou branou a podle řeky Labe, z jihu pak z uherských nížin podél řek Váhu a Moravy. Ačkoli tedy intenzita pohybu etnických skupin ve směru sever — jih a naopak byla podstatně menší, než intenzita pohybu východ — západ, přesto spojovací význam nynějšího čs. území a jmenovitě českých zemí byl v dané historické epoše mimořádně důležitý, neboť přes ně — a především přes moravské roviny — bylo nejvhodnější spojení mezi oblastmi Baltického moře, německými a polskými rovinami na severu a mezi Velkou Uherskou nížinou, Jaderským a Egejským mořem na jihu.

Při pronikání slovanských kmenů na západ zákonitě docházelo k ozbrojeným střetnutím s germánskými kmeny. K největší intenzitě těchto ozbrojených střetnutí docházelo v těch oblastech, kde byl nejsilnější etnický pohyb. Na severu to byly oblasti řeky Vesery, středního a dolního Labe, na jihu Malá uherská nížina, prostor Dolního Váhu, oblast dolního toku řeky Moravy a jejího soutoku s Dunajem a také území jižní Moravy. Ačkoli tedy dnešní čs. území nebylo v té době centrem ozbrojené činnosti (kromě jižní Moravy a jihozápadního Slovenska), přesto v celém průběhu oněch pěti-šesti století hrálo v politickém uspořádání střední Evropy důležitou úlohu. V této oblasti se odehrála velká ozbrojená střetnutí Sámova kmenového svazu s Avary, zde se rozhodovalo o osudu bojů s Maďary ve válkách vedených Velkomoravskou říší, na tomto teritoriu docházelo k rozhodujícím zápasům s vojenskými silami Východofrancké říše a

později Německé říše. S přihlédnutím k těmto historickým událostem lze však odpovědně soudit, že neintenzivnější vojenská činnost mezi germánskými a slovanskými kmeny, později pak mezi jejich státními útvary, probíhala většinou mimo dnešní čs. území.

Ani v dalším historickém období (11. — 18. století) strategické postavení Českého státu ve střední Evropě se nijak podstatně nezměnilo a uspořádání tehdejší Evropy výrazněji neovlivnilo. K rozhodujícím ozbrojeným střetnutím i nadále docházelo ve střední Evropě, především v Pobaltí a na území Uher. Český stát vedl války v tomto historickém období většinou s Německou říší, v nichž se sice řešily vztahy mezi německými císaři a českými králi, v nichž však současně Český stát obhájil samostatné a — na rozdíl od jiných území střední Evropy — nezávislé postavení.

Výjimku, jež měla vážné důsledky pro střední Evropu, tvoří spor Přemysla Otakara II s Rudolfem Habsburským o aipské země s dunajskou kotlinou. K ozbrojenému střetnutí došlo v Dolním Rakousku. Skončilo neúspěšně pro českého panovníka — na podunajský směr definitivně pronikl Habsburkové. Český stát — stejně jako předtím Sámova říše a Velkomoravská říše — se nedokázal v nížinné oblasti Moravského pole ubránit vojenskému tlaku Uhrů od východu a Habsburků od západu. Nedokázal udržet tuto důležitou evropskou křižovatku, otevírající vstupy do Velké uherské nížiny a zůstal nadále omezen na území Čech a Moravy.

Celkově však vojenskopolitický vývoj střední Evropy v první polovině našeho tisíciletí ukazuje na jistou strategickou izolovanost českých zemí. To je určitý historický paradox, vzhledem k těsné blízkosti velkých evropských obchodních a kulturních křižovatek a vzhledem k blízkosti důležitých vojenských směrů. Tuto jistou izolovanost nelze ovšem v žádném případě srovnávat se strategickou izolovaností jiných států, např. na Apeninském nebo Pyrenejském poloostrově, a to především proto, že geograficky náležely vždy k okrajovým evropským oblastem a vzhledem k tomu zůstávaly často stranou i při evropských mocenských střetnutích. Naproti tomu české země byly pravidelně ve větší nebo menší míře vtaženy do velkých evropských konfliktů; vždy však byly oblastí v ozbrojeném zápase druhořadou nebo jedním z vedlejších cílů. Výjimku netvoří ani období husitských válek. Ačkoli český národ vyvinul nezměrné vojenské úsilí, pro-

kázal na tehdejší dobu vysoké morální kvality a vojenské mistrovství, což mu umožnilo po řadu let porážet ozbrojené síly téměř celé katolické Evropy, přesto zápas Českého státu zůstal osamocen, jako by ani nešlo o oblast střední Evropy.

Průlomem do této izolovanosti bylo období vlády českého krále Jiřího z Poděbrad, jehož státnickému umění se podařilo podstatně zvýšit strategické postavení Českého státu, a to nejen ve středoevropských, ale prakticky v celoevropských rozměrech. Přitom je historicky zajímavé a pro současnost velmi poučné, že růstu strategického vlivu Českého státu na uspořádání evropských poměrů bylo dosaženo nikoli na bitevních, ale na diplomatických polích.

Zmíněné tvrzení naprosto neznamená, že období vlády Jiřího z Poděbrad bylo bez ozbrojených střetnutí. V začátku svého panování byl nucen ozbrojenou silou zasáhnout proti anarchii feudálních pánů, čímž upevnil vnitřní situaci státu, umožnil rozvoj nových společenských sil, zejména měšťanstva a začal budovat novou státní formu — centralizovanou národní monarchii. Tato státní forma měla význam nejen pro české země a jejich rozkvet, ale byla významným krokem i v mezinárodním měřítku, neboť šlo o budování státu nikoli na církevních, nýbrž na světských základech. To bylo také příčinou, proč Jiří z Poděbrad musel ozbrojenou mocí zasáhnout i proti zahraniční intervenci [viz vítězné boje uherským králem Matyášem r. 1469]. Tak již tehdy Český stát ukazoval cestu k budoucnosti států, osvobozených od církevního vlivu a spočívajících na národních principech.

Ačkoli vítězné ozbrojené boje s domácími i zahraničními odpůrci bezesporu přispěly k posílení strategického významu a váhy Českého státu v politickém vývoji Evropy v druhé polovině 15. století, přesto rozhodující vliv na tento vývoj měly diplomatické akce Jiřího z Poděbrad, jmenovitě jeho projekt organizace křesťanských států, jež by se ve svém mírovém společenství zavazovaly neřešit své případné spory válečným násilím a ve všem podlehlý ustanovením mezinárodního soudního dvora jako rozhodčí instituce.

Historický příklad Jiřího z Poděbrad je tedy nejen důkazem toho, že je považován za jednoho ze zakladatelů moderní diplomacie, že vybudoval pro Český stát dlouhodobou politickou koncepci, že potíral provincionalismus a usiloval o světovost, ale je současně důkazem toho, že strategické postavení státu je ve značné míře závislé i na politických a diplomatických schopnostech jeho vedoucích činitelů.

Teprve v 17. a 18. století, kdy ve střední Evropě se projevují tendence k formování velkých státních útvarů, jejichž strategická úloha by byla dána jejich polohou na křižovatkách hlavních evropských směrů „západ-východ“ a „sever-jih“, vzrůstá význam českomoravského prostoru a různé pokusy o jeho ovládnutí. Ve střední Evropě se postupně vytvářejí dvě vojensko-politická centra — Habsburská říše a Braniborsko. Začátkem tohoto procesu byla třicetiletá válka. Ačkoli vzájemné vztahy a zájmy válčících států byly velmi složité, přesto nelze nevidět, že válka začala na území Čech a Moravy, byla vedena ve střední Evropě a s cílem ovládnout střední Evropu. Výsledek války je charakteristický tím, že vestfálským mírem byly obětovány zájmy menších státních celků, posíleny ambice velkých států a Habsburkům — díky definitivnímu ovládnutí českomoravského prostoru — umožněno zorganizovat velký, stále centralizovanější státní útvar, ovládající mocensky střední Evropu až do doby nástupu vojenské moci Pruska. Třicetiletá válka je proto oprávněně prvním konfliktem, v němž ovládnutí dnešního čs. prostoru mělo mimořádné mocenské důsledky evropského významu.

Třicetiletá válka, války 18. století (slezská a sedmiletá, napoleonské války a válka rakousko-pruská r. 1866, nejsou již izolovanými konflikty a pomáhají k formování tří mocenských oblastí: v západní Evropě francouzské, později britsko-francouzské; ve střední Evropě rakouské, později německo-rakouské; ve východní Evropě ruské. Pokud mezi těmito mocenskými oblastmi docházelo v průběhu 18. a 19. století k ozbrojeným konfliktům, pak se to dělo převážně vždy na směrech východ-západ a naopak. Přitom k rozhodujícím bitvám, až na některé výjimky (Slavkov, Hradec Králové), docházelo mimo dnešní čs. území.

Pozoruhodnou skutečností tohoto historického období je postupné charakterizování směrů rozhodujících strategické činnosti. Ve střední Evropě ve směru „západ — východ“ jsou to směry: pobaltský, sársko-hesensko-sasko-slezský, hesensko-bavorsko-vídeňský. Z východní a jihovýchodní Evropy ve směru „východ — západ“ se rysují směry pobaltský, ukrajinsko-haličský, bělehradsko-budínsko-vídeňský. Ačkoli žádný z těchto směrů neprocházal nyníšním čs. územím, přesto jeho význam (jmenovitě českomoravského prostoru) zůstal zachován, a to především proto, že byl prostorem důležitých strategických přesunů ze severních strategických směrů na jižní (podunajský) a naopak.

Dnešní čs. území však nezůstalo mimo oblast ozbrojeného řešení mocenských zápasů. Důkazem jsou bitvy u Slavkova v r. 1805 a u Hradce Králové v r. 1866. Přitom jejich význam pro uspořádání evropských poměrů je značně odlišný. Zatímco bitva u Slavkova byla velkou nejen svým vojenským, ale také politickým významem a měla skutečný vliv na řešení celoevropských otázek, bitva u Hradce Králové byla vyvrcholením prusko-rakouské války, v níž rakouská monarchie byla sice poražena, avšak udržení českomoravského prostoru zůstala i nadále velkým státem střední Evropy.

Jaké dílčí závěry o vojenskostrategickém významu čs. území vyplývají z vojensko-politického vývoje v 17. — 19. století?

Ozbrojená střetnutí v Evropě, jmenovitě pak ve střední Evropě, vzhledem k rozmístění velmocenských oblastí a geografické konfiguraci koncentrují se na směry „západ — východ“, převážně mimo čs. území. Geograficky smíšený ráz čs. území, tj. na západě stará Česká vysočina, výrazně oddělená od sousedních oblastí horskými hřbety, na východě mladé Karpaty a mezi oběma moravské roviny, je příčinou toho, že území Slovenska je součástí jižního strategického středo-evropského směru, ovšem s velmi nízkou intenzitou ozbrojené činnosti zatímco v českých zemích, jmenovitě v Čechách, intenzita ozbrojené činnosti byla podstatně vyšší, a to hlavně tehdy, když šlo o boj mezi středo-evropskými mocnostmi. Až do poloviny 19. století nejsou české země strategickým cílem a zůstávají především důležitým prostorem přesunů mezi hlavními strategickými směry a oblastmi (Suvorov, Kutuzov). Významná bitva u Slavkova je právě proto výjimečnou. V důsledku působení různých vlivů vojenské i politické povahy se odehrála právě na spojnici mezi oběma hlavními středo-evropskými směry.

Navrotí tomu ve válce prusko-rakouské r. 1866, kdy šlo o získání rozhodujícího vlivu ve střední Evropě, o boj mezi největšími v té době středo-evropskými mocnostmi, mají české země jako spojovací prostor zcela mimořádný strategický význam, a proto se také staly centrem ozbrojeného úsilí obou stran.

Zamysleme se nyní nad tím, zda tento strategický význam čs. území zůstal zachován i v době obou světových válek.

Začátkem 20. století byla Evropa rozdělena do tří mocenských oblastí. Zápas o hegemonii v nich byl v podstatě vyřešen. Vzhledem ke geografickému rozmístě-

ní tehdejších mocenských oblastí nemohla být strategická orientace jiná, než ve směru západ — východ a naopak. Rozhodující válčiště pak musela být zákonitě na styku těchto mocenských oblastí. 1. světová válka to nakonec potvrdila. Proto také i v této válce se čs. území nestalo dějištěm ozbrojeného zápasu. Celé území, hlavně pak Morava a Slovensko, bylo prostorem přesunu vojsk a transportů vojenského materiálu. Jinými slovy — i v průběhu první světové války hlavní strategický význam čs. území spočíval v jeho úloze spojovacího článku mezi jednotlivými směry strategických činností vojsk, především ve východní a jihovýchodní Evropě.

Obdobná situace se vytvořila při zahájení i v první polovině druhé světové války, ovšem s tím rozdílem, že postupně čs. území se stávalo prostorem ozbrojené činnosti. Již sama příprava k této válce dokázala, že pro fašistické Německo bylo ovládnutí Československa podmínkou k zahájení i vedení válečných tažení nejen na východní, ale i na ostatních frontách. Poslední fáze 2. světové války, kdy ke konečné porážce fašistických vojsk dochází na území Československa, dokumentovala měnící se význam tohoto prostoru ve velkých evropských konfliktech.

Ačkoli hlavní strategická uskupení vedla rozhodující operace na známých směrech

— Moskva — Varšava — Berlín; Kyjev — Lvov — Krakov — Dráždany; Bukurešť — Budapešť — Vídeň;

— podél severního pobřeží na Hamburk; Paříž — Berlín; Strasburg — Mnichov — Linz — Vídeň;

tj. na směrech umožňujících rozvinutí milionových armád s ohromným množstvím techniky, přesto ke koncentraci strategické činnosti velkých vojenských uskupení dochází nakonec na území českých zemí.

Poslední fáze 2. světové války znovu potvrdila strategický význam čs. území jako důležitého spojovacího článku v ozbrojených střetnutích velkého formátu; současně však ukázala i některé nové důležité aspekty strategického charakteru.

Poslední fáze 2. světové války ukázala, že Karpaty, vyplňující podstatnou část Slovenska, oba rozhodující strategické směry rozdělují. Vojska bojující na Slovensku byla v podstatě po celou dobu trvání operací v r. 1944 a 1945 vojsky styku mezi oběma strategickými uskupeními. Naproti tomu prostor českých zemí se v konečné fázi války v r. 1945 stává prostorem strategické činnosti. V něm se spojují obě strategická uskupení ze severu i jihu k dokončení porážky posledního silného nepřátelského uskupení.

Pokusím se nyní konkretizovat zmíněné vojenskohistorické závěry na současnost a ujasnit, zda strategický význam čs. území se změnil či nikoli. Abych tak mohl učinit, povím si napřed některých nových faktorů.

Především je to skutečnost, že po druhé světové válce přestalo existovat dřívější vojenskopolitické uskupení Evropy tří mocenských oblastí. Místo nich existují dvě mezinárodní koalice, reprezentované v západní polovině Evropy paktem NATO, ve východní polovině obranných společenství států Varšavské smlouvy. Boj mezi těmito koalicemi, ačkoli se nevede v současné době vojenskými prostředky, často nabývá formy ohrožování a krizí. Rozsáhle se v něm uplatňují ideologické, diplomatické, ekonomické a vědeckotechnické formy zápolení. Rozdělení Evropy do dvou antagonistických mocenských oblastí a formy zápolení mezi nimi je nutné považovat za určující činitele nejen pro změny v mezinárodních vztazích, ale i pro změny ve strategickém postavení jednotlivých evropských států.

Důkaz nacházíme v jedné z Leninových pouček o tom, že „... rozhodující vliv na charakter mezinárodních vztahů mají subjekty světové politiky, tj. velké státy.“

Vzhledem k ekonomické, vědeckotechnické a vojenské síle, za hlavní subjekty světové politiky v nynější etapě považujeme USA a SSSR. V současné době určují cesty války a míru. Význam a místo kteréhokoli válečného konfliktu v mezinárodních otázkách neurčujeme tudíž jen geografickou polohou a rozsahem území, ale hlavně tím, do jaké míry se tohoto území týkají zájmy světových velmocí.

Zmíněná fakta zákonitě ovlivňují strategické postavení ČSSR. Jej území leží na důležité křižovatce evropského společenského pohybu (to samo o sobě vyvolává zájem evropských mocností o tento prostor), je zároveň i částí styčné plochy mezi dvěma antagonistickými vojenskopolitickými seskupeními v Evropě. Je tedy oblastí přímého zájmu nejen států Varšavské smlouvy, ale i členských států NATO, jmenovitě NSR, nejmocnějšího evropského státu NATO.

Toto tvrzení dokumentuje několik konkrétních údajů. Svou plochou 127 869 km² a svými 14 milióny 250 tisíc obyvateli se řadí ČSSR mezi evropské státy střední velikosti. Typickým znakem území je protáhlý tvar v rovnoběžkovém směru (délka 760 km, maximální šířka 280 km v Čechách, minimální šířka 80 km na Slovensku); vzhledem k tomu státní hranice měří 3 472 km. Již tato čísla ukazují, že ČSSR zřejmě nemůže být subjektem evropské politiky, že nemůže rozhodujícím způsobem usměrňovat vývoj mezinárodních vztahů na evropském kontinentě; to však v žádném případě neznamená, že na mezinárodní vztahy je bez jakéhokoli vlivu. Její vliv — a tím současně i její strategický význam — vyplývá právě z onoho protáhlého tvaru území, který je příčinou, že v současném politickém uspořádání Evropy má ČSSR šest sousedů, z nichž NDR, PLR, SSSR a MLR jsou členy Varšavské koalice, Rakousko je neutrálním státem a NSR je členem NATO.

350 km státní hranice s NSR není pouze hranicí se sousedním státem, ale je současně hranicí s nejsilnějším evropským státem NATO a zároveň i částí styčné linie mezi dvěma vojenskopolitickými koalicemi. Z vojensko geografického hlediska jde o přirozenou hranici, vhodnou k vedení aktivní obrany, ale i ke skrytému rozvojně silných úderných operačních uskupení vojsk.

570 km státní hranice s neutrálním Rakouskem je určité (kromě jiného) důležitým činitelem stability rakouské neutrality i ovlivňujícím prvkem ve strategickém postavení ČSSR. Československo nejen v jistém smyslu střeží neutralitu Rakouska, ale zároveň jakékoli porušení rakouské neutrality ze strany NATO nebo vnitřními rakouskými silami by se zákonitě odrazilo na strategickém postavení ČSSR.

Zbývajících 2 546 km státní hranice je bezesporu spojenecká linie, která vzhledem ke značnému počtu různých komunikačních spojů je důležitým faktorem nejen pro mezinárodní dopravu a obchod, ale i pro vojenskostrategická opatření. Zkušenosti Československa z roku 1938 jasně dokumentují, jak obtížné bylo zabezpečit ochranu tak dlouhé státní hranice silami a prostředky, jimiž ČSR disponovala v tehdejší politickém uspořádání střední Evropy. Před vypuknutím druhé světové války, po okupaci Rakouska hitlerovskými Němci, měla ČSR pouze 4 sousedy, avšak s výjimkou krátkého úseku státní hranice s Rumunskem byla čs. státní hranice na všech ostatních úsecích bezprostředně ohrožena. V současné době více jak 2/3 státní hranice ČSSR jsou spolehlivě zabez-

pečeny členstvím v koalici států Varšavské smlouvy, zatímco bezprostředně ohrožena je zhruba 1/10 státní hranice.

Tato skutečnost je jedním z nových rysů strategického postavení ČSSR.

A nejen to. Čs. území je současně i částí nejdůležitějšího evropského válečného, na němž jsou rozvinuty a ve vysoké bojové pohotovosti připraveny ozbrojené síly prvního strategického sledu obou koalic. Jakékoli ozbrojené střetnutí mezi silami těchto koalic by se samozřejmě od prvních minut dotýkalo bezprostředně i čs. území, a to především proto, že čs. ozbrojené síly jsou součástí prvního strategického sledu států Varšavské smlouvy. Rozloha, členitost a pokrytost čs. území nedávají sice předpoklady pro činnost velkých operačních svazů strategického určení. To ovšem neznamená, že toto území netvoří významnou základnu, neboť

— jednak vyplňuje prostor mezi západní částí hranice SSSR a jižní částí NSR, — jednak (vzhledem ke geografickému profilu, surovinovým zdrojům a průmyslovým rajonům — jmenovitě na území českých zemí) je výhodným nástupovým prostorem a materiálním základem pro operace ve směru „východ — západ“ a současně vhodným prostorem k vedení úspěšné obranné činnosti.

Pro tyto své strategické rysy čs. území zákonitě stojí v popředí zájmu NATO.

Ve srovnání s historickými zkušenostmi nelze tedy již počítat s tím, že by čs. území mohlo zůstat stranou přímé bojové činnosti, že by i v příští možné válce představovalo výhradně spojovací článek mezi strategickým směrem Berlín — Paříž a podunajským směrem. Úlohu spojovacího článku by čs. území sice plnilo, ovšem nikoli s omezeným cílem ke strategickým přesunům, ale s rozhodným cílem spojení ozbrojeného úsilí mezi severní a jižní skupinou ozbrojených sil států Varšavské smlouvy.

To je další, již druhý nový aspekt strategického významu čs. území na válečném.

Třetí aspekt, dokumentující novou kvalitu strategického významu ČSSR v současnosti, vyplývá ze stručného zhodnocení strategických prostorů a strategických směrů na západním evropském válečném, jehož součástí je i čs. území.

Pod pojmem „strategický prostor“ rozumíme relativně uzavřené území — část válečného nebo strategického směru — jež má důležitý politický, ekonomický, vojenský i geografický význam a zahrnuje strategické objekty různé důležitosti a charakteru. Pro pozemní strategické prostory jsou charakteristické: uskupení pozemních a vzdušných ozbrojených sil, raketové zá-

kladny, průmyslové rajóny, politická centra, komunikační uzly. Existence a poloha strategických prostorů určuje do značné míry strategické úkoly na válčišti; existence a poloha strategických objektů, strategických a operačních směrů určuje pak do značné míry způsob a postup řešení strategických úkolů.

Z kapitalistické části Evropy je v bezprostředním sousedství ČSSR strategický prostor NSR (jmenovitě jižní polovina NSR) a neutrální Rakousko. V další hloubce válčiště má určitý vztah ke geografické poloze ČSSR i strategický prostor Francie (jmenovitě východní a jihovýchodní část) a neutrální Švýcarsko.

Rozhodující vztah k čs. území má strategický prostor NSR, který je z operačně strategického hlediska komplexně a intenzivně budován. Je hlavním prostorem k rozvinutí pozemních a vzdušných sil NATO v Evropě, kde jsou koncentrována i důležitá politickoadministrativní, hospodářská a vojenská centra a objekty.

Zhruba polovina lidských, materiálových i ostatních zdrojů a kapacit je v jižní polovině NSR, která sousedí přímo se západní částí čs. území. Např. ve zbrojním průmyslu je to zhruba 50 % hlavních vědeckých závodů jaderného průmyslu, asi 40 % hlavních závodů na výrobu tanků a obrněných vozidel a zhruba 55 – 60 % leteckého raketového průmyslu.

Území Rakouska a Švýcarska, ačkoli zdaleka nemají takový strategický význam jako NSR, ovlivňují strategické postavení ČSSR především proto, že jde o neutrální státy. Jmenovitě udržení neutrality Rakouska dává možnost v ještě větší míře omezit síly a prostředky, nutné k zabezpečení tohoto úseku čs. státních hranic. Jakékoli porušení neutrality Rakouska by naopak situaci ČSSR (a samozřejmě částečně i situaci varšavské koalice) zkomplikovalo.

Vzhledem ke geografickým podmínkám a rozmístění strategických objektů ve zmíněných územích, jsou pro činnost vojsk tři nejdůležitější směry:

- přímořský, ze severní části NDR, přes Holandsko a Belgie do sz. Francie;
- střední, ve směru Berlín — Paříž;
- Praha — Nancy, jižní polovinou NSR do východní Francie.

Bezprostřední vztah ke strategické poloze ČSSR má směr Berlín — Paříž a Praha — Nancy. Směr Berlín — Paříž je na západoevropském válčišti nejdůležitější jak pro vedení války jaderné, tak i konvenční. Ačkoli z čs. území nevychází, má k němu bezprostřední vztah. Sousedí se směrem Praha — Nancy, umožňuje nejkratší a vzhledem k terénu nejpříznivější přístup k nejdůležitějším politickým, economic-

kým a vojenským objektům NATO, zejména v Poruří, v prostoru Frankfurt — Mannheim, v Sársku, Holandsku, Belgii a Francii. Rozbití operačních uskupení NATO na tomto směru a ovládnutí severní poloviny NSR by znamenalo nejen podstatné oslabení NATO, ale současně výrazné ovlivnění operací na směru Praha — Nancy.

Směr Praha — Nancy je pásmo terénu, široké 230–280 km a hluboké asi 500 km, s důležitými průmyslovými rajóny a komunikačními uzly (Nürnberg, München, Stuttgart, Karlsruhe, lotrinský průmyslový prostor). Má dva základní operační směry: pražsko-sárský a přálský. Protože jde o pásmo, jehož přirozený začátek je na čs. pohraničních hřbetech Českého Lesa a Šumavy a jehož přirozeným zádem je prostor Čech, a protože obsahuje podstatnou část jižní poloviny NSR, považujeme směr Praha — Nancy za směr operačně strategického významu, který má bezprostřední vztah ke strategické poloze ČSSR a určitý vztah k území neutrálního Rakouska a Švýcarska. Ve srovnání se směrem Berlín — Paříž je jeho délka k západním hranicím NSR větší, terénní podmínky obtížnější a kapacita nižší. Vzhledem k tomu je ve vztahu ke směru Berlín — Paříž hodnotíme jako směr pomocný. To ovšem nevylučuje, že bychom na něj nemohli (podle vývoje situace) přenést rozhodující strategické úsilí.

Zhodnocení strategického postavení ČSSR by však nebylo úplné, kdyby opomíjelo tu část západního válčiště, na níž se rozkládají státy socialistického tábora. Z hlediska politického uspořádání této poloviny Evropy, geografické charakteristiky tohoto prostoru a na základě dostupných informací o možných strategických záměrech NATO, můžeme označit tyto strategické prostory: NDR se specifickým objektem Západní Berlín, ČSSR, Rakousko a PLR.

Skutečnost, že politické vedení NSR si stále osobuje právo být jediným představitelem německého národa (tj. i obyvatel NDR) a že Západní Berlín — v němž jsou umístěna vojska tří států NATO — považuje za součást NSR, dokazuje, že v tomto prostoru více než v kterémkoli jiném ve střední Evropě může docházet ke krizovým stavům, jejichž průběh by přímo ovlivňoval i vývoj událostí v ČSSR a bezprostředně se dotýkal jejich zájmů.

Z hlediska NATO je území ČSSR korydorem, který hluboko proniká do uskupení států Varšavské smlouvy a otevírá jim cestu k průmyslovým centrům PLR i do uherkých nížin, eventuálně až do Rumunska.

Ovládnutím Rakouska vojsky NATO, popřípadě již zrušením statutu trvalé neutra-

lity a politickým zavlčením Rakouska do sféry NATO, by bylo ohroženo hlavní uskupení států Varšavské smlouvy z jihu, otevřena cesta přes moravské roviny na sever a přes MLR na východ a Balkán. Není vyloučeno, že území Rakouska spolu s česko-moravským prostorem může představovat ve strategických plánech NATO jeden strategický prostor.

Území PLR, chráněné ze severu mořem a z jihu Karpaty, poskytuje široký prostor k rozvinutí činnosti velkých strategických uskupení proti hlavní síle socialistického tábora tj. SSSR.

Vzhledem k těmto strategickým prostorům a charakteristice terénu ve střední a východní Evropě, můžeme vytyčit v této části válčisti tyto nejpravděpodobnější zájmové směry strategické činnosti NATO:

- přímořský, ze severní části NSR do pobaltských republik SSSR;
- Hannover, Berlín, Warszawa, Moskva;

- Fulda, Leipzig, Wrocław, Krakow;
- Nürnberg, Plzeň, Ostrava;
- München, Wien, Budapest.

Klasifikace pravděpodobných strategických prostorů a zájmových směrů z hlediska NATO znovu potvrzuje specifiku strategického významu ČSSR pro Varšavskou koalici. Ačkoli území NDR má pro činnost velkých operačních svazů výhodnější podmínky než ČSSR a ačkoli v plánech NATO je jistě počítáno s možností působení na německé obyvatelstvo NDR, přesto čs. území (a především západní polovina) zůstává prostorem mimořádně strategické důležitosti, a to nejen k vedení vojenských operací k dosažení bližších strategických plánů NATO, ale i různých politických a diplomatických zásahů.

K potvrzení oprávněnosti tohoto názoru jistě poslouží alespoň stručná charakteristika zmíněných pravděpodobných zájmových směrů NATO, které mají bezprostřední vztah k čs. území.

Směr Fulda, Leipzig, Wrocław, Krakow vede ekonomicky nejvýznamnějšími oblastmi NDR. Úspěšné vedení operací na tomto směru by napomohlo k ovládnutí česko-moravskému prostoru ze severu a k proniknutí do nejprůmyslovějších oblastí v jižním Polsku.

Směr Nürnberg, Plzeň, Ostrava prochází politicky, ekonomicky i komunikačně nejvýznamnějšími prostory západní poloviny ČSSR. Proniknutí na tomto směru by vytvořilo výhodné podmínky k dalšímu ovládnutí nejprůmyslovějších částí PLR a MLR.

Směr München, Wien, Budapest (s odbočkou Bratislava, Košice) je v současné době eliminován neutralitou Rakouska, a proto jeho význam je přímo závislý na respektování nebo porušení této neutrality. Vedení operací na tomto směru by napomáhalo k ovládnutí západní poloviny ČSSR z jihu a vytvářelo by podmínky k pronikání na Slovensko a do MLR.

Z této charakteristiky vyplývá, že

- směry Fulda, Leipzig, Wrocław na severu a München, Wien na jihu hodnotíme jako směry operačně strategického významu, neboť oboustranně obkličují západní polovinu ČSSR s důležitým ekonomickým a vojenským potenciálem strategických rozměrů;

- směry přes čs. území a Rakousko k západním hranicím SSSR jsou kratší než směr Berlín, Warszawa; to je vojensky mimořádně důležitý fakt, který může podstatně ovlivňovat strategické plány NATO;

- směry přes čs. území a Rakousko geograficky na sebe navazují; to může bezprostředně ovlivňovat postoj NATO k neutralitě Rakouska.

Území ČSSR má tedy zřejmě své místo ve strategických plánech NATO a bude proto předmětem jeho stálého zájmu jak vojenského, tak i politického. Tento závěr současně potvrzuje třetí aspekt o nové kvalitě strategického postavení ČSSR v dnešním politickém uspořádání této části Evropy. Z hlediska států Varšavské smlouvy spočívá strategický význam čs. území hlavně v tom, že vyplňuje prostor mezi západní hranicí SSSR a jižní částí NSR, umožňuje přesuny sil a prostředků z východní Evropy do centrálních částí západoevropského válčisti, je vhodným nástupovým prostorem k zahájení rozhodných operací i přirozeným prostorem k vedení obranných operací, střeží neutralitu Rakouska.

Strategický význam čs. území v období 2. světové války a jmenovitě po ní — vzhledem k současnému vojenskopolitickému uspořádání Evropy — má vzrůstající tendenci. Nelze jej přeceňovat, nelze jej však v žádném případě nedoceňovat. Naopak, realistické zhodnocení tohoto významu ze všech jeho stránek si vynucuje další posilování čs. prostoru v politickém a ekonomickém smyslu i z hlediska přípravy k obraně (příprava válčisti a příprava obyvatelstva), a to nejen v československých, ale i v koaličních opatřeních.

Využití analytických modelů boje ve vyučovacím procesu

T. Kotarbiński: Věda je každý celek, hodný toho, aby byl předmětem intelektuální výuky ve vyšším školství, a teprve ve vyšším školství, mající charakter odlišitelné specializace (Elementy teorii poznání, logiky formální i metodologii nauk).

Svým článkem sleduji dva cíle:

1. upozornit na nutnost rekonstrukce výuky taktických předmětů ve prospěch širšího teoretického vojenskovedního základu;

2. v souvislosti s tím naznačit bezprostřední možnosti interpretace analytických modelů vševojskového boje v pedagogicko-výchovném procesu vysokých vojenských škol.

Potřebu zabývat se těmito otázkami vyvolávají podle mého názoru při nejmenším dva stejně závažné důvody:

— první z nich je implicitně obsažen v působení VTR na společnost vcelku a na vojenství zvláště,

— druhý je ryze pedagogický a vyplývá z teoretických poznatků akumulovaných soudobou psychologií učení.

Odborníci předpokládají, že společnost s nejlepší vědeckou a vzdělávací soustavou zaujme v období VTR takové postavení ve světě, jako kdysi stát s největším přírodním bohatstvím a poté největším průmyslovým potenciálem. Analogicky lze předpokládat, že i kvalita ozbrojených sil bude stále více záviset na vojenské vědecké a vzdělávací základně. Z toho vyplývá, že **VTR zásadně změní nejen poznávací pole vojenské vědy, ale také její úlohu a místo v systému ozbrojených sil.**

Zvláštní význam bude mít (resp. již má) zejména kvalita komunikace mezi vě-

deckou a pedagogickou základnou. To platí především pro malé státy, jejichž armády budou z pochopitelných důvodů vždy trpět spíše chronickým nedostatkem informací o bezprostředních aplikacích nejmodernějších poznatků z oblasti přírodních, technických a společenských věd ve vojenství, než jejich přebytkem. Základním kamenem vojenské vědecké a školské politiky proto nezbytně musí být **orientace na co nejlubší a nejvšestrannější rozvoj intelektuální úrovně velitelského sboru, založená na efektivním a pružném využívání všech dostupných vědeckých i jiných významných informací.**

Základem trvalých vědomostí a pamětní kapacity, tj. určité intelektuální úrovně, nemůže být ovšem pouze mechanické vrstvení izolovaných faktů. Učení sice nelze pochopit bez vztahu k pamětní funkci, nicméně pamětní procesy jsou jen jednou stránkou učení, kterou chápeme jako specifickou formu činnosti. Oproti názoru, že učení je pouze pamětní funkcí, psychologie učení zdůrazňuje, že lidské učení je základním regulačním a formativním procesem, v němž se vytvářejí nové druhy činnosti a psychologických vlastností člověka. **Učení je spíše funkcí určitým způsobem uspořádané struktury, než funkcí lidské paměti.** Účelem učení tedy není pouze si osvojit určité množství vědomostí a dovedností. **Smysl učení spočívá v jeho finálním**

vztahu k budoucnosti. Má člověku (veliteli) umožnit, aby postupoval snáze a lépe při následující činnosti. Tento vztah k budoucnosti umožňuje to, že **člověk zobecňuje čemu se naučil v nových situacích a při nových problémech, s nimiž se setkává.**

Je pozoruhodné, že analogické závěry, k nimž dospěla moderní psychologie učení, formuloval již Clausewitz ve svém díle *O válce*. V kapitole „Teorie má být úvahou a ne naukou“ napsal: „... neboť i tyto zásady a tato pravidla mají v myslícím duchu spíše určovat hlavní rysy jeho navýklých hnutí, než mu být při provádění přesnými ukazateli cesty.“¹⁾

Autoři „Civilizace na rozcestí“ R. Rich-ta a kolektiv dospívají ke stejným závěrům:

„Dosavadní systém vzdělání, založený na osvojování poznatků, se stane pro budoucnost absurdním: tendence k encyklopedické informovanosti se stší poklesem schopnosti samotného logického myšlení. Stále víc poroste oblast vědeckých poznatků, které je nutno uchopovat v jejich racionalitě a nelze jim jednoznačně přiřadit názorné modely. Kultivace abstraktního myšlení, osvojování logických systémů, se nyní začíná rýsovat jako celosvětový problém.“

Zpravidla se mluví o dvojím druhu zobecňování:

— první je tzv. **specifické zobrazování**, jež spočívá v použití výsledků učení k řešení úkolů velmi podobných těm, které jsme se původně naučili řešit,

— druhý způsob je tzv. **nespecifický**, který má větší účinnost než první, a to proto, že se týká **zobecňování vztahů a principů**. Jestliže jsme pochopili princip řešení určitého problému, který je představitelem celé třídy podobných problémů, tak jsme s to řešit všechny problémy této třídy; jde o osvojování a algoritmy řešení úloh.

Tento druh učení a zobecňování je jádrem vzdělávacího procesu, tj. toho, co se zpravidla označuje jako osvojování základních pojmů a základních vědomostí. **Kontinuita vědomostí a učení posluchačů má tedy podobnost struktury, jejímž jádrem je porozumění podstatě věci či problému.**

Zatímco lidské schopnosti můžeme rozvíjet v podstatě bez omezení, faktické znalosti nikoliv. Existuje jistá mez, která dává poznatky a zároveň kultivuje člověka tak, aby byl po celý život schopný získávat další poznatky. Tato mez rovněž orientuje výuku na **osvojení struktury předmětu** a je založena na možnosti přenosu získaného poznání do nových sfér.

(Člověk druhé poloviny XX. století žije v době prudkých výbojů a rychlého zastarávání poznatků vědy a je proto nucen učit se celý život!)

Vycházíme-li z těchto hledisek, dospíváme k závěru, že v učebních osnovách velitelských a vojenskopolitických směrů vysokých škol by měla být **patřičně zdůrazněna specifická váha širokého teoretického vojenskovedního základu**. „Ale u tohoto předmětu je víc než kdekoli jinde zapotřebí všimnout si zpočátku podstaty celku, protože je tu víc než kdekoli jinde nutno mít na paměti s částí zároveň i celek.“²⁾

Vojenská věda, jako ostatně každá jiná věda, je totiž **systematickým (strukturovaným) věděním**, (tj. pouhá znalost faktů není ještě znalostí vědy). Ke zvládnutí předmětu je třeba znát **souvislosti** mezi fakty a principy a kromě toho i metody, které umožňují tyto souvislosti odhalit.

Jedině teorie je s to vytvářet základní orientaci vojenských odborníků a podmiňovat jejich racionální přístup ke zpracování informací. Výuka teorie vytváří předpoklady k rychlému vzestupu elementární vědecké přípravy a také k podchycení každé možnosti kultivace talentu. A kvalitativního potenciálu lidských sil záleží především, nebo alespoň do značné míry, ve vyhledávání, třídění, utváření a **rozvíjení talentu a schopností člověka.**

Ke stejným závěrům dospěli zřejmě i autoři základních výukových dokumentů VA AZ. Pokusím se dokázat, že **jde však pouze o shodu formální a nikoli obsahovou.**

Dokument, v němž je definice profilu absolventa velitelsko-organizačnické fakulty VA AZ, mimo jiné uvádí:

— absolvovalím vojenské vysoké školy musí důstojník získat dostatečně široké, **hluboké teoretické** a v potřebné míře i praktické znalosti ... atd.,

— v oblasti teoretické, všeobecně technické a speciální vojenské přípravy získá zejména **široké teoretické základy** ... atd.,

— na rozvoji celé osobnosti vojenského inženýra — organizátora **podílí se předměty teoretické a všeobecné technické přípravy rozhodujícím způsobem.**

Ve skutečnosti učební programy VA AZ akcentují **místo teorie vojenského umění teorie vůbec resp. výuku některých exaktních věd**, jejichž zvládnutí předpokládá poměrně širokou všeobecnou teoretickou přípravu.

Exaktní vědy samy o sobě mají však k vojenské vědě pouze zprostředkovaný a nikoli přímý vztah. **Moderní exaktní metodologie je nesporně pouze prostředkem**

¹⁾ Clausewitz, *O válce*, Naše vojsko 1959, str. 92

²⁾ Clausewitz, *O válce*, Naše vojsko, 1959, str. 23

k základnímu požití podstaty, resp. nalezení vnitřního pořádku mezi všemi útvary oboru (vojenské vědy), od elementárnějších k nejsložitějším. Odpřednášení rozsáhlého kursu matematiky (390 hodin), logiky (40 hodin), kybernetiky (134 hodin), mechanizačních a automatizačních prostředků velení (66 hodin), vytváří pouze potenciální předpoklady k adekvátnímu výkladu základů teorie vojenského umění. A tyto předpoklady zůstávají v podstatě nevyužity. Je to stejně nepřirozené, jako kdyby se na elektrotechnické fakultě odpřednášela matematická analýza a např. přechodné jevy na pasivních prvcích elektrických obvodů (C, L) byly popisovány pouze verbálně. Ještě větším paradoxem by to vyznělo např. v souvislosti s výkladem teorie elektromagnetického pole apod.

Přitom i ve vojenství existují jevy, ve kterých se odrážejí podstatně, nutně a objektivně stránky ozbrojeného zápasu (princip soustředění sil, princip součinnosti, princip ekonomie sil apod.), k jejichž pochopení je výhodné využít metod matematického modelování a experimentování s matematickými modely. To, že je vojenská věda absorbuje postupně exaktní metody a zařazuje je do svého obsahu, je konkrétním projevem její konvence od vědy převážně popisné, k vědě formulující zákonitosti.

Teorie vojenského umění je vědeckým pokusem o nalezení vnitřního řádu za empiricky dostupným, proměnlivým a náhodným. Analytické modely boje, které jsou její součástí, tvoří podle mého názoru přirozenou edukační základnu vysokoškolsky vzdělaného velitelského oboru ČSLA, a to z těchto důvodů:

1. Konstruování matematických modelů a experimentování s nimi je z hlediska intelektuálního vývoje posluchače velmi účelné, neboť studium toho, co si má posluchač především osvojit (vojenské umění) začíná praktickou činností: metodou cvičení, vnější manipulací s jevy a věcmi a na tomto základě se rozvíjí rozumové porozumění základním principům vojenského umění.

Často slyšíme námitku, že analytické modely boje vystupují ve svém stupni abstrakce příliš vysoko a že za to platí značným ochuzením modelu oproti originálu. Tato námitka, jakkoli je věcně správná, nesnižuje gnoseologický význam těchto modelů. Každá objektivní realita má jistou informační varietu (rozmanitost svých prvků a vztahů). Při libovolném procesu poznání odráží lidský subjekt varietu nějakého objektu nikoli celou, nýbrž z ní vybírá jen něco, tj. omezuje ji. Omezení variety

znamená jistou užší vazbu mezi některými prvky, což usnadňuje procesy učení. Skutečnost, že originál je bohatší než jeho odraz (model), umožňuje vybírat z množství jen podstatné, důležité stránky a zslavat je.

Uvedu pro srovnání závěry, ke kterým dospěl při zkoumání obdobného problému Clausewitz. V kapitole „Velké zjednodušení vědění“ píše: „Veliké množství znalostí a dovedností, které celkem vzato slouží válečné činnosti a kterých je zapotřebí dříve než může vyzbrojené vojsko vytáhnout do pole, zhušťují se v několik velkých závěrů, ještě než dospějí k tomu, aby ve válce dosáhly konečného účelu své činnosti, stejně jako se vodní toky v zemi spojují ve velké řeky dříve, než dojdou moře. Jen tyto činnosti, vlévající se přímo do moře války, musí poznat ten, kdo je chce řídit“. Dále v kapitole „Toto zjednodušení vědění vysvětluje rychlou průpravu velkých vojevůdců, i proč vojevůdce není učenec“, píše: „Jen to, co je velké, může ho dovést k velkoleposti, kdežto malé věci ho povedou k malichernosti, neodmítne-li je beze zbytku jako něco, co je mu úplně cizí.“³⁾

2. Vychodiskem každého vyučovacího procesu má být dobře logicky uspořádaná látka, která se opírá o základní vědecké pojmy (např. matematické vztahy). Tím se usnadňuje porozumění struktuře látky a v ní obsaženým vztahům. Porozumění hlavní myšlenky či problému a pochopení podstatného činí další učení v celém předmětu snadnějším. Nová látka se pak již opírá o upevněné a přesné pochopení struktury látky samé. Tato metoda „opory“ nového o staré je vysoce efektivní a šetří energii posluchačů. Jde o praktické využití zákona návaznosti.

3. Interpretace analytických modelů v pedagogicko-výchovném procesu otevírá jednu z cest, jak posluchače objektivně motivovat a jak vytvořit atmosféru aktivní spolupráce mezi posluchačem a učitelem, resp. mezi posluchačem a analogovou či číslicovou výpočetní technikou. Má-li se totiž posluchač naučit řešit problém, pak přispívá k rychlému a efektivnímu učení, je-li tento problém formulován tak, aby byla co nejzřejmější kritéria kontroly správnosti postupu. Kontrolní informace patří k podstatě učení: učení je činnost, v níž jedinec pocituje potřebu dovédat se o výsledcích své činnosti.

Dostatek exaktních kontrolních informací, které má k dispozici posluchač, experimentující s matematickým modelem

3) Clausewitz, O válce, Naše vojsko, 1859, str. 95, 96

vševojskového boje, je ve výuce vojenské-
ho umění spíše výjimečným jevem. Důka-
zy, které opodstatňují toto tvrzení, může-
me získat prostřednictvím i jen velmi zběž-
né konfrontace se soudobým stavem vý-
uky vojenského umění.

Mohl bych soustředit ještě více dob-
rých důvodů, které ospravedlňují snahu
VzÚ 401 zařadit problematiku analytických
modelů boje do výuky. Jeden z nich

V závěru předkládám svá **stanoviska**
k možnostem bezprostřední realizace vý-
uky analytických modelů vševojskového
boje ve VA AZ.

Vycházím z předpokladu, že **změna**
platných učebních programů je zatím ne-
žádoucí a navrhuji tudíž pouze úpravy
tematických plánů.

a) Doporučuji zařadit konstruování
některých analytických modelů do výuky
matematiky takto:

— Deterministické modely zařadit do
cvičení při výuce diferenciálních rovnic
(2. semestr).

— Stochastické modely zařadit do cvi-
čení při výuce stochastických procesů
(4. semestr).

b) Využít některých modelů v rámci
výuky předmětu „Teorie velení“ (6. se-
mestr) resp. při výuce kybernetiky (mode-
lování) (5. semestr).

c) Rozšířit výběr nepovinných předmě-
tů (zatím jen Algol) o předmět „Základy
matematického modelování boje“ v rozsah
asi 50 hodin.

d) Využít analytických modelů boje při
výuce programování a při experimentová-
ní s modely na samočinném počítači (7. se-
mestr).

e) Zadávat ročníkové, resp. diplomové
práce z oblasti matematického modelování
vševojskového boje.

f) V postgraduálních kurzech zařadit
předmět „Základy matematického modelo-
vání boje“ v rozsahu asi 30 hodin.⁵⁾

K zabezpečení výuky předpokládá VzÚ
401 realizovat tato opatření:

1. 2. oddělení (oddělení matematického
modelování) bude v rámci plánů vědecko-
výzkumné činnosti plnit úkoly, jejichž po-
stupná realizace vytváří předpoklady vy-
budování aparátu, adekvátního k potře-
bám exaktního zkoumání základních pro-
blémů vojenské vědy a vojenského umění.

Prvním krokem na cestě ke splnění to-
hoto, z hlediska 2. oddělení strategické-

obsahuje také závěr kritiky, kterou adre-
soval Plutarchos Archimédovi, když na-
psal: „Archimédes při svém velkém nadá-
ní, hloubce ducha a bohatství teoretické-
ho vědění neměl v úmyslu písemně za-
znamenat, co mu přineslo jméno a slávu
nejen lidského, ale i božského důmyslu,
protože praktické využití mechaniky a vů-
bec veškerého umění a vědy považoval za
nízké vykonávání řemesla“⁴⁾.

ho záměru, bylo shromáždění, úprava,
zpracování programové dokumentace a
publikování dostupných poznatků o ana-
lytických modelech boje.

Další úsilí oddělení soustředí:

— na pokusy o praktickou interpreta-
ci analytických modelů vševojskového bo-
je (1969 — 1970),

— na shromáždění, úpravu, zpracová-
ní programové dokumentace a publiková-
ní dostupných poznatků o statistickém mo-
delování boje (1970).

2. VzÚ 401 (2. oddělení) do konce r.
1969 připraví organizaci a zabezpečení
průběhu krátkodobého interního kursu
(1 — 2 týdny) pro učitele vysokých vojen-
ských škol, resp. jiné zájemce.

Předpokládané cíle kursu:

— vysvětlit základy konstruování ana-
lytických modelů vševojskového boje,

— provést instruktáž o praktickém vy-
užití zpracovaných programů (spolupráce
člověk — počítač při řešení úloh z analy-
tického modelování boje).

Případným uspořádáním tohoto kursu
bychom chtěli především **prolomit nedůvě-**
ru učitelů taktiky a operačního umění vů-
či matematickým metodám. Chtěli bychom
jím na příkladu analytických modelů boje
dokázat, že interpretace modelového prin-
cipu ve vojenském umění nejen nevede
k popření předmětového specifika a ke
snížení významu klasických metod, ale
právě naopak — ke znásobení jejich účin-
ku. Dokázat, že při správném pochopení
možností, vyplývajících z dovedného vy-
užití principu týmové spolupráce, je mož-
né dosáhnout gnoseologického úspěchu
i bez znalosti speciálních algoritmů na ře-
šení matematických úloh. Chtěli bychom
vojenské pedagogii na **řešených příkla-**
dech přesvědčit, že úloha vojenského od-
borníka spočívá výlučně ve vojenskovědní

4) Plutarchos: Životopisy slavných Řeků a Říma-
nů, díl I.

5) Tematické plány jsou k dispozici ve VzÚ 401

analýze problému, jeho adekvátní formulaci a ve vojenskoodborné interpretaci výsledků dosažených buď při analytickém řešení úlohy, nebo při experimentování s modelem na výpočetní technice. Stroje na zpracování informací (číslicové i analogové) bychom chtěli učitelům taktiky a operačního umění představit při experimentování s analytickými modely boje jako výkonného pomocníka, jako instrument, s jehož pomocí je možné pronikat hluboko pod jevový povrch ozbrojeného zápasu (a to i tehdy, není-li vojenský odborník seznámen s principy konstrukce výpočetní techniky!).

To vše je nesmírně významné pro další zaměření pedagogické práce na vojenských vysokých školách v období přechodu do společnosti vědeckotechnické revoluce.

„Elektronické systémy a systémy na zpracování informací jsou už skutečností. Přestože jsou v období začátků, jejich existence hluboce ovlivní i soukromí každého jednotlivce. Budeme mít k dispozici rozsáhlé služby výpočetních středisek; ústřední informační banky budou spolupracovat s veřejností v reálném čase, jejich servis bude zpřístupněn obdobným způsobem ja-

ko dnešní služba elektrárny nebo plynárny. Velmi rychlá technika přenášení zpráv mezi libovolnými body prostoru ovládaného člověkem umožní přenášení informací bez časových ztrát. **Studenti, obchodníci, vědečtí pracovníci i ženy v domácnosti se budou na provozu samočinného počítače podílet tak, jako dnes na telefonu. ...** Dnes záleží na lidech s nejvyšší kvalifikací ... V jejich rukách leží budoucnost člověka, ti mohou využívat závratného pokroku techniky ve prospěch člověka nebo přivodit jeho zkázu ...“⁶⁾

Stručně řečeno, kurs by měl **přispět k odstranění nebo alespoň ke snížení objektivně existující rezistence učitelů taktiky a operačního umění vůči pronikání matematického modelového principu do teorie a praxe vojenského umění.** Neboť, jak říká O. W. Robinson: „Je paradoxní skutečností, že pedagogové, od nichž se očekává, že pomohou lidem měnit se a přizpůsobovat změnám, se často sami stavějí na odpor novým myšlenkám.“

3. VzŮ 401 se může stát zadavatelem, konzultantem i oponentem diplomových (resp. ročníkových) prací z oblasti matematického modelování vševojskového boje.

V závěru zdůrazňuji, že potřeba rehabilitovat úlohu teorie vojenského umění ve výuce velitelského sboru ČSLA si vynutí v nepříliš vzdálené době nejen tvořivou modifikaci, ale přestavbu základních výukových dokumentů.

Veškerá činnost 2. oddělení VzŮ 401 bude i v další etapě konvergovat k racionální integraci uplatnění matematických metod ve vojenství a speciálně ve vzdělávacích institucích ČSLA. Vycházím z přesvědčení, že oddělení tím bude realizovat svůj přínos rozvoji informačního potenciálu našich ozbrojených sil.

⁶⁾ Ze zprávy ředitele Scientific and Computer Services univac, Washington D. C., ze dne 14. 11. 1968

STUDIUM VŠEVOJSKOVÉ SPECIALIZACE NA VA AZ

Příprava posluchačů vojenských vysokých škol ke složité a překotně se vyvíjející profesi je v poslední době v popředí zájmu nejen vojenských pedagogů, ale i značné části vojenské veřejnosti. Celá řada absolventů školy však ve své praxi přijde s problematikou školy do styku již jen okrajově, prostřednictvím vzpomínek nebo příležitostných informací. Popravdě řečeno, nemají tito soudruzi ve shonu denního života ani čas zamýšlet se nad obsahem svého vzdělání a nad školou, kterou mají za sebou. Často jen konstatují to, že čemu je „alma mater“ naučila, ve většině se již stejně dávno změnilo.

Absolvování vysoké školy odráží se s rostoucím odstupem času již jen ve schopnosti přizpůsobovat zákonitosti a principy vojenského umění technickému rozvoji a ve vžitě potřebě neustále doplňovat poznatky a obnovovat vědomosti.

Ve styku s novými metodami řídicí a organizátorské práce pocíťují absolventi VA KG i dřívější absolventi VA AZ nedostatek úzkého, čistě vojenskoodborného zaměření své vysokoškolské přípravy.

Neustálý rozvoj techniky, zejména zbraňových systémů, a z toho vyplývající změny charakteru boje a operace i změny ve formách velení proto vyústily v požadavek, aby současný vzdělávací proces poskytoval široký teoretický a metodický základ, který umožní adaptabilitu k novým podmínkám a dokonce i k novým specializacím tak, jak je budou potřeby armády na různých stupních jejího rozvoje signalizovat. Dnešní škola již nemůže počítat s tím, že posluchače vybaví jistou sumou encyklopedických znalostí, s nimiž by po určitém doplnění či modifikování vystačili po celý život.

Pro vzdělání vševojskového velitele a štábního pracovníka je typický požadavek univerzality, tak jak je univerzální i celá jeho činnost v praxi.

Má-li absolvent školy splnit všechny povinnosti a očekávání, které jsou na něho jako organizátora kladeny, musí se nejen opírat o informace a návrhy svých představených, ale musí mít vlastní znalosti o možnostech využití techniky a o opatřeních a ochraně proti působení techniky protivníka. Zvyšování technických a organizátorských znalostí může jít ovšem jen cestou zvládnutí potřebné míry matematiky, fyziky, chemie, teorie velení a dalších teoretických oblastí.

Dalším předpokladem vysokoškolské kvalifikace důstojníka dnešní armády je osvojení si a využívání vědeckého světového názoru, především jako metody přístupu k řešení jak politických, tak i odborných otázek.

Tyto problémy nejsou pochopitelně problémy novými. Teoretické a technické předměty v určitém rozsahu jsou zavedeny ve výuce vševojskové specializace již od r. 1962. Jejich obsah však již nepostačuje ke zvládnutí celé řady předmětů ani k jejich postupnému pronikání do takticko-operačních disciplín. Objektivní potřeba vybavit posluchače velitelských a týlových směrů obecně teoretickými znalostmi při zachování vysokého stupně odbornosti vytvářela v posledních letech situaci, která si vynutila prodloužení celkové doby studia. Počínaje školním rokem 1969/70 dochází proto na fakultě vyšších velitelů VA AZ k úpravě dosavadních tříletých studijních oborů (vševojskový, zpravodajský, finanční) na čtyřleté.

Příprava vysokoškolsky vzdělaných důstojníků na této fakultě má přele-

nout zhruba desetileté období, tj. období, ve kterém mají mít všichni dosavadní absolventi učilišť možnost získat vysokoškolské vzdělání jako předpoklad k zastávání funkcí náčelníků štábů, zástupců a velitelů motostřeleckých a tankových pluků nebo funkcí ve štábech vševojskových svazků.

Vedle vpředu uvedených důvodů přihlíží se k situaci, že by počínaje rokem 1971/72 přicházeli do armády důstojníci, kteří získali vysokoškolské vzdělání již na počátku své vojenské dráhy a kteří při výkonu nižší funkce by měli vysokoškolské vzdělání, srovnatelné se vzděláním na civilních vysokých školách (inženýr - organizátor). Na vyšší funkce by přicházeli absolventi s dosavadním charakterem důstojník - inženýr s vojenským vysokým vzděláním.

Abý se omezilo další rozšiřování počtu absolventů s rozdílným stupněm základních teoretických vysokoškolských znalostí, hledaly se cesty jak nejvíce přiblížit dosavadní vysokoškolské studium vševojskových důstojníků novému modelu, tedy studiu typu inženýr - organizátor.

Smyslem vojenského vysokoškolského studia nemohou být pochopitelně otázky akademického titulu nebo mechanické srovnatelnosti s úrovní vzdělání v občanských profesích. Obecně teoretické předměty nejsou v učebních plánech vojenských specializací proto, aby se jejich absolventi přiblížili vzdělanosti inženýra ekonomů nebo systémového inženýra apod., ale proto, aby důstojník, organizátor vševojskového boje, byl vybaven vším potřebným pro výkon své činnosti, v porovnání s celou řadou civilních profesí daleko složitější.

Hlavní rozdíly mezi novým a dosavadním typem školení spočívají v obsahové náplni a v nestejné úrovni některých základních předmětů, které tvoří základ budoucí profese inženýr - organizátor. Jsou to zejména matematika, fyzika, statistika, sociologie, logika a širší rozsah teorie velení.

Nová čtyřletá varianta řeší i současnou velkou napjatost učebního procesu, která se projevuje v obtížnosti realizovat vysokoškolské metody studia, především formy samostatné práce. V takticko-operační oblasti pak zahrnuje i školení, kterého se dostane budoucím absolventům velitelsko-organizátorské fakulty až v prvním postgraduálu.

Předpokládám, že tato stručná informace vyvolá u čtenářů v podstatě dvě skupiny otázek. První skupina, absolventů školy, si jistě klade otázku: „Čeho všeho

se nám nedostalo?“. Adepti tohoto školství jsou zvědaví na to: „Co nás čeká?“.

Odpověď dává krátké nahlédnutí do učebního plánu, ve kterém se vyučované předměty člení do 5 celků: Společenskovědní, jazyky, základní teoretické a aplikované, všeobecné vojenské a oborové.

V prvé skupině předmětů je vedle známých součástí marxismu-leninismu řada nových disciplín: politologie, politické vedení, sociologie, psychologie, pedagogika, logika a právo.

Jazyků, zejména ve srovnání s VA KG, je věnován menší prostor. Předpokladem je, že uchazeči o toto studium již budou mít aktivní znalosti ruské vojenské terminologie, pasivní znalosti jednoho západního jazyka z předchozího vzdělání ve vojenském či vyšším vojenském učilišti.

Těžšíste nového obsahu přípravy na vojenské vysoké škole spočívá ve skupině základních teoretických a aplikovaných předmětů. Tam na prvním místě figuruje matematika s 390 a fyzika s 200 vyučovacími hodinami. Dále tam patří chemie, předměty vojenské techniky a teorie velení (základy kybernetiky a teorie velení, metodologie velení, operační výzkum, výpočetní technika a mechanizace a automatizace velení).

Skupina všeobecné vojenských předmětů, vedle teorie ZHN, mobilizační přípravy, vojenské geografie, tělesné přípravy a boje s radiotechnickými prostředky nepříteli, nově zahrnuje ekonomickou přípravu.

Oborové předměty, které se podílejí rozhodující měrou na formování profilu absolventa, zůstávají v podstatě ve stejném rozsahu jako u dosavadního tříletého studia. Na základě zkušeností z pedagogického procesu i z praxe dojde však ke zkvalitnění obsahu. Změny postupně dozná i metodika výuky taktiky a operačního umění, zejména v oblasti aplikace poznatků teorie velení.

Teoretická příprava k vykonávání hlavních vševojskových funkcí ve štábu útvaru a vševojskových funkcí ve štábu svazku bude doplněna ve 4. semestru dvěma týdny stáže u útvarů a v 6. semestru dvěma týdny stáže u štábu svazku. Ve 4. a 7. semestru si posluchači ověří své teoretické znalosti na dvou dvoustupňových válečných hrách na mapách s pojítky a na dvou dvoustupňových VŠC v terénu s pojítky. Nový profil absolventa již nepočítá s přípravou posluchače pro štáb svazu.

Obsazení těchto funkcí bude vyžadovat postgraduální školení nebo dostatečnou praxi na nižších stupních.

Plukovník gšt. ing. Jiří Nečas

PLÁNOVÁNÍ první útočné operace

V článku chci stručně ukázat na úlohu a místo frontové útočné operace ve strategické operaci na válčišti a dát podněty k vytvoření jednotného názoru na plánování první frontové útočné operace.

Příprava útočné operace spočívá v celém komplexu opatření velitelů, štábů, stranickopolitických orgánů a vojsk v oblasti organizace a plánování operace i všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk v ní. K základním opatřením počítáme rozhodnutí velitele, vydání úkolů vojskům, plánování útočné operace, organizaci součinnosti, přípravu sil a prostředků k účasti v prvním jaderném úderu frontu a v odražení překvapivého napadení nepřítele, zabezpečení vysoké bojové pohotovosti vojsk k okamžitému přechodu do útoku, organizaci a vedení průzkumu nepřítele, přípravu prostoru bojové činnosti z ženíjního a zvláště komunikačního hlediska, vybudování velitelských stanovišť a spojovacího systému, organizaci týlu, včasné vytvoření zásob materiálních prostředků a jejich ukrytí.

Plánování útočné operace frontu je tedy jednou z hlavních součástí přípravy této operace. Co je jeho cílem, nebo v čem spočívá jeho podstata? Je to především vypracování zdůvodněné varianty použití sil a prostředků k dosažení cíle útočné operace, za druhé — podrobné rozpracování vybraných způsobů útočné operace frontu a způsobů zničení velkých uskupení nepřítele a za třetí — rozpracování otázek součinnosti, zabezpečení bojové činnosti a velení.

Vojenská strategie a operační umění považuje útočnou operaci frontu za součást *strategické operace na válčišti*. Považuji proto za nutné uvést alespoň základní údaje o strategické operaci na válčišti a úloze útočné operace frontu v ní.

K novým pojmům vojenského umění patří i *strategická operace na válčišti*, která zahrnuje válečnou činnost na celém válčišti a vede se na celou jeho hloubku. Pod pojmem strategická operace na válčišti rozumíme sladěné jaderné údery raketových vojsk strategického určení (středního dosahu) a operace

(bojovou činnost) jiných druhů ozbrojených sil, které jsou sjednoceny jediným zámyslem a řízením a uskutečňovány s cílem dosáhnout v krátké časové lhůtě strategické cíle války na daném válčišti.

Cíle strategické operace na válčišti závisí na rozestavení vojenskopolitických sil na válčišti, na sestavě uskupení vlastních ozbrojených sil a ozbrojených sil nepřítele a na geografických zvláštnostech válčiště, jeho vojenskopolitickém a ekonomickém významu. Mohou spočívat ve zmaření jaderného napadení nepříteli, v úplném zničení jeho ozbrojených sil na válčišti, ve vyvedení států nepřátelské koalice a v ovládnutí území válčiště. K dosažení těchto cílů je třeba splnit řadu úkolů, ke kterým patří:

- zničení nejdůležitějších prvků vojenskoekonomické základny nepřítele,
- zničení hlavních uskupení ozbrojených sil nepřítele na válčišti a to především jeho prostředků jaderného napadení,
- dezorganizace státního řízení a vyššího vojenského velení,
- ovládnutí a udržení nejdůležitějších prostorů na území nepřítele.

Na základě charakteristiky strategické operace na válčišti můžeme určit jednotlivé prvky této operace, a to (viz schéma 1):

1. jaderné údery raketových vojsk strategického určení (středního dosahu);
2. první a další operace dálkového letectva;
3. první a další operace frontů;
4. první a další námořní operace;
5. první a další vzdušné a námořní výsadkové operace;
6. bojová činnost vojsk PVO k odražení prvního a dalších úderů nepřátelského letectva.

Hlavním prvkem strategické operace na válčišti, na jehož včasném provedení a výsledcích závisí další průběh činnosti, je *první jaderný úder* na válčišti, který je součástí prvního úderu strategických jaderných sil. Jeho cílem může být:

- ochromení vojenskoekonomické moci, dezorganizace státního zřízení a vyššího vojenského velení a morální podlomení nepřítele;
- maximální oslabení strategických jaderných sil nepřítele a zmaření jeho jaderného útoku na válčišti;
- způsobení značných ztrát uskupením ozbrojených sil nepřítele na válčišti a zbavení jich možnosti organizovaného odporu.

Podle těchto cílů má první jaderný úder na válčišti tyto úkoly:

- zničení strategických jaderných sil nepřítele údery na raketová vojska, atomové raketové ponorky, letiště, svazky letadlových lodí, sklady jaderné munice apod.;
- zničení objektů s cílem ochromit vojenskoekonomický potenciál a dezorganizovat řízení a velení údery na ekonomická a politickoadministrativní centra, štáby a velitelská stanoviště, spojovací uzly a systémy navedení, dopravní uzly apod.;
- zničení nejdůležitějších uskupení nepřítele na válčišti včetně strategických záloh a zmaření mobilizace jeho ozbrojených sil.

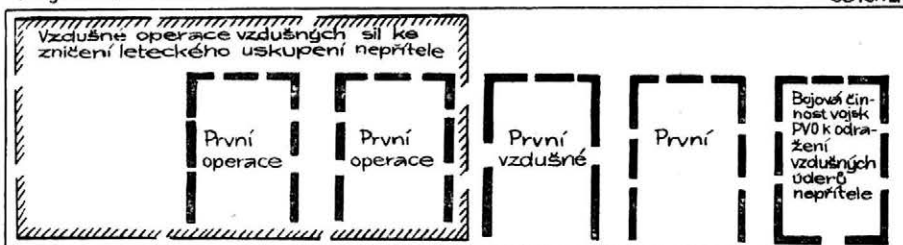
Ze strukturálního hlediska první jaderný úder na válčišti tvoří:

1. První úder strategických jaderných sil na válčišti, kterého se zúčastní raketová vojska strategického určení (středního dosahu), raketové ponorky a dálkové letectvo. Tento plánuje Hlavní velení;
2. První jaderné údery frontů, kterých se zúčastní operačně taktické rakety a letectvo frontů. Tyto jsou plánovány v rámci prvních frontových operací;

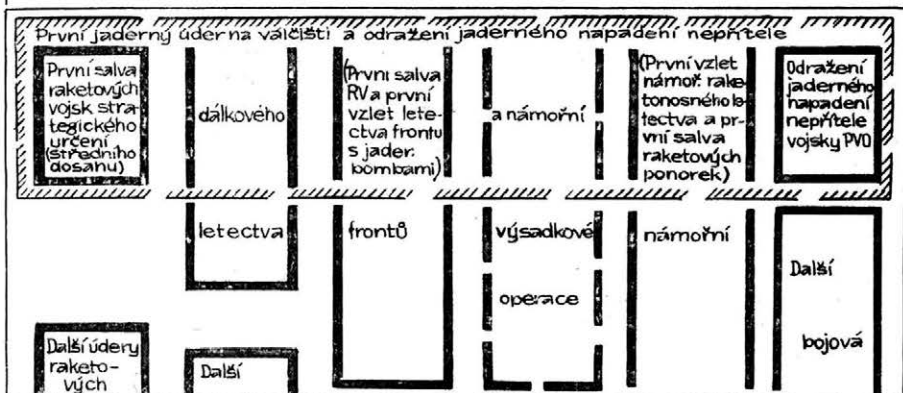
PERIODIZACE A ELEMENTY STRATEGICKÉ OPERACE NA VÁLČISTI

Bezjaderné období

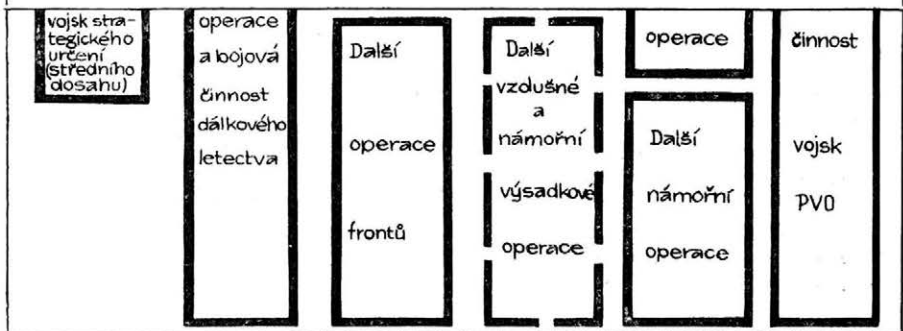
Schéma 1

Rozhodující jaderné období

Závěrečné období

3. První jaderné údery válečného loďstva, kterých se zúčastní operačně taktické rakety, raketové ponorky a námořní raketové letectvo. Tyto jsou plánovány v rámci prvních námořních operací.

První jaderný úder na válčišti může uskutečnit různá sestava sil a prostředků v závislosti na stupni jejich bojové pohotovosti. Doba trvání a způsoby jeho uskutečnění mohou být různé. Bude-li před úderem určité období tzv. ohrožení, pak se úderu zúčastní všechny plánované síly a prostředky, protože mohou být zavčas přivedeny do plné bojové pohotovosti.

Jestliže nepřítel zahájí válku s překvapením, pak první jaderný úder na válčišti může mít vstřícný, nebo odvetný charakter. Pak raketová vojska strategického určení (středního dosahu) vypustí první salvu ze všech odpalovacích zařízení připravených k odpálení a všechny ostatní bojeschopné síly a prostředky zahájí údery po dosažení plné bojové pohotovosti.

Největší úspěch prvního jaderného úderu na válčišti můžeme očekávat, bude-li uskutečněn ihned po odhalení bezprostřední přípravy nepřitele k odpálení raket a ke vzletu letectva.

Jako první provádí údery na válčišti po signálu Hlavního velení raketová vojska strategického určení (středního dosahu) a po první salvě připravují další odpálení raket. Raketové ponorky odpalují rakety současně, nebo ihned po první salvě raketových vojsk strategického určení. Při překvapivém napadení nepřitele uskutečňují údery ponorky, které jsou v pohotovosti, ostatní pak teprve po zaujetí plánovaných prostorů odpálení. Dálkové letectvo uskutečňuje údery v rámci vzdušné operace s využitím odlehklých směrů se slabou protivzdušnou obranou nepřitele, nebo na moři. Přitom dálkové letectvo může vzlétat současně se signálem k odpálení raket (raketových vojsk strategického určení), nebo před odpálením těchto raket. Výhoda druhé varianty spočívá v tom, že nepřítel nemůže dálkové letectvo ničit na zemi, avšak nevýhoda v tom, že hromadný vzlet může odhalit nepřítel kosmickým průzkumem.

První údery frontů mohou probíhat různým způsobem. Tak např. nebudou-li v době první salvy raketových vojsk strategického určení všechna odpalovací zařízení operačně taktických raket v plné bojové pohotovosti, pak úder uskuteční jen pohotovostní odpalovací zařízení a ostatní až po dosažení pohotovosti. Jindy mohou být operačně taktické rakety odpáleny najednou s raketami středního dosahu na základě společného a jediného signálu Hlavního velení. Frontové letectvo ničí operačně taktické rakety, přičemž jeho vzlet může být řešen obdobně jako u dálkového letectva.

První jaderné údery válečného loďstva ničí v závislosti na první salvě raketových vojsk strategického určení objekty na moři i na souši. Přitom atomové raketové ponorky a svazky letadlových lodí ničí předem určené síly, které vedou jejich průzkum ještě před zahájením válečné činnosti, takže mohou vést údery ihned po obdržení signálu. Námořní raketonosné letectvo vede jaderné údery samostatně, nebo v součinnosti s dálkovým letectvem.

Na závěr k tomuto mohu říci, že první salva raketových vojsk strategického určení je signálem pro jaderné údery všech ostatních druhů ozbrojených sil, přičemž nelze připustit větší časovou přestávku mezi těmito údery.

Teorie strategické operace na válčišti je založena na nových zbraních a technice, které dovolují řešit strategické úkoly současně na celou hloubku válčiště. Z toho důvodu současná vojenská strategie upouští od časového členění (např. počáteční období války) a určuje periodizaci strategické operace na válčišti (ale i války jako celku) — rozeznává tři období (viz schéma 1):

- bezjaderné období,
- rozhodující jaderné období,
- závěrečné období.

Bezjaderné období může vzniknout při zahájení strategické operace na válčišti, nebude-li započata bezprostředně rozhodujícím jaderným obdobím. V bezjaderném období budou plněny tyto úkoly:

- znemožnění vniknutí nepřítele na vlastní území a způsobení vážných ztrát uskupením jeho pozemních sil, letectva, vojsk PVO a válečného loďstva od samého začátku bojové činnosti;
- zlepšení vlastní politické a strategické situace na válčišti;
- způsobení maximálních ztrát jaderným prostředkům nepřítele a tak si vytvořit výhodné podmínky pro případ přechodu nepřítele k hromadnému použití jaderných zbraní;
- ovládnutí důležitých operačních a strategických prostorů na území nepřítele s cílem zabezpečit úspěšné rozvinutí strategické operace;
- zabezpečení vysoké bojové pohotovosti vlastních jaderných prostředků.

Délka tohoto období může být na různých válčištích různá a bude záviset především na politické situaci a výsledcích bojové činnosti. Zkušenosti ze cvičení NATO z posledních let ukazují, že délka tohoto období na evropském válčišti se může pohybovat od několika hodin — do několika dnů.

Bezjaderné období bude charakterizováno širokým použitím letectva k překvapivým úderům na jaderné prostředky a letecká uskupení nepřítele (vzdušné operace dálkového a frontového letectva), složitou bojovou činností sil a prostředků PVO vedenou s cílem odrazit vzdušné údery nepřítele, vedením rozhodného strategického útoku formou operací skupiny frontů, vzdušných a námořních výsadekových operací s cílem zničit hlavní síly nepřítele, a značným rozmachem činnosti sil válečného loďstva. Kromě toho bude pokračovat mobilizace vlastních ozbrojených sil, evakuace obyvatelstva z měst, zabezpečení širokých opatření civilní obrany a přesunutí vojsk z hloubky vlastního území na válčiště apod.

Bezjaderné období bude tedy svérázným „počátečním obdobím války“, ve kterém budou plněny omezené politické a strategické cíle. Ve vztahu k rozhodujícímu jadernému období bude mít podřízený význam.

Rozhodující jaderné období může vzniknout po bezjaderném období, nebo ihned se zahájením války a bude mít rozhodující význam pro konečný výsledek strategické operace na válčišti (války). Strategická činnost v tomto období se bude vyznačovat rozhodností strategických cílů, hromadným použitím jaderných zbraní všeho druhu, rychlým spádem a maximálními výsledky. Tyto skutečnosti mohou být příčinou toho, že strategická operace na válčišti tímto obdobím skončí.

Cílem tohoto období bude maximální oslabení strategických jaderných sil a zmaření napadení nepřítele na válčišti, ochromení ekonomiky a morálně politického stavu nepřítele, způsobení rozhodné porážky uskupení jeho ozbrojených sil na válčišti, zmaření jeho mobilizace a ovládnutí území válčiště. Jeho obsahem bude první jaderný úder na válčišti, odražení jaderného napadení nepřítele (vojska PVO), operace různých druhů ozbrojených sil (jak jsem již uvedl) a další jaderné údery. Z časového hlediska lze očekávat, že toto období bude krátké.

Závěrečné období může vzniknout v případě, že nepřítel nebude v průběhu rozhodujícího jaderného období kapitulovat a naopak bude pokračovat v odporu

K hlavním úkolům tohoto období může patřit:

- obrana životně důležitých objektů a prostorů na vlastním území;
- zničení zbylých a nově vytvořených uskupení nepřítele a jeho zmobilizovaných záloh;
- plné ovládnutí území kontinentálního válčiště a zmaření oceánských a mořských přeprav nepřítele.

Pro toto období bude typické, že bojující strany budou mít spotřebovanou hlavní část jaderných zbraní, že bojovou činnost povedou převážně konvenčními prostředky a že toto období bude charakterizováno ne složitou, ale svéráznou situací, jakou lze předem jen velmi těžko předvídat.

V případě, utrpí-li nepřítel ztráty v prvním jaderném úderu na válčišti a jeho první strategický sled bude zničen v krátké lhůtě, pak závěrečná činnost bude zahrnovat ovládnutí území nepřítele a zničení jeho dílčích izolovaných uskupení. V tomto případě obsahem závěrečného období dobytí klíčových prostorů, míst velení, komunikačních uzlů, letišť, přístavů a základen vzdušnými výsady a předstunutými odřady.

V případě, podaří-li se nepříteli zachovat značnou část svých ozbrojených sil a dokončit mobilizaci, závěrečné období bude složitější a bude obsahovat skupinové a jednotlivé jaderné údery raketových vojsk a letectva, rozvinutí útoku pozemních vojsk s případným zasazením strategických záloh, vedení dalších námořních a výsadkových operací a bojové činnosti vojsk PVO. Z časového hlediska může i toto období být krátké, nelze však vyloučit i možnost jeho poměrně delšího trvání.

Závěrem můžeme říci, že strategická operace na válčišti musí být zakončena úplným zničením všech uskupení ozbrojených sil nepřítele na válčišti, ovládnutím jeho území a organizací obrany tohoto území před pronikáním nepřítele vzduchem, z moře, nebo po souši. Tato operace se může rozvíjet v nerůznějších variantách, kdy jednotlivá období nebudou vůbec, nebo budou se spojovat v různých kombinacích, přičemž nelze vyloučit, že proběhne jen v rozhodujícím jaderném období.

Strategickou operaci na válčišti plánuje Hlavní velení. Za základ je považována její jaderná varianta. Na základě cílů strategické operace na válčišti určuje úkoly všem druhům ozbrojených sil, včetně frontů.

Jedním z hlavních principů vedení strategické operace na válčišti je sjednocené úsilí všech druhů ozbrojených sil. Podstata jejich součinnosti spočívá v přesném sladění úsilí všech operačních svazů (svazků) různých druhů ozbrojených sil z hlediska cílů, místa, času i způsobu činnosti, a jejich nasměrování na zmaření agrese nepřítele a jeho zničení na celém válčišti.

Z toho, co jsem uvedl o strategické operaci na válčišti vyplývá, že hlavní a rozhodující úlohu v ní sehrají strategické jaderné síly, zvláště raketová vojska strategického určení (středního dosahu) a že tedy úloha útočných operací frontu ve srovnání s Velkou vlasteneckou válkou se zásadně změnila.

Úloha frontu ve strategické operaci na válčišti spočívá ve včasném a plném využití výsledků jaderných úderů k úplnému zničení nepřítele a k ovládnutí jeho nejdůležitějších objektů na válčišti.

Místo frontu ve strategické operaci na válčišti je dáno úkoly, které musí splnit, aby bylo dosaženo úplného vítězství nad nepřítelem.

Za hlavní úkoly je třeba považovat:

- zničení protistojícího uskupení nepřítele, na které nešly údery strategických jaderných sil,

- dokončení úplného zničení nepřítele, který byl postižen údery strategických jaderných sil,
- zničit uskupení nepřítele v hloubce válčičště,
- ovládnout hlavní prostory válčičště,
- zabránit vniknutí pozemních vojsk nepřítele na vlastní území a vysazení jeho vzdušných a námořních výsadek.

Je jasné, že v bezjaderném období strategické operace na válčičšti budou mít rozhodující úlohu pozemní vojska (tj. fronty) a letectvo.

V průběhu strategické operace na válčičšti mohou fronty působit v prvním operačním sledu na směru hlavního úderu nebo na druhých sledech, nebo v sestavě druhého operačního sledu a zasazovat se v průběhu strategické operace na válčičšti. Hlavní úlohu však budou plnit fronty prvního operačního sledu, protože mají nejsložitější a nejdůležitější úlohu při ničení nepřítele.

Na základě plánu strategické operace na válčičšti Hlavní velení určuje každému frontu cíl útočné operace a k dosažení tohoto cíle pak konkrétní úkoly prvního jaderného úderu frontu, bližší a další úkol. Na podkladě těchto a dalších údajů se připravují fronty a plánují první útočné operace.

Tyto útočné operace plánují po úkolech zpravidla takto:

Nejpodrobněji první jaderný úder frontu, odražení vzdušného napadení nepřítele, zabezpečení vyvedení, rozvinování a přechod vojsk frontu do útoku a bojová činnost vojsk frontu na první den útoku.

Méně podrobně plánují splnění bližšího úkolu frontu, který může být někdy plánován do splnění bližšího úkolu armád po dnech, při čemž je především předvídáno — hromadné a skupinové jaderné údery, překonání z chodu obraných pásem nepřítele a velkých vodních překážek, zasazení druhého sledu a záloh frontu, zničení obkličovaných uskupení a velkých záloh nepřítele, použití vzdušných výsadek a uskutečnění manévru silami a prostředky frontu.

Orientačně plánují splnění dalšího úkolu frontu, při čemž předvídají uskupení sil a prostředků frontu na začátku dalšího úkolu a při jeho splnění, úkoly použití jaderných zbraní a jejich množství a charakter manévru vojsk frontu.

Z formálního hlediska výsledkem plánovacího procesu je zpracování *plánu útočné operace frontu*, který zahrnuje:

- zprávně rozhodnutí velitele frontu na mapě s doplňkovými písemnými materiály,
- plán prvního jaderného úderu frontu,
- plán zabezpečení, vyvedení a rozvinování vojsk frontu k přechodu do útoku,
- plán použití vzdušných výsadek,
- plán průzkumu,
- plán operačního maskování,
- plány bojového použití druhů vojsk (speciálních vojsk),
- plány zabezpečení bojové činnosti vojsk.

V dalším se pozastavím u prvních dvou součástí plánu útočné operace.

Podle současné praxe nevyvolává pochybnosti plánování prvního jaderného úderu frontu. Výchozí údaje pro plánování dávají pokyny Hlavního velení, které kromě jiného udávají objekty, které ničí jaderné údery strategických jaderných sil a „čáru součinnosti“ s nimi, za níž jsou nepřátelské objekty ničeny těmito silami. Vzdálenost této čáry od státní hranice (od vlastních vojsk) může dosahovat 120—150 km.

Vážnou otázkou zůstává stanovení cíle a úkolu prvního jaderného úderu frontu, který chápeme jako souhrn hromadných, skupinových a jednotlivých úderů raketových vojsk a letectva frontu, které jsou sladěny s jadernými údery strategických jaderných sil. Cílem prvního jaderného úderu frontu může být — zničení prostředků jaderného napadení nepřítele, oslabení hlavních uskupení pozemních vojsk a letectva nepřítele, dezorganizace jeho velení a zmaření jeho jaderných úderů na vojska frontu. Za základní úkoly tohoto úderu (vycházím z jeho cílů) můžeme považovat — zničení prostředků jaderného napadení a leteckých uskupení nepřítele (především operačně taktických raket a letounů — nosičů), zničení hlavních a nejnebezpečnějších (hlavně tankových) uskupení nepřítele na směru útoku frontu, velitelských stanovišť vyšších štábů a týlových objektů.

Nejvážnějšími problémy plánování jsou — výběr objektů nepřítele, určení sil a prostředků, které se prvního jaderného úderu zúčastní, určení počtu jaderných nábojů a jejich ráže a rozdělení cílů mezi raketová vojska a letectvo frontu.

Účast sil a prostředků frontu závisí na bojových možnostech frontu a podmínkách konkrétní situace. Zpravidla první jaderný úder zabezpečují operačně taktické rakety, stíhací bombardovací a bombardovací letectvo frontu a jen výjimečně se mohou zúčastnit taktické rakety divizí prvního sledu. Důležité je předvídat vyčlenění hotovostních sil a prostředků, které mohou být použity k jaderným úderům na hotovostní prostředky, nově odhalené nebo nezničené prostředky jaderného napadení nepřítele.

Uskupení sil a prostředků, které se zúčastní v prvním jaderném úderu, musí odpovídat jeho úkolům a zabezpečit splnění bližšího úkolu frontu.

Množství jaderných nábojů a jejich ráže je závislé na celkovém počtu přidělených jaderných nábojů, úkolech prvního jaderného úderu, charakteristice objektů nepřítele, množství a kvalitě údajů o těchto objektech, možnostech prostředků dopravy jaderných nábojů na cíl a v neposlední řadě na úkolech, které v pásmu frontu řeší strategické jaderné síly. Podle zkušeností ze cvičení vyčleněný počet jaderných nábojů může dosáhnout až 30 % celkového množství, přiděleného na operaci.

Při rozdělování cílů mezi raketová vojska a letectvo frontu vycházíme z jejich taktickotechnických možností a možností zabezpečit bezpečnost letectva (výběr náletových směrů, výškového profilu letu, doby úderů, umlčení systému PVO nepřítele apod.). Pro rozdělení cílů platí zásada, že raketová vojska vedou údery na stacionární a málo pohyblivé cíle, jejichž souřadnice jsou známy, kdežto letectvo ničí pohyblivé cíle malých rozměrů.

Plánování prvního jaderného úderu frontu je ve dvou variantách:

1. na nepřítele ve stálých posádkách,
2. na nepřítele při jeho vyvádění a rozvinování.

Kromě toho pro letectvo, které se zúčastní prvního jaderného úderu se plánuje tzv. denní a noční varianta, která spočívá v přerozdělení cílů mezi bombardovací a stíhací bombardovací letectvo. Podle současných názorů považujeme za správné plánovat první jaderný úder frontu jednou salvou raket a jedním letem letounů-nosičů. Další salvy a vzlety plánujeme uskutečnit až v průběhu útočné operace frontu.

Délka trvání prvního jaderného úderu frontu je dána časem, nutným ke zničení všech naplánovaných objektů a který se skládá

— z doby nutné k úderům raketových vojsk a letectva na objekty, jejichž souřadnice jsou známy a nezměnily se,

— z doby nutné k doplňkovému průzkumu cílů, které mohou změnit svou polohu,

— z doby potřebné ke zničení objektů, na které jsme vedli doplňkový průzkum.

Tak např. při prvním jaderném úderu na nepřítele ve stálých posádkách může jeho délka činit u raketových vojsk 5—10 minut a u letectva do 30 minut. Ve druhé variantě (při doplňkovém průzkumu) délka prvního jaderného úderu by neměla přesahovat 1 hodinu. Hlavním způsobem doplňkového průzkumu je vzdušný průzkum, který se zabezpečuje plánováním hromadného vzletu průzkumného letectva, zpravidla ve dvou sledech. První sled tvoří letouny, které vzletají z pohotovosti číslo 1 a vedou doplňkový průzkum pohyblivých cílů a protiletadlových raketových prostředků nepřítele a to — osádky průzkumného letectva ve prospěch raketových vojsk a osádky bombardovacího a stíhacího bombardovacího letectva vycvičené k průzkumným účelům ve prospěch těchto druhů letectva. Výsledky průzkumu mohou dodat na pozemní velitelská stanoviště za 20—30 minut po vydání signálu ke vzletu. Druhý sled tvoří letouny, které vzletly z pohotovosti číslo 2 a 3, vedou průzkum jaderných prostředků a uskupení vojsk a jeho výsledky mohou předat za 30—40 minut.

Chemické úderu mohou uskutečnit raketová vojska jen tehdy, nebudou-li do zahájení prvního jaderného úderu frontu připraveny všechny rakety s jadernými hlavicemi. Při tom zpravidla mohou být vedeny na cíle v hloubce nepřítele, nebo na bocích frontu. Plánujeme-li uskutečnit jaderné a chemické úderu naednou, pak je vedeme na takovou vzdálenost, která vylučuje působení tlakové vlny a světelného záření na otravné látky, tzn. ne blíže než 5—10 km.

První jaderný úder frontu je jedním z hlavních úkolů, který plánujeme již v míru a neustále jej upřesňujeme. Při jeho plánování je výhodné používat samočinné počítače, které umožní vypracovat několik variant a zvolit tu nejvýhodnější.

V současných podmínkách vznikají různé názory na způsoby rozpracování a formy plánu útočné operace frontu (jako zpřesněného rozhodnutí velitele frontu). Vycházím z toho, že strategická operace může být zahájena bezjaderným obdobím, nebo přímo rozhodujícím jaderným obdobím a proto může první útočná operace frontu probíhat v podmínkách hromadného použití zbraní hromadného ničení, nebo jen konvenčních prostředků. Právě tento fakt způsobuje při plánování největší těžkosti a vyvolává různé názory.

Praxe je zatím taková, že ve frontu (i v armádě) se zpracovávaly dva plány útočné operace — jeden pro podmínky, kdy je tato vedena s hromadným použitím jaderných zbraní a druhý v podmínkách, kdy jsou používány jen konvenční prostředky a jaderné zbraně jsou v pohotovosti k použití. Při tom pro každý plán bylo vytvářeno rozdílné operační vyčlenění vojsk frontu.

Zkušenosti ze cvičení a válečných her však prokázaly nevýhodnost tohoto způsobu plánování. Rozpracování dvou plánů enormně zatěžuje štáby a nedovoluje plánovat operaci v krátké časové lhůtě. Tato námitka však neobstojí, vyjdeme-li ze skutečnosti, že první útočné operace frontu (armád) jsou naplánovány již v míru, tj. v podmínkách časově neomezených.

Za rozhodující a oprávněné námitky považuji ten fakt, že vojska nejsou způsobilá připravovat se najednou na operaci podle dvou různých variant, ale mohou naopak zaujímat jen jeden prostor soustředění (čáru rozvinutí) a že je

jim třeba přesně určit průseky průlomů. Při existenci dvou plánů vznikne nevyhnutelně zmatek v činnosti vojsk již od samého počátku operace. Vojska frontu musí být přece schopná přejít do útočné činnosti organizované a vést bojovou činnost buď v jaderných, nebo bezjaderných podmínkách ihned po obdržení signálu.

Vzniklé dilema lze řešit několika způsoby. První z nich spočívá v tom, že bude zpracován jediný plán útočné operace (kromě plánu prvního jaderného úderu frontu), nezávisle na tom, jak bude zahájena válka. Tzn., že v něm bude sloučena jaderná i bezjaderná varianta, přičemž první z nich bude považována za hlavní (viz schéma 2).

Je jasné, že takový plán útočné operace musí být zbaven některých méně důležitých podrobností, aby byl přehledný a prakticky použitelný. Tyto podrobnosti mohou být uvedeny v ostatních plánech celkového plánu útočné operace.

Zastavím se u některých hlavních problémů zpracování tohoto jediného plánu. Je známo, že v jaderné variantě se plánuje více směrů úderů a úseků průlomů (přechodu státní hranice), než v bezjaderném. Bude proto při plánování výhodné, z počátku určit směry úseků a úseky průlomů pro bezjadernou variantu zahájení války a pro jadernou variantu dodatečně vybrat určité množství směrů úderů a úseků průlomů (např. v armádě v bezjaderné variantě dva směry úderů a v jaderné variantě tři směry). Velkou pozornost je třeba věnovat volbě směru hlavního úderu, zpravidla shodného pro obě varianty. Uskupení vševojskových svazků je třeba napláňovat tak, aby z jediných výchozích prostorů mohly zahájit bojovou činnost v obou variantách, ale v různém členění. Použití raketových vojsk, dělostřelectva a ostatních druhů vojsk je výhodné plánovat na směr. Šířka pásma útoku operačních svazů a tudíž i rozhraní mezi nimi se nemění v obou variantách.

Složitější bude určovat rozhraní a pásma útoku divizí, poněvadž se budou zásadně měnit v závislosti na množství divizí, které budou zasazeny v průběhu prvního dne operace. Bude proto nezbytné u nich určovat odlišná rozhraní pro jadernou a bezjadernou variantu.

V závislosti na tom, budou-li použity jaderné zbraně nebo ne, bude se měnit nejen obsah úkolů svazu, ale i jejich hloubka, resp. doba provedení. Zjevně výhodnější je takový způsob plánování, kdy hloubka úkolů bude stejná pro obě varianty, ale v závislosti na dosaženém tempu útoku se změní doba jejich splnění. Určité potíže může způsobit plánování materiálně technického zabezpečení. Vzniká otázka, jak napláňovat zabezpečení vojsk a jaké vytvořit zásoby, není-li předem známo, jak bude zahájena operace. Zdá se však, že bude třeba počítat a plánovat s maximální spotřebou.

Tento způsob zpracování plánu útočné operace nemusí být vždy nejlepším východiskem a v určité konkrétní situaci může práci velitelů a štábů více komplikovat, než usnadnit. Proto druhým staronovým způsobem může být zpracování dvou plánů útočné operace pro jadernou a bezjadernou variantu, ale na základě jediného operačního učlenění vojsk frontu. Praxe potvrzuje, že rozhodnutí velitele frontu pro útočnou operaci lze pro obě varianty rozpracovat na jedině mapě, aniž by tato ztratila na přehlednosti a použitelnosti. V dalším průběhu plánování jsou pak ve štábu rozpracovány dva plány operace frontu (jaderná a bezjaderná varianta), ovšem se společným a shodným operačním učleněním vojsk frontu.

Třetí způsob zachovává nezbytnost plánování jako jediného plánu pro jadernou i bezjadernou variantu. Základem plánování je jaderná varianta, což

SPOLEČNÉ PLÁNOVÁNÍ JADERNÉ I BEZJADERNÉ VARIANTY ÚTOČNÉ OPERACE (varianta)

Schéma 2

DÚ A:

- hloubka: do 200km
- délka trvání:
 - bezjaderná varianta: 3-4 dny
 - jaderná varianta: 2-3 dny

BÚ A:

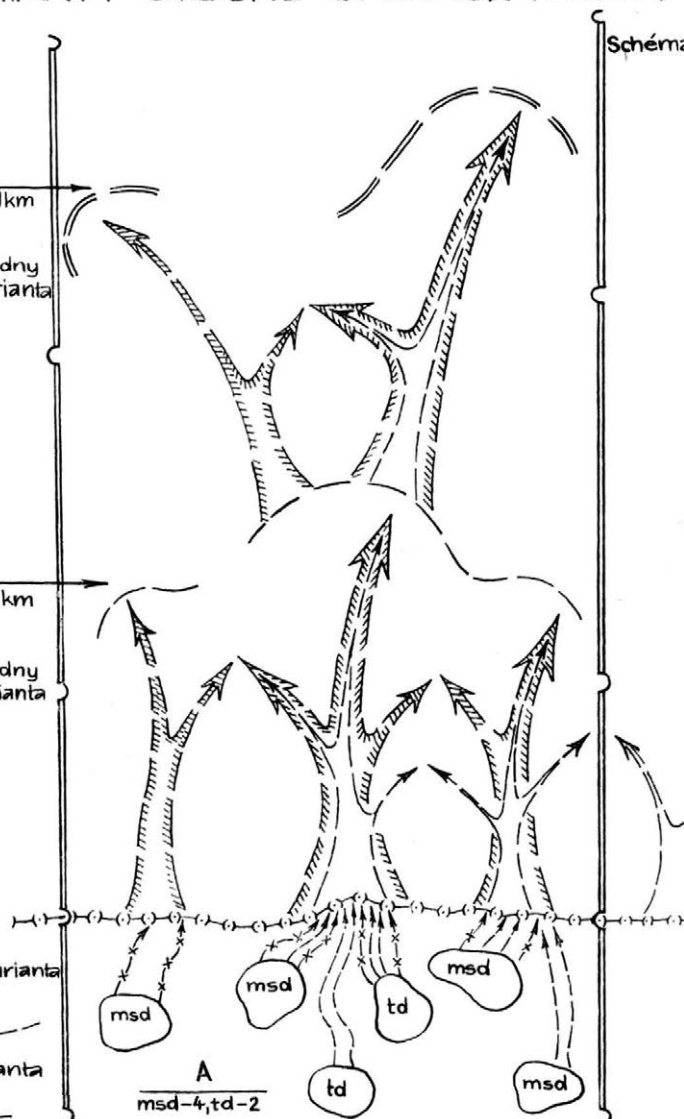
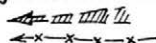
- hloubka: 150-200 km
- délka trvání:
 - bezjaderná varianta: 3-4 dny
 - jaderná varianta: 2-3 dny

Legenda:

1. bezjaderná varianta

2. jaderná varianta

se prakticky projevuje v tom, že se plně rozpracovává plán prvního jaderného úderu frontu. Kromě tohoto plánu se předpokládá zpracovat jen plán útočné operace pro bezjadernou variantu, který předvídá:

- vytvoření uskupení vojsk, které bude s to zničit nepřítele s použitím jen konvenčních prostředků, vytvořením potřebné převahy (jistoty) sil a prostředků a soustředěním úsilí na úzkých úsecích;
- nasměrováním těchto uskupení na určité směry;
- určení hloubek úkolů pro bezjadernou variantu.

Toto řešení je zdůvodněno především hodnocením možností soudobého potenciálního nepřítele v oblasti použití zbraní hromadného ničení. Vojenské umění v současnosti při podobném hodnocení nepřítele připouští možnost značných ztrát vojsk frontu, které budou vyžadovat nejen nová rozhodnutí pro zahájení útočné operace, ale někdy i rozhodnutí pro přechod frontu k vedení obranné operace.

Předpokládá se tudíž, že vojska frontu v případě zahájení války bez jaderných zbraní přejdou do útoku podle již uvedeného plánu. Bude-li strategická operace na válčišti zahájena přímo a bezprostředně rozhodujícím jaderným obdobím a dojde-li ke vzájemné výměně jaderných úderů obou stran, vytvoří se nová situace, která bude vyžadovat upřesnění úkolů vojskům, nebo vydání úplně nových úkolů a vytvoření nových uskupení vojsk. Toto lze zabezpečit v nejkratší možné době pouze u bezjaderné varianty plánu útočné operace, při tom hloubka úkolů vojsk (naplánovaná pro případ použití jen konvenčních prostředků) se nemění, jestliže to konkrétní situace nevyžaduje a upřesňuje se jen doba jejich splnění.

Mohu tedy říci, že plánování první útočné operace frontu je nutné v každém případě zpracovat jediný plán, jehož základem je jaderná varianta a hlavním opatřením první jaderný úder frontu.

Závěr

V tomto článku jsem nechtěl hluboce rozebrat a detailně osvětlit problematiku strategické situace na válčišti. Chtěl jsem jen ukázat tuto operaci ve větší šíři pro její snadnější pochopení. Kromě toho dát podněty k zamyšlení nad některými praktického provedení jejího plánování, které je třeba teoreticky dorešit a správně aplikovat v praktické činnosti velitelů a štábů operačních svazů.

K místu a úloze obrany v ozbrojeném zápase

Především chci zdůraznit, že se nebudu zabývat protivzdušnou, protiraketovou a protikosmickou obranou, i když ony jsou důležitým a nezbytným předpokladem úspěšného vedení veškeré bojové činnosti.

Místo a úlohu obrany v ozbrojeném zápase můžeme posuzovat jednak jako druh bojové činnosti a jednak z hlediska toho stupně velení, který ji organizuje. Správné pochopení obrany z obou těchto hledisek je důležitým předpokladem pro úspěšné řešení základních otázek obrany.

Jak historie ukazuje, lze konečného vítězství nad protivníkem dosáhnout jedině útokem. Útok byl proto vždy považován nejen za základní, ale současně za hlavní druh bojové činnosti vojsk a tak tomu je i dnes.

Možnost útočit však není dána sama sebou. Lze ji s úspěchem realizovat jen tehdy, jsou-li splněny tyto dvě hlavní podmínky:

- existuje protivník na kterého lze útočit — tzn., že protivník sám neútočí nebo útočí jen s krajním úsilím. Je to tehdy, je-li protivník v obraně nebo jsou předpoklady, že do ní při vyražení útoku druhého z protivníků přejde;
- ten, kdo chce útočit má k tomu potřebnou převahu sil a prostředků.

Útok a obrana tak vytvářejí v ozbrojeném zápase jednotu protikladů, kdy použití jednoho z těchto druhů bojové činnosti je podmíněno opačnou činností druhé bojující strany a současně tuto opačnou činnost vyvolává a podmiňuje.

Rozhodnou-li se oba protivníci při vyrovnaném poměru sil řešit své úkoly postupem vpřed, *dochází k jejich střetnutí*. Ani jedna z bojujících stran nevede v tomto případě z hlediska vytyčených hlavních podmínek útoku útok a pocho-pitelně ani jeho opak — obranu.

Jakmile však jeden z protivníků (v důsledku ztrát popřípadě z jiných důvodů) upustí od zámyslu v daném prostoru úkol útokem a volí obranu (protivník získá manévrem silami a prostředky prostorovou a časovou převahu), nastupuje na místo střetnutí opět útok a obrana.

Zkušenosti ukazují, že čím nižší organizační stupeň střetnutí vede, tím kratší je jeho trvání a tím epizodičtější má charakter. Je to dáno schopností soudobých palebných prostředků (jejich účinkem a pohyblivostí), zejména jaderných zbraní, rychle měnit poměr sil především na taktických stupních. V důsledku toho dochází u nich k častějšímu střídání útoku a obrany v boji.

Vedle útoku a obrany (případně střetnutí) může vzniknout situace, kdy oba protivníci budou předchozí bojovou činností vyčerpáni tak, že ani jeden z nich nebude schopen získat pro útok potřebnou převahu a útočit. Pak může dojít k opaku střetnutí. Obě bojující strany, až na drobné akce průzkumového charakteru, budou v dosažených prostorech v podstatě obnovovat svou bojeschopnost po dobu, nutnou na přeskupení a doplnění vojsk vším potřebným pro útok. Toto období bude vzhledem k vysokým manévrovacím schopnostem soudobých armád poměrně krátké.

Ze vzájemné závislosti a podmíněnosti útoku a obrany můžeme vyvodit, že je-li základním druhem bojové činnosti útok a obrana je jeho zákonitým opakem, pak také *obrana je základním druhem bojové činnosti.*

Proto zásady obrany ovlivňují a do určité míry i diktují zásady útoku a obraceně. Přitom iniciativa nesporně patří útoku, jehož podmínkou je převaha sil a prostředků. To je také hlavní příčinou toho, proč nemůže druhý z protivníků útočit, ale je nucen se bránit. Protože obrana je vynucena, nemůže být nikdy hlavním druhem bojové činnosti. Tím zůstává nepochybně i nadále útok, jenž jediný může splnit cíl veškeré bojové činnosti, kterým je vnutit protivníkovi svou vůli.

Cílem obrany v podstatě je podle daného organizačního stupně změnit převahu sil a prostředků útočníka ve prospěch obránce nebo k tomu alespoň přispět. Toho dosahuje jednak ničením protivníka a jednak manévrem vlastních vojsk. Tím vytváří předpoklady k tomu, aby se z obránce stal útočník a obraceně. *Obrana má tedy dočasný charakter a vzhledem k tomu, že jejím konečným cílem je opět přechod do útoku, musí být idea přechodu do útoku také součástí obranného zámyslu.* Tak tomu musí být již u vševojskového svazku a zejména na stupni vševojsková armáda.

Realizovat ideu lze jen vytvořením prostorové a časové převahy. Tzn. změnit v daném prostoru a čase poměr sil ve prospěch obránce. Toho dosáhneme efektivním a sladěným použitím palby.

Palebné možnosti jsou závislé na dosahu a účinnosti zbraní a na jejich pohyblivosti. Čím je dosah palebných prostředků menší, tím větší význam má pohyblivost vojsk. Ta totiž umožňuje a zabezpečuje rychlou reprodukci účinné palby jednotlivých zbraní a to je nezbytný předpoklad k získání a udržení palebné převahy.

Manévrující vojska využívají v podstatě palebných účinků hlavních palebných prostředků (raket, letectva, dělostřelectva apod.) jednak k tomu, aby se na ničení protivníka mohly podílet palebné prostředky s kratším dosahem (tanky, minomety, pěchotní zbraně) a jednak k prodloužení převodního dostřelu hlavních palebných prostředků.

Cílem manévru vojsk v tomto případě bude aktivní útočnou činností na daném směru dokončit rozbití palbou rozrušené a dezorganizované sestavy protivníka nebo alespoň v jeho ničení pokračovat. K úspěchu útočné činnosti části sil na daném směru se mohou podle situace připojit postupně i další síly. Dílčí úspěch tak může vést k přechodu obránce do útoku, který musí být konečným cílem každé obrany.

Místní útoky obránce (protizteče a protiúderu na směrech, kde získal převahu sil a prostředků) budou příslušnou část sil útočníka nutit k zastavení postupu a k úspěšnému přechodu do obrany.

Proto jednota útoku a obrany v ozbrojeném zápase není dána jen tím, že se vyskytují současně, přitom však je každý z těchto druhů bojové činnosti u jed-

hoho z protivníků, ale v tom, že jsou ve své podstatě obsaženy i v sobě navzájem.

Každý útok totiž má v sobě obranné tendence a každá obrana má v sobě tendence útoku. Bylo tomu tak např. již v boji o pevnosti, kdy jejich obránci si především skrytým manévrem sil a prostředků a úderem zahajovaným s překvapením vytvářeli podmínky pro dílčí útoky — výpady.

Možnost přechodu z jednoho druhu bojové činnosti do druhého byla a je i nadále závislá na kvalitě zejména palebných prostředků a mobility vojsk. Čím jsou palebné prostředky účinnější a mají větší dosah a mobilita vojsk vyšší, tím snadněji lze získat v obraně místní (prostorovou) a časově omezenou převahu nad útočícím protivníkem a vytvořit tak situace příznivé pro odpovídající útočnou činnost obránce.

Schopnost obránce uskutečnit dílčí útoky (protizteč a protiúder) se s rozvojem bojové techniky stávala postupně častější součástí obrany. V soudobých podmínkách tyto možnosti ještě více vzrostly, zvláště při použití raketových jaderných zbraní.

Místo obrany pozemních vojsk v soudobé strategii, operačním umění a taktice

Z historie víme, že v dosavadních válkách (druhou světovou válku nevyjímaje) byla obrana pozemních vojsk organizována jak na strategickém, tak i na operačním a taktickém stupni. Bylo to dáno především tím, že tehdejší palebné možnosti zbraní dovolovaly rozhodnout o výsledku války jen bojovou činností pozemních vojsk na bojišti. Teprve ke konci války (asi od poloviny roku 1944) se spojenecká vojska snažila ovlivnit její průběh masovým zasazením letectva. Vzhledem k jeho i když značným, přece jen ze soudobého pohledu omezeným možnostem (únosnost 1 000 kg, ke konci války až 3 000 kg; dolet 500 km, ke konci války výjimečně až 8 000 km), neměla činnost letectva pro výsledek války rozhodující význam. V této době (polovina roku 1944) o něm již v podstatě rozhodla pozemní vojska.

O tom, zda šlo o obranu v rámci strategickém, operačním či taktickém, rozhodovala převaha sil a prostředků, kterou se podařilo jednomu z protivníků získat. Šlo-li o strategickou převahu sil a prostředků jedné strany, musela druhá bojující strana stanovit takový způsob boje, který by jí umožnil zbavit protivníka převahy sil a prostředků. V krajním případě musel vytvořit takové podmínky, které by umožňovaly převahu útočníka alespoň paralyzovat, případně uplatnit jen za cenu nadměrných a přitom pro něho nepřijatelných ztrát.

Prostředkem k realizaci tohoto základního požadavku mohla být jen tomu odpovídající obrana — tj. obrana strategická. Jako příklad mohu uvést — vedení války SSSR proti fašistickému Německu od jejího zahájení až do listopadu 1942 nebo Habeše proti Itálii.

Je pochopitelné, že součástí strategické obrany byla i obrana operačních svazů, taktických svazků, útvarů a jednotek. Všechny tyto organizační stupně plnily v rámci strategické obrany dílčí a to buď operační, či taktické úkoly. Podle stupně velení šlo pak o obranu v operačním či taktickém měřítku.

Obrana v operačním, ale hlavně taktickém měřítku se však vyskytovala také v průběhu strategického útoku. Bylo to v případech, kdy bojující straně vedoucí strategickou obranu se podařilo palbou nebo přesunem a zasazením čerstvých sil a prostředků získat prostorovou a časovou převahu nad útočícími vojsky. Příkladem této činnosti může být i známá Blatenská operace z března 1945.

Německé armády vedoucí do té doby obranu vrhly do boje čerstvé svazky a donutily svazky útočícího 3. ukrajinského frontu přejít dočasně do obrany. Dalším příkladem může být kurská operace z roku 1943.

Nyní armády obou hlavních světových velmocí SSSR a USA (a tím i obě proti sobě stojící koalice — státy Varšavské smlouvy a NATO) jsou vyzbrojeny raketovými jadernými zbraněmi. Proto je situace, pokud jde o možnosti ničení, jiná. Již dnes dosah a počet jaderných náplní na obou stranách několikanásobně *překračuje potřebu, nutnou na vzájemné zničení.*

Logickým důsledkem neomezeného použití raketových jaderných zbraní v příští možné válce je, že protivník může být zničen již prvním hromadným uderem. *Vojenské doktríny obou koalic z této své možnosti a z hodnoty ostatních palebných prostředků vycházejí a proto počítají na stupni strategickém jen s útokem.* To tedy znamená s *útokem strategickým.*

Protiklad strategického útoku — strategickou obranu — ani jedna z uvedených vojenských doktrín nezná. To ovšem nedokazuje, že strategická obrana přestala existovat. Obrana jedné z bojujících stran je jednou ze základních podmínek útoku druhého z protivníků. Opačně tvrzení by bylo popřením všeobecně platného zákona jednoty protikladů. V našem případě to znamená, že *vedle strategického útoku existuje strategická obrana.*

To, co je teoreticky možné a správné, nemusí být ovšem prakticky uskutečnitelné. Aby určitá teorie mohla platit v praxi, musí být splněny podmínky, za nichž je realizovatelná. *O strategickém útoku můžeme hovořit tehdy, jestliže ani jeden z protivníků nebude v důsledku dobře organizované protiraketové, protikosmické a protivzdušné obrany zničen.* Přitom jednomu z protivníků se podaří získat strategickou převahu a iniciativu umožňující mu útok proti druhému. Ten naopak bude schopen vést jen strategickou obranu, čili bude se muset vzdát alespoň na určitou dobu řešení svých cílů rozhodnou aktivní činností.

Při oboustranném použití jaderných náplní, kdy přes vzniklé ztráty zůstane bojeschopnost obou protivníků zachována a rovněž poměr sil bude zhruba vyrovnan, může nastat situace, že obě bojující strany se rozhodnou řešit své cíle aktivním použitím pozemních sil. *Pak dojde ke střetnému sražení.* Určit délku jeho trvání je problematické. Teprve získá-li převahu jeden z protivníků nad druhým, může se střetné sražení změnit na strategický útok a strategickou obranu. Útok a obrana v rámci operačním a taktickým budou přitom nedílnou součástí strategického střetného sražení obou nepřátelských koalic.

V případě, že první hromadný jaderný úder zničí jen jednu z bojujících stran, pak činnost druhé strany bude v podstatě omezena jen na obsazení nepřátelského území a nelze tedy v daném případě hovořit o strategickém útoku.

Jestliže dojde k vzájemnému zničení obou protivníků již v prvním hromadném úderu, pak možnost vést strategický útok kteroukoliv stranou je vyloučena.

Poněvadž obě strany jsou si této krajně nepříznivé varianty vědomy, objevují se názory *vést příští možnou válku nebo alespoň její první armádní či frontové operace bez použití jaderných zbraní.*

Při této variantě lze předpokládat, že průběh války do použití jaderných zbraní bude v podstatě probíhat podle zásad druhé světové války, uzpůsobených použitím soudobé bojové techniky a možné úhroze ať již omezeného či neomezeného použití raketových jaderných zbraní. To prakticky znamená, že *výsledek války opět rozhodnou pozemní vojska, využívající v plné míře mohutného letectva. Význam letectva ve srovnání s druhou světovou válkou bude daleko*

větší. Je to dáno tím, že v průměru 3 až 5X, v některých případech dokonce až 10X vzrostla jeho rychlost, dolet i množství a účinnost výzbroje. Letectvo se tak v podmínkách nepoužívání jaderných zbraní vedle plnění jiných úkolů stává důležitým palebným prostředkem ničení. Možnosti jeho využití jsou však plně závislé na narušení systému protivzdušné obrany, který je v soudobých podmínkách jen velmi těžko překonatelný.

Úkolem letectva bude rozhodujícím způsobem přispět k získání strategické převahy nad protivníkem a vytvořit tak podmínky pro strategický útok. Na strategický útok bude pak druhá strana odpovídat strategickou obranou.

Z toho, co jsem uvedl vyplývá, že strategická obrana je nedílnou součástí nejen vojenské teorie, ale i praxe tam, kde se hovoří o strategickém útoku. Strategická obrana spolu se strategickým útokem jsou dvě základní podmínky, jimiž se ve vojenství projevuje zákon jednoty protikladů, který je objektivně platným a přitom je jedním z hlavních obecných zákonů každé a tedy i vojenské vědy. Je proto třeba také v příští možné válce i za případného používání raketových jaderných zbraní počítat s tím, že vedle strategického útoku bude existovat i strategická obrana a je proto třeba uvažovat také o jejím případném vedení.

Počítat vedle strategického útoku i s možností strategické obrany ještě ovšem neznamená přijmout strategickou obranu za základní koncepci své vojenské doktríny. Umožňuje to jen *včas se připravit i na nejpříznivější variantu vedení války* (což je naší povinností) a tím vytvořit reálné předpoklady k tomu, aby v případě nutnosti trvala co nejkratší dobu.

Jen tak se můžeme vyvarovat osudové chyby, které se dopustily před druhou světovou válkou některé státy (Francie) opačnou koncepcí, tj. jednostrannou orientací vojenské doktríny na strategickou obranu a opomíjením strategického útoku.

Cílem strategické obrany kromě odrazení úderů strategických prostředků protivníka může být — likvidací následků palebných, případně jaderných úderů protivníka, doplněním a přeskupením vojsk a jejich bojovou činností vytvořit podmínky pro přechod do strategického útoku.

Ke splnění tohoto cíle budeme používat veškeré bojové techniky, zejména jaderných zbraní, které budou pro přechod strategické obrany do strategického útoku rozhodující.

To ovšem nemění nic na skutečnosti, že letectvo a zejména raketové jaderné zbraně jsou především prostředkem útoku a také k němu vytvářejí optimální podmínky.

Strategický útok proto zůstává vždy hlavním a snahou bude, aby byl i jediným druhem bojové činnosti vojsk států Varšavské smlouvy ve strategickém rámci.

Protože ke splnění strategických úkolů je třeba mít především strategické prostředky, tzn. strategické rakety a strategické letectvo a ty naše armáda nemá, není schopna sama uskutečnit ani strategický útok ani strategickou obranu.

Z místa a úlohy naší armády v rámci Varšavské smlouvy a z jejich možností tedy vyplývá, že *naše armáda povede obranu jen v rámci operačním a taktickým* a tím se bude podílet i na plnění úkolů strategického útoku či obrany.

Pokud jde o obranu *v operačním či taktickém měřítku*, platí pro její existenci v podstatě stejné zásady, jak tomu bylo za druhé světové války.

Vzhledem k možnostem jaderných raketových zbraní, ale také ostatních palebných prostředků měnit rychle a rozhodně zejména operační a taktický poměr sil obou protivníků, jsou pro přechod vojsk z jedné bojové činnosti do druhé v operačním či taktickém měřítku daleko příznivější podmínky, než tomu bylo dříve.

Čím nižší bude organizační stupeň, tím častěji k tomu může v průběhu bojové činnosti docházet. Soudobé palebné prostředky, zvláště pak jaderné zbraně, umožňují totiž měnit poměry sil daleko snadněji a rozhodněji u nižších (stačí relativně méně prostředků k způsobení procentuálně větších ztrát), než u vyšších organizačních stupňů.

Jestliže tedy strategická obrana vzhledem k možnostem soudobé bojové techniky má být výjimkou, pak *obrana v operačním a taktickém měřítku bude nedílnou součástí jak strategického útoku, tak i střetného sražení koalic.*

Proto si všimnu podmínek, za nichž budeme do obrany v operačním či taktickém měřítku přecházet.

Podmínky přechodu do operační a taktické obrany

V průběhu strategického útoku nebo střetného sražení budou tedy vojska na operačním či taktickém stupni přecházet do obrany tehdy, nebudou-li moci na svém směru (ve svém prostoru) déle útočit.

Bude to zejména

- při neúspěšném střetnutí na některém ze směrů útoku,
- v průběhu útoku při odražení silnějších sil protivníka, není-li je možné rozbít ve střetném boji či sražení a to jak v přihraničním prostoru, tak i v operační hloubce,
- způsobí-li raketové jaderné údery protivka příslušnému organizačnímu stupni takové ztráty, že není schopen dále pokračovat v útoku a nemá k dispozici ani zálohy, které by mohly v krátkém čase nahradit či převzít úkoly vyřazených sil,
- při nutnosti zabezpečit tímto způsobem křídla útočících vojsk,
- je-li třeba vytvořit na jiném směru převahu sil a prostředků na úkor sil a prostředků daného směru,
- odrazil-li protivník náš útok z chodu včas a dobře organizovanou obranou a je třeba přeskupit, přisunout a doplnit vojska k plánovitému útoku,
- při nedostatku munice, zejména jaderné, bude-li použito raketového paliva, případně i pohonných hmot,
- k zajištění dosaženého prostoru při silném radioaktivním zamoření, kdy velikost zamořených prostorů nedovoluje jejich obejít a pokračování by znamenalo vysoké zamoření, případně vyřazení osob,
- při obraně státní hranice proti protivníkovi, který má na daném směru (prostoru) převahu sil a prostředků.

Kromě těchto případů, kdy jsou vojska k přechodu do obrany víceméně donucena, jsou situace, kdy s přechodem do obrany na operačním či taktickém stupni počítáme předem.

Sem patří

- obsazení a udržení určitého prostoru vlastním výsadem do příchodu pozemních vojsk,

- zabezpečení státní hranice s neutrálním státem,
- obrana mořského pobřeží proti vzdušným a námořním výsadbám.

Vidíme tudíž, že se jedná o *vy nucený druh bojové činnosti*, do něhož budou operační svazky nebo taktické organizační stupně v podstatě přecházet v důsledku činnosti nepřítele, zámyslu dalšího vedení operace či boje nadřazeného, terénu, materiálního a technického zabezpečení vojsk.

Tyto podmínky budou vznikat na směrech hlavního úderu jen výjimečně, poněvadž sem bude soustředěno maximum úsilí, zejména letectva a jaderných úderů (budou-li použity).

Do obrany může příslušný organizační stupeň přecházet často v situaci, kdy sousedé budou pokračovat v útočné činnosti. Svým postupem mohou donutit protivníka i před bránícími se vojsky k odchodu a umožnit jim tak přechod z obrany do útoku. To jen podtrhuje dočasnost a krátkodobost obrany v soudobých podmínkách.

PRAVIDELNÁ TERITORIÁLNÍ VOJSKA nebo MILICE?

Teritorium ČSSR má s ohledem na svoji zeměpisnou polohu v Evropě pro obě protichůdné koalice států zvláštní význam. Jeho ohrožení v podmínkách soudobé války je mnohostranné. Velikost tohoto nebezpečí můžeme určit, poněvadž je podmiňuje množství nejrůznějších činitelů. Tito činitelé mohou mít ráz nejenom vojenský, ale i politický, ekonomický apod.

Státní území ČSSR připravujeme na válku se zřetelem na příležitost teritoria ČSSR k rozhraní mezi oběma koalicemi a k možnosti okamžitého a bezprostředního napadení celého státního území ČSSR vzdušnými i pozemními silami protivníka.

I za předpokladu zahájení války pouze konvenčními prostředky má předpokládáný nepřítel možnost napadnout teritorium ČSSR v celé jeho hloubce.

Možnost bezprostředního a náhlého napadení je imperativem k přípravě všech opatření na válku v nejnepříznivějších podmínkách. Proto musíme již v míru dokonale zabezpečit všechna opatření připravená státního území, civilní obrany, organizace protivýsadkové obrany, organizace teritoriální radiační hlášené sítě a opatření pro činnost týlu teritoria.

Útvary obrany a ochrany teritoria ČSSR musí být připraveny plnit většinu úkolů obrany a ochrany teritoria mnohostranou

činností hned se zahájením války. S tímto zřetelem bychom měli tyto útvary nejen organizovat, ale i cvičit již v míru, a to zejména v boji proti vzdušným výsádkám a diverzních jednotkám, k likvidaci následků úderů nepřitele na vojska a obyvatelstvo, zabezpečování přesunu polních vojsk, i v budování a organizaci obrany polního typu mimo dotyk i v dotyku s nepřítelem.

Při možném nenadálém napadení teritoria ČSSR v rámci raketové jaderné či pouze konvenční války nebude za současného stavu splněna většina úkolů teritoriálních jednotek a útvarů spojená s likvidací vzdušných a diverzních výsádků, s ničením průzkumných i bojových částí nepřitele proniknuvších pasívními úseky státní hranice nebo mezerami v teprve se tvořících operačních sestavách, nebude zabezpečena pořádková služba a nebudou záahy proti „páté koloně“ a jiným nepřátelským živlům. Ani v případě zahájení války bez strategického překvapení, kdy proběhne mobilizace teritoriálních jednotek a útvarů, bude jejich použití zdoluhavé, neboť k jejich vytvoření a stmelení je potřeba mnoho času (2 — 3 dny), v němž budou muset pravidelné ozbrojené síly zmíněné úkoly plnit především samy. Může se stát, že při sestavování doplňků po

prvých vzdušných úderech budou stěžít plněny mobilizační úkoly pro potřebu polních vojsk a že pro teritoriální útvary předurčené zálohy nezbudou.

Jak vidíme, úkoly teritoriálních vojsk jsou velmi různorodé. Zejména v počátečním období při nenadálém napadení nebudeme moci je plnit postupně podle předem stanoveného pořadí nebo naopak všechny najednou, ale jen rozhodující úkoly a na ně soustředíme všechny prostředky. Při nenadálém napadení s použitím ZHN, zejména jaderných a chemických, to budou opatření k zabránění nepříteli, aby využil jejich účinků, boj proti vzdušným výsádkám, obrana objektů zvláštní důležitosti, pomoc při odstraňování následků po jaderných úderech a zabezpečování potřeb polních vojsk.

Při nenadálém napadení konvenčními prostředky odpadnou opatření k odstraňování následků po úderech ZHN, avšak musíme je mít stále připravena k okamžité realizaci. Je však pravděpodobné, že v takovém případě přibude úkolů s likvidací vzdušných výsádek všeho druhu a možná i nepokojů, vyvolaných nepřátelskými živly. Počítám, že nepřítel rozvine diverzní činnost, jakož i rozsáhlou propagační činnost zaměřenou na zlomení psychické odolnosti obyvatelstva a jeho ozbrojených sil.

Rozpracováním zásad bojového použití teritoriálních vojsk a způsobů jejich použití dostaneme podklady k jejich budování. Při tom vycházíme z názorů, že příští možná válka na středoevropském válčišti bude od začátku nebo později vedena s použitím jaderných zbraní a že bojová činnost začne v pohraničních prostorech, odkud začne pohyb fronty.

Kromě toho může protivník proniknout do hloubky státního území vzdušnými výsádky značné síly nebo i samostatnými skupinami mechanizovaných a tankových vojsk je pak zničit, zeslabit a vyčerpat takto proniknuvší vojska protivníka a znemožnit jim získanou kontrolu nad dočasně ovládnutými prostory. Vzdušné výsádky je nejvýhodnější ničit již ve vzduchu.

Hlavním způsobem činnosti teritoriálních vojsk proti pozemnímu nepříteli je vést aktivní boj na zdrženou, rychlými a nenadálými údery ničit tanky, obrněná vozidla i živou sílu a dovedným využitím překážek, závalů a zátarasů usměrnit jeho postup na předem vyhodnocené a připravené směry a tak vytvořit podmínky jeho zničení (v součinnosti s polními vojsky, pokud budou v těchto prostorech k dispozici).

Budování teritoriálních vojsk na předpokladech takového využití vyžaduje zhodnocení jednotlivých směrů a důležitých prostorů na teritoriu ČSSR a vybudování v jednotlivých oblastech tolika a takových teritoriálních jednotek a útvarů, které budou schopny zmíněné úkoly splnit. Tomu bychom měli přizpůsobit budování pohotových teritoriálních sil schopných zásahu již v prvních hodinách zahájení války a v tom smyslu bychom měli přizpůsobit i jejich výcvik. Proto bychom se měli zamyslet nad bojovou pohotovostí teritoriálních sil a v posuzování jejich kvalit.

Bojová pohotovost teritoriálních jednotek a útvarů ČSLA (kromě vojsk PVOS) je závislá na době, kdy započneme s jejich vytvářením. Při mobilizačním rozvinutí sil bude rozhodující jeho rychlost. Mobilizace těchto sil má být skončena ve lhůtě kratší než tři dny. Tento úkol je splnitelný jen při uplatňování zásad mobilizace z nejbližšího okolí. Vzhledem k tomu, že téměř všechny teritoriální jednotky a útvary budou v případě potřeby nově vytvářeny ze záloh, byl by systém „místní mobilizace“ nejvýhodnější. Uplatnění této zásady podporuje i to, že formované jednotky a útvary jsou určeny k ochraně těch krajů a okresů, kde byly zřízeny. Záložníci znají terén kde mají bojovat a budou cítit i vyšší morální odpovědnost za jeho obranu i za včasný nástup k svému útvaru.

Úspěšné zmobilizování teritoriálních jednotek a útvarů záleží na včasném uvědomění, včasném doručení mobilizačních rozkazů předurčeným osobám a v jejich včasném nástupu.

Dále bude bojová pohotovost záviset na rychlosti vybavení a vyzbrojení nastupujících záložníků, pro něž musíme vytvořit zálohy výzbroje, výstroje a osobního vybavení již v míru tak, jak je tomu u polních vojsk. Pokud tomu tak nebude, nebude ani možné hovořit o včasné bojové pohotovosti teritoriálních vojsk.

Při včasné vytvoření teritoriálních jednotek a útvarů budou platit pro jejich bojovou pohotovost všechna kritéria jako pro vojska pravidelné armády.

Při nenadálém jaderném napadení bude tvorba teritoriálních jednotek a útvarů zdržena pro přednostní doplnění polních vojsk po ruce jsoucími zálohami.

Pro okamžité plnění úkolů po prvním hromadném úderu a dalších úkolů vyplývajících z nenadálého napadení bude vhodné, aby alespoň v obvodech působnosti teritoriálních orgánů byly již v míru k dispozici menší části teritoriálních jednotek a útvarů, na jejichž základě bychom mohli rychleji zmobilizovat hlavní síly teritoriálních vojsk.

Žádný stát, ani ten nejbohatší si nemůže dovolit po delší ani kratší období míru vydržovat armádu na válečných počtech. Nejnutnější počet ozbrojených sil udržovaných v míru má zajistit bezpečnost státu proti nenadálému napadení, ale největší počty pro rozvinutí hlavních sil se počítají ze záloh. Potřeba naplněnosti polních vojsk je prvořadá. Polní vojska plní hlavní a rozhodující úkol v ozbrojeném zápase. Proto musí být vybavena živou silou i materiálem nejdříve a co nejlépe. Naproti tomu teritoriální vojska mají spolupůsobit při zachování a rozvinutí zdrojů a potřeb pro bojující frontu a zorganizování všech opatření k ochraně a obraně státního území a k přežití obyvatelstva. Vnější fronta bez pevně zorganizovaných opatření na teritoriu by přestala brzy existovat. Potřeba naplněnosti polních vojsk vyžaduje omezení teritoriální síly na nejnížší možnou míru. Tím se vytváří napětí v obranném systému státu v neprospěch teritoria. Proto bude výhod-

né poměrně slabé teritoriální síly a prostředky i jejich velení centralizovat.

Naproti tomu požadavek okamžitého ničení nepřítelů v kterémkoliv části teritoria a na kterémkoliv jeho místě je v rozporu s centralizací velení teritoriálními silami a i jinak účelnou centralizací těchto sil, jichž bude vždycky málo a tudíž vždycky nedostatek. Potřebu co nejrychlejšího a neefektivnějšího zásahu teritoriálních sil nevyváží výhody méně pružné a málo operativní centralizace.

Z těchto důvodů bude účelné mít určitý počet kádrových teritoriálních útvarů a jednotek zmobilizovaných místním doplněním a ovládaných centrálně vyššími územními vojenskými velitelskými, ale i větší počet územních ozbrojených skupin (jednotek z místního civilního obyvatelstva) vytvořených na miličním systému.

Tyto jednotky (skupiny) by měly v míru alespoň minimální velitelský a evidenční aparát. Osoby povinné vojenskou službou v těchto jednotkách by se připravovaly při krátkodobých výcvikových soustředěních i mimo ně bez přerušení zaměstnání. Doplnování, výcvik a mobilizace těchto jednotek by byla z místa a nejbližšího okolí. Při ponechání výstroje a části výzbroje v péči u jednotlivců (na MNV, obvodové obci apod.) by byla mobilizační i bojová pohotovost těchto jednotek za několik málo hodin (2–3 hodiny). Kvalita těchto sil by byla pochopitelně úměrná vyššímu věku a všeobecně nižší použitelnosti záloh, než požadují polní nebo kádrové teritoriální útvary, ale zato by byla použitelnost i při překvapivém napadení skoro okamžitá a na všech místech teritoria. Úkolem těchto milic by nebyla likvidace výtečně vycvičených nepřátelských výsadek nebo pronikajících tankových skupin, ale pouze zabránit jejich volnosti jednání do zásahu pravidelných, ať polních, či kádrových teritoriálních vojsk.

Stírali se v totálním pojetí války rozdíl mezi frontou a zápolím a bude-li mít každý občan na teritoriu povinnost bojovat k obraně socialistické vlasti nejen na pracovní frontě, ale třeba i se zbraní v ru-

ce, musí tyto zbraně mít. Výstavba teritoriálních vojsk miličním systémem by nebyla v rozporu s verbálně podobným systémem Lidových milicí. Naopak teritoriální miliční vojska by byla prakticky rozšířeným systémem LM na bázi všehárodni přípravy na válku při zachování specifiky a určení LM.

Přes případnou orientaci teritoriálních sil na miliční systém je potřeba mít pohotovostní síly schopné plnit úkoly okamžitě a odborně tak, jak je jsou schopna plnit polní vojska. Specializovaným základem v miličním systému měly by být kvalifikované kádry, byť v malých, ale kádrových teritoriálních jednotkách.

Tímto základem mohou být právě Lidové milice. Pak je potřeba se podívat na problém z hlediska plnění úkolů při obraně státního území.

Při požadavcích a návrzích na organizaci a bojový výcvik teritoriálních sil vyjdeme z úkolů, které mají teritoriální vojska plnit.

Tyto úkoly jsou různorodé. V počátečním období války (jak jsem uvedl) nebude možné je plnit postupně anebo všechny současně. Je jen ty rozhodující a na ně pak nutno soustředit všechny prostředky.

Charakteristický rys organizace a připravenosti teritoriálních vojsk spočívá v jejich víceúčelovém použití k plnění různých úkolů (např. střežení objektů, boj s výsadbou, pořádková služba, likvidace následků napadení ZHN apod.).

Za základní výcvik u teritoriálních vojsk považují výcvik motostřeleckých jednotek. Některé jednotky budou vyžadovat speciální výcvik podle zvláštních plánů bojové a politické přípravy, zpracovaným s ohledem na pravděpodobné úkoly a plánovanou výzbroj.

Výzbroj jednotek bude vhodné zaměřit na plnění základního úkolu, tj. likvidaci výsadek nepřítel, odstraňování následků úderů ZHN a boj s proniklými nepřátelskými vojsky.

Ve výcviku musíme počítat také s tím, že teritoriální jednotky v případě nut-

nosti mohou být zasazeny například k odstraňování následků napadení, a to zejména k průzkumu ohnisek zásahu, k vyprošťování osob, k organizování pořádkové služby a uvolňování komunikací apod. Tzn., že vojenské jednotky mohou v odstraňování následků napadení tvořit dočasně součást dnes již organizačně postaveného systému CO.

Při likvidaci následků prvního hromadného úderu budou teritoriální jednotky v první řadě obnovovat bojeschopnost vojsk, která budou řešit v ozbrojeném zápase rozhodující úkol — tj. vojsk polního sledu a dále ta opatření, která zabezpečí mobilizaci ozbrojených sil, národního hospodářství a opatření, jež budou zabezpečovat splnění bojových úkolů polními vojsky. Ve prospěch vojsk bude nutné využít i dosavadního systému civilní obrany a lidových milicí.

Výstavba vojenských kádrových teritoriálních jednotek naráží totiž v každém státě na poměrný nedostatek sil a v našem státě zvlášť. Přesto bychom mohli dojít s využitím toho, co již zorganizováno máme k daleko lepšímu a integrovanějšímu teritoriálnímu obrannému podsystemu, než jaký máme v současnosti.

Lidové milice svým určením a vcelku výhodným prostorovým rozložením by byly v současných podmínkách nejvhodnějším prostředkem ochrany a obrany státního území. Bylo by však velmi účelné zvýšit jejich bojovou pohotovost výcvikem přibližujícím se výcviku polních vojsk zejména v oblasti velení a řízení bojové činnosti. V současné době je výcvik zaměřen hlavně na střežení objektů zvláště důležitosti, blokování nepřátelských vzdušných výsadek, část sil i na ničení výsadek. Zlepšením výcviku a rozšířením použitelnosti na všechny způsoby boje by se Lidové milice staly všestranně použitelným teritoriálním vojskem ekvivalentním polnímu sledu vojsk.

Lidové milice jsou oním faktorem, který by při své početnosti a organizační vžitosti mohl sehrát v součinnosti s širokým aktivem ozbrojeného obyvatelstva

při ochraně a obraně teritoria rozhodující úlohu.

Závěrem chci říci, že k vytvoření dostatečných sil a prostředků k ochraně a obraně teritoria je třeba zkoumat možnosti výstavby pravidelných teritoriálních sil v podmínkách ČSSR z hlediska

— jejich potřeby hned v prvních hodinách a dnech války,

— možnosti jejich rychlého vytvoření a

— kvantitativního, tj. z množství zdrojů záloh k jejich vytvoření.

Při důkazu nemožnosti udržení většího množství pravidelných teritoriálních sil musíme vyhledat co nejvhodnější způsob jejich rychlého vytvoření (formou miličnického, polomiličnického či jiného systému), aby je mohli co nejrychleji použít v nejkritičtější době, tj. hned v prvních hodinách a dnech války.

INFORMACE O VÝSLEDČÍCH OPERAČNÍ A BOJOVÉ PŘÍPRAVY

Přísun informací

Snaha o nalezení takových principů řízení společnosti, které budou odpovídat současným podmínkám jejího rozvoje, vede nutně i k řešení rozporů mezi velkým množstvím vznikajících zpráv. Možnostmi je účelně zvládnout a snahou získat maximální počet informací.

V současné době jsme svědky seriózních pokusů o regulování informačního toku i v armádě. Jednou z důležitých větví tohoto toku jsou informace z oblasti operační a bojové přípravy, která je tím nejvlastnějším úkolem armády. K usměrnění dochází plným právem, protože včasné, úplné a pravdivé hlášení (jako jeden z hlavních druhů informace, směřující k řídicímu subjektu), po kterém následuje jasný a neopoždřený rozkaz (jako jeden z nejdůležitějších typů vojenské informace směřující k řízenému objektu), mají srovnatelnou hodnotu s výtečnou bojovou technikou, bojovým mistrovstvím a odhodláním vojsk. Bez účelného toku informací lze jen obtížně a s chybami řídit a tím méně vést v míru i ve válce.

Přísun informací by měl fungovat téměř samočinně a každý funkcionář má dostat informace, které **bezpodmínečně** potřebuje a současně takové, z nichž má možnost si vybrat, protože ho budou zabírat z hlediska jeho pracovní náplně.

Budeme tedy potřebovat jistou nezbytnou sumu informací (I_n) a určité procento informací zdánlivě nadbytečných (I_p), které právě umožní požadovaný výběr. I_p však v každém jednotlivém případě budou mít jiný obsahový charakter. To znamená, že bychom měli tuto úměrnou redundanci tolerovat a ne-

snažit se pod heslem stručnosti o její likvidaci.

Čili $\Sigma I = I_n + I_p$, přičemž $I_n \gg I_p$

Informace má mít pak takový charakter, který dovolí je využít jak pro účely operativy, tak i perspektivy, a to s ohledem na potřeby jednotlivých stupňů velení. Nebude tedy pro všechny stupně velení shodná, ovšem v zásadě bude vždy vycházet z nultého stupně hierarchického pořadí, přičemž bude na každém vyšším stupni sumarizována a obohacována o informaci, vznikající na tomto vyšším stupni.

Čili $I_1 = \Sigma I_0 + I_a$, $I_2 = \Sigma I_1 + I_b$
tedy obecně: $I_b = \Sigma I_a + I_b$

Forma informací

Jakékoli strojové zpracování informací, které je jistě naším cílem, vyžaduje buď jejich kódování číselnou soustavou, nebo přímé vyjádření číselnou hodnotou. Zdá se, že většinu hodnotících informací o výsledcích operační a bojové přípravy můžeme vyjádřit známkou. Pro další analytickou práci s informacemi je nejlépe využít celého rozsahu desítkové soustavy, protože tak je možné vyjádřit i jemné rozdíly. To je však přílišný průlom do dosavadních zvyklostí a tradic známkování, které se pohybují mezi čtyřmi až pěti (ve výjimečných případech i šesti) hodnotícími stupni.

V současné praxi však používáme jen dvou známek, což vede k naprosté nivalizaci a znamená, že hodnocení neodpovídá skutečnosti. Tak např. v jednom přehledu o výsledcích výcvikového roku 1968 bylo uvedeno 750 známek, z nichž

bylo 15 pěték a ani jedna dvojka: hodnocení je tedy vyjadřováno prakticky dvěma známkami. Tento údaj, který je nazýván „centrální tendencí“, je zařazen mezi chyby v hodnocení. Jeho důsledkem je, že informace tohoto typu jsou prakticky nepoužitelné, neboť sice slouží k sestavení jisté mozaiky jako dokumentu okamžité hodnoty, ale praktické řízení vychází pak stejně pouze z neformálních informací a z intuice. Rovněž z hlediska dlouhodobého statistického zpracování jsou takové údaje téměř bezcenné.

Lepešího stavu dosáhneme volbou tzv. posunovací škály s nucenou distribucí, za které dodržíme předepsané rozložení s přípustnými výkyvy daného rozmezí. To by ovšem znamenalo, že si připustíme myšlenku a hlavně skutečnost, že deset procent nevyhovujících není katastrofou, ale zákonitou realitou. Zřejmě i odměny a postihy bychom používali podle jiných kritérií než dosud.

Obsah informací

Pokusme se nyní sledovat obsahovou stránku problému. Řídící orgán musí mít přehled o celé široké oblasti operační a bojové přípravy, o tendencích jejího rozvoje a podle toho vybírá jednotlivé úkoly, které bude sám a hlavně podřízení plnit a stanoví k tomu příslušná opatření. Přitom přihlíží k tomu, že v oblasti bojové přípravy, je převážnou většinou úkolů a opatření stanoví příslušné výcvikové předpisy. To je první etapa práce.

Ve druhé etapě požadujeme informace o tom, s jakým výsledkem byla provedena nařízená opatření a jakým způsobem jsou úkoly plněny. Jde především o zajištění kladných či záporných odchylek od předpokládaného průměru.

Ve třetí etapě porovnáme zjištěné informace se záměrem, odhalíme klady a nedostatky a při rozporu či napětí buď v průběhu roku usměrníme činnost podřízených, aby dosáhli stanovených cílů, nebo při přípravě nového výcvikového roku nám takto zjištěné skutečnosti ovlivňují práci první etapy, k níž se cyklicky vracíme.

Přitom výrazně vyniká rozdíl mezi řízením operační a taktické přípravy vojáků z povolání a štábů a řízením bojové přípravy jednotek. Zatím co vojska mají dvouletý výcvikový cyklus, který se neustále tzv. opakuje, příprava vojáků z povolání a štábů musí respektovat jejich profesionální charakter, musí logicky navazovat na dosažené znalosti a

zkušenosti a musí mít proto stoupající spirálovitý ráz.

Není tedy dost dobře srovnatelný výsledek přípravy jednotek a štábů, i když jsou někdy na sobě velmi závislé. Ale i při taktickém cvičení mohou nemaskovaná vojska pokazit sebelépe splánovanou akci nebo naopak nejlépe cvičené jednotky nemohou nic změnit na skutečném nedomyšleného rozkazu. I to jsou důkazy pro rozčlenění těchto dvou systémů příprav i v hodnocení. V mnohých druhích příprav je zcela odlišná náplň pro obě jmenované skupiny; řadu příprav, které programy bojové přípravy předepisují pro vojáky základní služby, s důstojníky ani neopakujeme.

Zdá se tedy, že i sběr a uchování informací o výsledcích operační a bojové přípravy bychom měli rozdělit do uvedených dvou skupin. Jejich integraci totiž zkrslujeme jednu nebo druhou část a výsledek není obrazem skutečnosti. Mohlo by být dvojí hodnocení: jedno zahrnující profesionální část armády a druhé týkající se její variabilní části. Vedle nich by potom měly stát informace o výsledcích z vojenských škol jako samostatný prvek. Bude účelné prověřit na zkoušku tento způsob zpracování výsledků výcvikového roku.

Pochopitelně vznikne otázka — a co s hodnocením víceetapových cvičení, např. divizního taktického cvičení. I zde můžeme hodnocení rozlišit, i když profesionální část budou v tomto případě zastupovat především velitel divize a velitelé pluků a jejich štáby, zatímco činnost nižších velitelů splyne s činností jednotek, kterou představují vojáci základní služby. To však není tak rozhraduující moment — už vzhledem k četnosti svého výskytu v rámci všech opatření — aby musel zvrátit již uvedený princip.

Informace o přípravě vojáků z povolání a štábů

Jaké informace jsou tedy žádoucí z přípravy vojáků z povolání a štábů?

První část by uváděla hodnocení jednotlivých druhů této přípravy, k čemuž základním předpokladem je důkladná a promyšlená její kategorizace. Potom je nutné stanovit jednotlivé předměty nebo někdy soubor předmětů, které budou stabilní součástí přípravy vojáků z povolání na všech stupních a budeme je centrálně hodnotit. Takovým souborem předmětů může být např. velitelské zaměstňání, které pro různé odbornosti a různé velitelské stupně může mít rozdílné

ný obsah, ale může být vyjádřeno jedinou známkou, která bude sice do jisté míry abstrahována od obsahu, ale bude nakonec celožádně srovnatelná.

Konečně obdobná abstrakce bude nutná i u takového předmětu, jako je střelecká příprava, která by zcela zákonitě měla být součástí přípravy všech vojáků z povolání. Pro celkové hodnocení bude zřejmě nutné vyjít ze zásady, že každý má znát určitou oblast, jemu funkčně příslušející — tedy např. někdo střelbu z tanku, kulometu, samopalu a pistole a jiný jen střelbu z pistole. Výsledná známka stanoví pak obecnou úroveň předmětu — střelecká příprava.

Z přípravy štábů vyžaduje nadřazený prakticky jen zhodnocení štábních nácviků a sám připojuje hodnocení těch zaměstnání, která sám řídil a tedy i hodnotil, tj. velitelsko-štábní cvičení, válečné hry apod.

Ovšem stanovení předmětů pro hodnocení závisí nejen na jejich významu z hlediska operativního a perspektivního řízení, ale i na tom, aby nedošlo k neoprávněnému podcenění těch předmětů, které by se ocitly mimo okruh zájmu nadřazeného. Mohlo by to znamenat jejich praktickou anulaci, i když by v plánu byly uvedeny. Ovšem rozšíření škály hodnocených předmětů je především závislé na technice záznamu a přenosu. Rozšiřovat ruční zpracování je totiž neúnosné.

Druhou oblastí, která zajímá nadřazeného, je způsob plnění jednotlivých úkolů. Nařídili-li např. prostudovat a naučit se aplikovat zásady přechodu vodního toku z chodu, pak výsledné známky z velitelského zaměstnání, ani ze štábního nácviku nic neřeknou, protože ony zakrývají jejich obsah. Proto další část informace by měla být odpověď na způsob procvičení těchto úkolů. To zatím vyjadřujeme slovně a bylo by účelné navrhnout metodu přenášení a záznamu těchto informací kódovaně, abychom i tuto část mohli strojově zpracovat a zaznamenat.

Konečně **poslední část** informace nadřazenému by měla obsahovat hlášení o tom, jak byla splněna nařazená a plánovaná opatření a údaje, které jsou zajímavé z hlediska dlouhodobého srovnávání — zda šlo o cvičení v terénu či na mapách, součinnostního či nikoliv, kolika stupňového, v jakém prostoru a směru a s jakými učebními úkoly. Tyto údaje totiž umožní v dalších letech volit správně plán opatření tak, aby všechna velitelská se mohla vyvíjet ve formách,

obsahu a prostoru cvičení. Zároveň bude nutné sledovat důvody, proč to či ono opatření nebylo splněno.

Je zřejmé, že tyto tři části by měla informace o vlastním stupni velení. Protože však nadřazeného zajímá plnění úkolů o dva stupně níže, bude nutné do každé části informace zahrnout i hlášení o podřízeném stupni, a to integrovaně i za jemu podřízené.

Pokud jde o časové termíny těchto informací, nebyly by zřejmě shodné; čím vyšší stupeň, tím větší časový odstup mezi předkládanými informacemi s výjimkou těch, které by měly ke všem příslušným stupňům proniknout ihned.

Informace o bojové přípravě

Podle obdobných principů můžeme uvažovat i o toku informací o výsledcích bojové přípravy. Většina hlášení a jinak získaných údajů o výsledcích bojové přípravy je však vzájemně nesrovnatelná vahou množství osob a techniky, která za jednotlivými hodnoceními stojí. Vezmeme-li kupř. střeleckou přípravu, která je u tankového pluku dejme tomu hodnocena známkou 4, u spojovacího praporu 3 a u velitelské rotý známkou 2 atd., pak nelze říci, že úroveň střelecké přípravy v celém svazku je hodnocena průměrnou známkou z uvedených, tedy trojkou. Sumarizovat lze všechny tankové pluky, všechny spojovací prapory atd. Teprve vhodně volený program samočinného počítáče, respektující potřebné koeficienty, získané z dlouhodobé statistické analýzy, bude schopen sdělit průměr s přihlédnutím ke všem jevům nejrozdílnějších zvláštností, vyjadřujících ty či ony podmínky a vlivy.

Přitom bude nutné stanovit zásady sumarizace tak, aby průměry na všech stupních nevytvářely nežádoucí nivelizační stav. Počítáme-li s využitím samočinných počítačů, pak při fantastické rychlosti zpracování výsledků a při vhodně volené cestě přenosu není relativně na závadu množství údajů. Proto můžeme od jistého stupně zaznamenávat a přenášet celou hodnotící škálu, nejen průměr z ní.

Výpočetní technika totiž umožňuje vynechat řadu mezichvílí při zpracování informací a dovoluje centrálně zpracovat i prvotní údaje. To by znamenalo revoluční zásah: místo tradičního kuzeletického toku informací, který znamená postupné zobecnování a zužování zdola nahoru, by informační tok dostal tvar válce, jehož základna — obohacovaná o výsledky jednotlivých vrstev — je celá

přímo nesena na nejvyšší stupeň a tam po zpracování podle příslušných programů je stavěn komolý kužel vyhodnocených informací, a to shora dolů.

Uchovávání informací

Jaké mají být požadavky na uchování a využití všech těchto informací? První část, hodnotící, má být trvale zachována tak, abychom mohli sledovat dlouhodobě stav výcviku, porovnávat a statisticky zkoumat. Výsledky by byly na pásce nebo děrném štítku a kdykoliv k dispozici pro jakoukoliv manipulaci. Trvalou hodnotu však mají tyto informace od stupně útvaru nahoru. Údaje z nižších stupňů mají hodnotu pouze okamžitou a je tedy účelné zničit je po ukončení výcvikového roku.

Druhá část, odpovídající na konkrétně stanovené úkoly a oznamující klady a nedostatky a jejich příčiny, má i na vyšších stupních jistou hodnotu maximálně 2—3 roky, slouží při stanovení úkolů na další rok a umožňuje srovnání s předminulým obdobím. Po uvedené lhůtě můžeme tyto údaje rovněž zlikvidovat, protože přestávají mít praktický smysl. Na nižších stupních mají význam jen okamžitý.

Třetí část, uvádějící základní údaje o cvičeních, má opět od útvaru výše význam trvalý, protože umožňuje dlouhodobě porovnávání akcí, jejich prostorů, intenzity atd. U nižších stupňů bude vhodné trvale zaznamenat jen druh opatření a jejich počet v průběhu roku, a to opět z hlediska statistického vyhodnocení.

Jistý problém bude ovšem i s využitím těchto informací a to zejména z toho hlediska, aby se s nimi všichni zainteresovaní činitelé (včetně velitelů) naučili zacházet a skutečně s nimi pracovat. Nepřehlednost, nesrovnatelnost a verbální charakter současných informací tyto návyky neumožňuje. Proto i novou formu musíme volit tak, aby tyto nedostatky odstranila.

Postup při realizaci sběru informací

Každé principiální změně musí předcházet podrobná analýza problému, jeho přesná formulace a vytypování všech návazností na jiné činnosti. Nejnak tomu musí být i při řešení otázky informačního toku v operační a bojové přípravě.

Informace o stavu výcviku není pochopitelně jen vševojsková. Bude se proto podstatně lišit u letectva a PVOS od pozemních vojsk a bude mít své rozdíly i v jednotlivých druzích vojsk. Proto mu-

síme nejdříve vypracovat kostru a vzor vševojskového toku informací o výsledcích přípravy a podle něho upravit všechny ostatní, a to tak, aby jeho smysl a jednotlivé myšlenky zůstaly zachovány.

Souběžně s touto analytickou prací bychom měli vyřešit problém kvalifikace tak, aby používání hodnotících stupňů a známek bylo jednotné, jasné a jednoduché; současně bychom měli dále rozšířit stanovené normy pro jednotlivé činnosti, zejména v bojové přípravě.

Maximálnímu využití moderní výpočetní techniky musí předcházet etapa programování, která by vyřešila všechny technické a formální problémy sběru a uchování těchto informací.

Úplná realizace nemusí však znamenat kvalitativní skok. Řada podmínek může postupně narůstat a můžeme ji uplatnit etapovitě po vyřešení každé dílčí otázky z koncepčního hlediska — tedy při dodržení maximální snahy vyhnout se řetězovité reakci změn.

Další postup tedy není jednoduchý, vyžaduje soustředěnou práci odborníků, kontrolu a úpravu předpisů a bude mít i své finanční a materiální důsledky.

Závěry

Při řešení tohoto problému můžeme vzít v úvahu i tyto myšlenky:

- obsah požadovaných informací nesmí být samoúčelný, musí být podřízen perspektivním cílům a umožňovat operativní řízení;

- předpokladem komplexní analýzy současného stavu je **kategorizace obsahu a forem** operační a bojové přípravy všech druhů vojsk;

- základním problémem sběru informací je jejich **kvantifikace**; k jejímu dosažení musíme sjednotit roztržitý systém hodnocení na jednotných a účelných pravidlech;

- z hlediska uchování a využití informací v operační a bojové přípravě bude účelné **oddělit hodnocení stabilní profesionální části armády a její variabilní části**;

- v **hodnocení** je účelné se zaměřit na

- hodnocení **jednotlivých druhů příprav**,
- stupeň **plnění stanovených úkolů**,
- **plnění plánovaných opatření**;

- vycházíme z předpokladu, že ke sběru, uchování a využití informací použijeme **nejmodernějších technických prostředků**;

— pro sběr informací musíme **unifikovat zásady** platné do útvaru vto a stanovit trvale platné principy i pro vyšší stupně;

— počítat s **úpravou administrativních předpisů tak**, abychom mohli i dlouhodobě manipulovat se získanými údaji;

— budeme postupně likvidovat chyby v hodnocení, projevujících se tzv. **centrální tendencí**;

— výsledky operační a bojové přípravy se stanou **předmětem statistických šetření**.

Zůstat na úrovni manufakturních, verbálních a vzájemně nesrovnatelných hlášení současnosti znamená zmeškat rychlík, který je schopen nás dovézt do stanice, v níž budeme mít daleko více informací v kratší době, s menší námahou a s větší možností s nimi soustavně pracovat. A tyto skutečnosti se mohou výrazně projevit na řízení, které je konec konců tím hlavním cílem, pročež informace potřebujeme; pak mohou mnohem účinněji působit na celkový stav bojové schopnosti celé armády.

K řízení leteckého provozu

Vzdušný prostor ČSSR patřil již v roce 1962 podle statistiky mezinárodní letecké společnosti (ICAO) co do hustoty pohybu na třetí místo ve světě (za USA a Japonskem), při čemž oba tyto státy (USA, Japonsko) přistoupili již v roce 1963 k automatizaci systémů řízení vzdušného provozu. V současné době je ČSSR asi na 30. místě co do hustoty provozu, a na třetím místě co do hustoty sítě letových cest ČSA. Ještě výrazněji vynikne skutečná zatíženost vzdušného prostoru ČSSR při porovnání s řídicím střediskem v New Yorku (New York Air Route Traffic Control Center), které plně automatizované, vybavené měřicí radiolokační základnou, počítačem IBM, řídí provoz ve vzdušném prostoru nad územím a mořem o rozloze 1,541.000 mil, tj. asi devatenáctkrát větším územím než ČSSR. S uvedeným vybavením řídilo v roce 1965 742.000 letů. Ve stejném roce dosáhla zatíženost vzdušného prostoru ČSSR 743.906 letů a v roce 1967 dokonce 768.787 letů. Systém řízení leteckého provozu nad naším územím však nemá vlastní měřicí radiolokační základnu (mimo přistávacích radiolokátorů), pouze při zajišťování zvláště důležitých letů (státně důležité lety — „SD“) a při ztrátě orientace využívá radiolokační základnu systému PVOS. Mimo hlavního úkolu, tj. koordinace a řízení leteckého provozu nad územím ČSSR všech uživatelů vzdušného prostoru [vojenské letectvo, ČSA, Aeroklub, Agrolet] se systém řízení leteckého provozu podílí na vyhodnocování vzdušné situace — tedy na vytváření podkladů pro rozhodovací proces systému ostrahy vzdušného prostoru (PVOS). Stejně tak aktuálnost a vážnost otázek řízení vzdušného provozu vyplý-

vá z vysoké hmotné odpovědnosti jednotlivých řídicích stupňů.

ČSSR jako signatář Varšavské smlouvy o mezinárodní letecké dopravě z r. 1929 a Haagského protokolu z r. 1955 je zavázána při letecké dopravě osob odpovědností za každého zahraničního cestujícího částkou dvou set padesáti tisíc zlatých franků. Při dopravě zavazadel a zboží je odpovědnost vymezena na částku dvou set padesáti zlatých franků za kilogram (viz Varšavská úmluva změněná v Haagu r. 1955 čl. 22). Za přepravu 100 cestujících se zavazadly lze hmotnou odpovědnost vyjádřit částkou 25.000.000 zlatých franků, tj. 1.670 kg zlata. Tak vysoké hodnoty přesahují hranice možností jednotlivých uživatelů vzdušného prostoru a případná havarijní situace může mít za následek i změny státního rozpočtu.

Jednoznačné určení perspektivy zatíženosti vzdušného prostoru je několikaletou pracovní náplní širokého týmu odborníků, který má k dispozici potřebné podklady — ekonomické možnosti, rozšiřování a modernizace leteckého parku, organizační struktura a počty vojenského letectva atd.

Můžeme však vycházet z určitých úvah o předpokládaném vývoji jednotlivých uživatelů vzdušného prostoru a z toho důležitým způsobem naznačit trend v zatíženosti vzdušného prostoru ČSSR.

U největšího uživatele vzdušného prostoru, tj. vojenského letectva můžeme předpokládat, že zvládnutí stále složitější bojové techniky bude nutně dosahovat získáváním hlubších návyků osádek — tedy zvyšování náletu hodin na pilota. Rychlé morální stárnutí bojové techniky, nutnost nahrazovat ji výkonnějšími typy,

budou motivovat snahu využít ekonomické hodnoty techniky v nejkratší době — tedy co nejrychleji doléhat zavedené typy letounů. Můžeme tedy předpokládat, že u vojenského letectva bude postupně docházet ke zvyšování leteckého provozu i když tento růst bude částečně zpomalen řešením existujícího rozporu mezi výcvikovými úkoly a možnostmi jejich materiálně technického zabezpečení a reorganizací.

U ČSA — druhého největšího uživatele vzdušného prostoru — dosáhl v posledních dvou letech přírůstek téměř 10 000 letů. Tento přírůstek se projevil i přesto, že ve vnitřní dopravě byly zařazovány letouny IL-18 za IL-14, tedy letouny s téměř trojnásobnou kapacitou. Protože další zařazování letounů o větší kapacitě ve vnitřní dopravě by vzhledem k malým vzdálenostem nad územím ČSSR bylo neekonomické, je pravděpodobné, že růst počtu letů ČSA bude pokračovat. Tento závěr potvrzuje i skutečnost, že sledované počty letů ČSA zahrnují i počty letů zahraničních civilních společností na našem a přes naše území a přírůstky těchto letů jsou stále vyšší.

U dalších uživatelů vzdušného prostoru, tj. výrobních závodů, bude růst leteckého provozu úměrný rozšiřování výroby. U Aeroklubů je v současné době provoz částečně omezen finančními možnostmi zájemců a jeho růst bude úměrný zvyšování reálných mezd a dotací Aeroklubů ze státních prostředků. Stejně tak můžeme očekávat růst počtu letů Agroletu, i když tyto lety vzhledem k přízemním výškám a malým prostorům, ve kterých jsou uskutečňovány, není nutné koordinovat s ostatními uživateli, ale je nutná jejich evidence ke stálému přehledu o vzdušné situaci pro systém PVOS.

Při kvantitativním hodnocení zátěže vzdušného prostoru je nutné přihlížet také k tomu, že v poslední době kromě přímých uživatelů (vojenské letectvo, ČSA, Aeroklub, Agrolet) se stále zvyšují nároky tzv. „nepřímých uživatelů“ vzdušného prostoru. Radiotechnické vojsko, PL dělostřelectvo a PL raketové vojsko velmi často vyžadují lety k výcviku svých jednotek. Tyto lety zpravidla nemají takový charakter, aby odpovídaly výcvikovým letům podle osnov bojových příprav druhů letectva. Jsou to tedy lety ne k výcviku pilotů, ale k výcviku „nepřímých uživatelů“ a jejich realizace znamená další zatížení vzdušného prostoru ČSSR. Stejně tak za „nepřímé uživatele“ lze označit dělostřelecké a raketové útvary, pro které při ostrých střelbách je nutné zajistit bez-

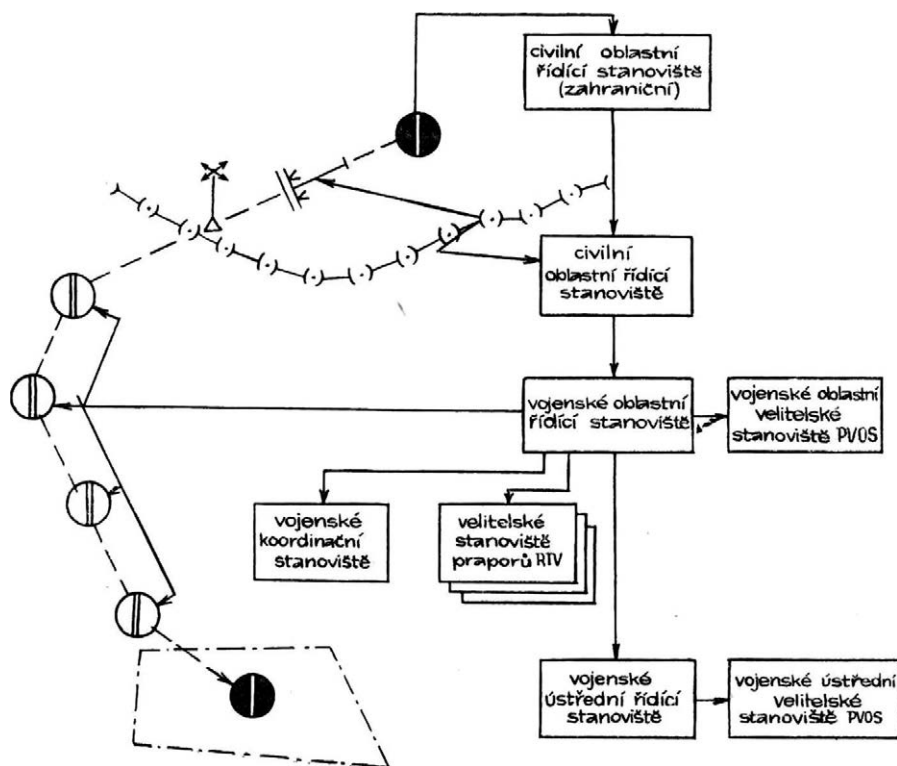
pečnostní výškové a prostorové omezení a tedy další zatížení vzdušného prostoru.

Z dosud uvedeného můžeme vyvodit závěr, že zátěž vzdušného prostoru a tedy i zátěž služby řízení leteckého provozu bude stále narůstat. Současné ekonomické problémy a možná reorganizace vojenského letectva mohou ještě velmi znatelně ovlivnit uvedené kvalitativní ohodnocení i trend zátěže vzdušného prostoru. Mohou podstatně snížit rychlost růstu zátěže nebo ji dočasně i zastavit. Rozhodně však nelze přijmout závěr, že by tyto vlivy měly trvalý charakter, nebo že by v dlouhodobé budoucnosti mohlo dojít k postupnému snižování leteckého provozu nad územím ČSSR.

Ani toto zhodnocení vzdušného provozu (kvantitativní ohodnocení hustoty pohybu) není úplné. V jednotě s růstem hustoty leteckého provozu, s používáním výkonnějších typů letounů dochází k zásadním změnám ve způsobech využívání vzdušného prostoru. U vojenského letectva různorodost požadavků Osnov bojových příprav jednotlivých druhů letectva na nízké navádění, rozhozy, dostupy, speciální manévry pro střelbu a bombardování apod., vyvolávají stále větší požadavky na využívání vzdušného prostoru vertikálním manévrem. Téměř dvojnásobné zvýšení rychlosti veliké počtu vojenských letounů vyžaduje plnění úkolů nad větším prostorem. Tyto skutečnosti se projevují v neustále rostoucích požadavcích na mimoletištní lety a přelety. U civilní letecké dopravy se změny ve využívání vzdušného prostoru projevují především v obsazení všech výšek letových hladin od 300 m až do 10 000 m, při čemž velkokapacitní letouny vzhledem k ekonomice provozu musí v letových hladinách uskutečňovat vertikální manévry a prolétávají tak široký rozsah výškových hladin. V těchto změnách jsou příčiny, které nejvíce zatěžují systém řízení a koordinace leteckého provozu.

Za základní metody řízení leteckého provozu můžeme označit výškovou a časovou koordinaci letů. Tyto způsoby plně vyhovovaly a zabezpečovaly koordinaci plánů letů, tvorbu bezpečnostních vzdáleností a rozestupů do zahájení výcviku na nadzvukových letounech a do zařazení velkokapacitních letounů civilní dopravy. Součinnost mezi řízením civilního a vojenského letectva spočívala v prostém přidělení výškových hladin a pouze v situacích, kde výškové hladiny byly shodné, byla nutná časová koordinace letů. Současné využívání vzdušného prostoru převážně vertikálním manévrem omezuje možnosti

SCHEMA TOKU INFORMACÍ PŘI KOORDINACI A ŘÍZENÍ CIVILNÍHO LETOUNU LETÍCÍHO ZE ZAHRANIČÍ, NA ÚZEMÍ ČSSR

Legenda :

● letiště vzletu a přistání

⊖ průletová letiště

✕ hraniční maják

--- státní hranice

↔ rádiové spojení letoun-zem a opačně

--- trať letu

--- hranice civilního řízeného okruhu

řízení leteckého provozu výškovou koordinací. Nutnost přecházet na řízení letů časovou koordinací je daleko náročnější na rychlý tok informací. V současné době si mimoletištní let vyžaduje, aby k jeho zabezpečení byla z daného stupně řízení vyslána ostatním uživatelům, kterých je asi 15–20, tj. 3× VS praporů RTV, 4–6 průletových letišť, civilní oblast, civilní okresek atd. — pro let k cíli (ke střelišti, do prostoru bojové činnosti...) a tentýž počet pro let zpět. Jedna informace pro každého uživatele obsahuje asi 10 základních hodnot (vzlet, přistání, výška, rychlost, počet, typ, podmínky letu, otočné body, prostor činnosti, index pilota, minima pilota) a to vše ještě před letem. Tyto plánované hodnoty zakreslí a zpracují letovodi řídicího stupně a koordinují tak, aby nedošlo ke konfliktní situaci (zblížení, srážka, přelet zakázaných či omezených prostorů). V průběhu letu musí být předáno na průletové letiště, součinnostní civilní orgán a radiotechnické vojsko 10–15 informací o 4 základních hodnotách (vlet do prostoru letiště nebo civilního okrsku, čas, hladina, kurs). Současně na rádiové síti řízení leteckého provozu je v průběhu letu předáno 10–15 informací o 2–5 základních hodnotách (vstup do prostoru, poloha, výška, čas, kurs). Souhrnně k zabezpečení jednoho mimoletištního letu řízeného časovou koordinací, musí být předáno a zpracováno jednotlivými stupni řízení a součinnostními uživateli (ČSA, RTV, ...) přes 300 základních hodnot a to za optimálních podmínek, kdy je let uskutečněn podle plánu, bez odložení a změn. Ještě složitější situace v informačním toku vznikají při koordinaci a řízení zahraničních letů

jak vojenských, tak ČSA. K informačním hodnotám přistupují další, tj. vypočítaný čas přeletu hraničního majáku, skutečný čas přeletu hraničního majáku, zahájení klesání a další. Tyto informace pronikají od osádek civilních dopravních společností na civilní oblastní středisko řízení, odtud na oblastní vojenské řídicí stanoviště, dále na ústřední vojenské řídicí stanoviště a odtud na ústřední vojenské stanoviště PVOS (podrobně viz schéma).

Bylo řečeno, že v roce 1967 systém řízení leteckého provozu koordinoval téměř 800 000 letů. Znásobit toto číslo příslušným počtem potřebných informačních hodnot, které je nutné zpracovat na letovodských planšetech a předat na zúčastněná pracoviště (součinnosti, zabezpečovací systém PVOS), dále jej zvětšit o počet nutných informací, které souvisejí se změnami plánů při plánování dodatečných letů, by znamenalo získat celkový přehled o činnosti orgánů řízení a koordinace vzdušného provozu. Zásada, že provozní informace, tj. informace předávané od vzletu do přistání, musí od svého zdroje (osádky letounu, řídicího letání...) až na systém PVOS proniknout nejpozději za 3–5 minut podle rychlosti letounu ukazuje, pod jakým tlakem z hlediska času orgány řízení leteckého provozu pracují.

Uvedené skutečnosti vedly k zadání projektu „Automatizace řízení mimoletištních letů a přeletů“, který je v současné době ve vývoji a bude znamenat nejen zpřesnění, tedy větší bezpečnost při létání, ale také zpružnění, tedy možnost lépe využít vzdušný prostor ČSSR, při odstranění manuální práce lidí uskutečňované v krajních časových limitech.

TOK INFORMACÍ U LETECKÉHO SVAZU

Vzdušný průzkum může být velmi produktivní a pohotový zdroj zpráv o nepříteli. Podmínkou účelného využití jeho možností, nezávisle na vycvičenosti osádek a bojových vlastnostech letecké techniky je účinně a plynule shromažďovat a vyhodnocovat zprávy a rychle je předávat zájemcům. Z tohoto hlediska má zásadní význam poznání toku informací procházejících štábem leteckého svazu. Pokus o rozbor toku informací zpravodajským oddělením leteckého svazu řeším pro organizační strukturu letectva, za předpokladu, že:

- zpravodajské oddělení rozvíjí svoji činnost v souladu s platnou působností a metodikou činnosti štábu leteckého svazu v poli,

- oblast zpravodajské odpovědnosti velitelství leteckého svazu je v podstatě určena místem a úlohou podřízených průzkumných prostředků v komplexním zpravodajském systému nadřízeného štábu a v konkrétních případech je vymezována stanovením objektů průzkumu,

- oblast zpravodajského zájmu velitelství leteckého svazu zahrnuje objekty a skutečnosti ovlivňující činnost letectva v celém prostoru bojové činnosti leteckého svazu, zejména celý systém protivzdušné obrany nepřítelů, jeho letiště a objekty ničené prostředky leteckého svazu,

- část informací z oblasti zpravodajského zájmu zejména informací o stanovených objektech ničení získají zpravodajské složky nadřízeného štábu. Příímý a kontrolní vzdušný průzkum k zabezpečení úderů letectva budou iniciativně organizovat zpravidla podřízené letecké svazky a útvary vlastními organickými silami a prostředky,

- v zájmu zabezpečení pružného řízení bojové činnosti průzkumného letectva se značná část jeho úsilí (50 % i více) vyčleňuje jako záloha velitele leteckého svazu. Také nadřízené velitelství může nařídít vyčlenit část úsilí

průzkumného letectva do své vlastní zálohy, kterou bude využívat rovněž prostřednictvím štábu leteckého svazu,

— využití početní stanice k velení v poli nepřipadá v úvahu a k zabezpečení přenosu zpráv o nepříteli se vyčleňuje nejnutnější část pojítek, jejichž koncové stupně jsou spolu s obsluhami umístěny přímo na pracovišti zpravodajského oddělení. Zjednodušené schéma, vyjadřující hlavní směry toku informací procházejících zpravodajským oddělením, je uvedeno na obr. 1.

Kategorizace informací

Při plnění svých úkolů zpracovává zpravodajské oddělení kromě zpráv o nepříteli také zprávy o stavu, situaci a bojových možnostech vlastních průzkumných prostředků a informace imperativního charakteru (směrnice, zámysl, rozkaz, nařízení). Zpracování uvedených informací je z hlediska působnosti zpravodajského oddělení opodstatněné jen potud, pokud je nutné k plánování, organizaci a řízení vzdušného průzkumu.

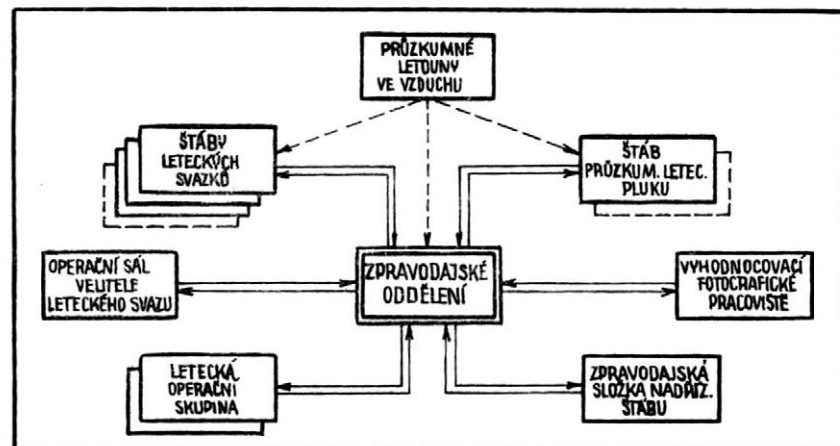
Každá informace, nezávisle na konkrétním obsahu a formě, odráží určitý stupeň poznání, úměrný mj. předcházejícímu zpracování. Při stejném celkovém obsahu je stupeň poznání v obráceném poměru k objemu informací.

Ke kategorizaci informací používáme jejich dělení:
Podle obsahu:

- informace o nepříteli („A“),
- informace o vlastních prostředcích průzkumu („B“),
- informace o úkolech průzkumu („C“).

Podle stupně poznání:

- informace 1. stupně odrážející bezprostředně poznané (nařízení pro jednu, bezprostředně následující a plně určenou činnost);
- informace 2. stupně odrážející vyhodnocení bezprostředních poznatků (nařízení pro bezprostřední nenásledující souhrn určitých činností);

OBRA. 1 HLAVNÍ SMĚRY TOKU INFORMACÍ PROCHÁZejících ZPRAVODAJSKÝM ODDĚLENÍM LETECKÉHO SVAZU

— informace 3. stupně odrážející zobecněné poznatky (nařízení pro obecně určenou činnost).

Podle směru pohybu:

- přijímané (označené koncovou číslicí 1 až 4) a
- vydávané (koncová číslice 5 až 9).

Přehled informací procházejících zpravodajským oddělením, pokud mají přímý vztah k jeho funkční působnosti, je zahrnut v tabulce č. 3. Všechny vedlejší informace, včetně těch, jimiž je řízena vnitřní služba štábu, jsou zanedbány.

Při rozboru toku informací sledujeme hodnoty jeho objemu a intenzity v závislosti na typu informace a přenosové cestě. S ohledem na použitý aparát, který je schopen zaznamenávat a zpracovávat informace výhradně v tradiční, slovní formě, je za měrnou jednotku informace „O“ stanoveno jedno průměrné slovo o délce 8,5 znaků a mezer. Intenzita toku informací je vyjádřena počtem průměrných slov přenesených za jednu minutu času a označena symbolem „T“.

Cesty a formy přenosu informací jsou dány současným systémem spojení a zavedenými typy pojítek. Cesty používané v zájmu zpravodajského oddělení jsou uvedeny v tabulce 1. Praktické tempo přenosu „n“ bylo změřeno jako střední počet slov zapsaných za minutu efektivního provozu pojítka a neodráží proto čas, spotřebovaný k navázání spojení a použití pomůcek pro utajení. Při přenosu informací jsou protějškem zpravodajského oddělení místa příjmu nebo předání informací uvedená v tabulce 2.

Frekvence vzniku informací

Intenzita toku informací, procházejících zpravodajským oddělením, je do značné míry proměnná v závislosti na úsilí a efektivnosti bojové činnosti průzkumného letectva. Protože nejsou k dispozici vhodné statistické údaje, je nutné přistoupit na přibližné určení frekvence vzniku zpráv vzdušného průzkumu na základě norem a zkušeností.

Vycvičené průzkumné osádce mohou být pro jeden vzlet uloženy dva až tři průzkumné úkoly. Odpovídající počet zpráv však vznikne pouze za předpokladu, že činnost osádky nebude zmařena zásahem PVO, že osádce se podaří vyhledat určené prostory nebo do nich bude navedena a že nedojde k závadě.

I při velmi optimistickém odhadu, že jednotlivé předpoklady budou splněny s pravděpodobností 0,8 až 0,95, dosahuje střední matematická naděje vzniku zprávy v důsledku plnění 2 až 3 průzkumných úkolů během jednoho uskutečněného vzletu hodnoty nejvýše 1 až 1,5.

Při uvažovaném stavu 70 až 100 průzkumných osádek, jejich zvýšeném úsilí využitím z 80 % k činnosti ve dne a po odečtení 10 až 15 % ztrát po každém vzletu může být v průběhu světlé části dne uskutečněno až 150 průzkumných letů, při nichž může vzniknout nejvýše 150 až 115 zpráv 1. stupně. Z toho část, odpovídající asi čtvrtině počtu uskutečněných vzletů, bývá předána osádkami za letu. Nehledě na to, jsou všechny získané zprávy předávány buď okamžitě po přistání nebo po vyhodnocení ve formě zpravodajských hlášení štábů. V průběhu 12 hodin světlé části dne může být předáno celkem

- až 40 hlášení osádek ze vzduchu,
- až 30 okamžitých hlášení po přistání,
- až 100 zpravodajských hlášení, tj. „zpráv 2. stupně“.

Vzhledem k účinnosti soudobé protivzdušné obrany bude průzkumné letectvo pravděpodobně nuceno plnit úkoly převážně v průběhu hromadných vzletů, sou-

časné s ostatními druhy letectva. Můžeme proto očekávat, že intenzita toku informací bude v průběhu dne značně kolísat. Za předpokladu, že během hromadného vzletu může být vyčerpáno 20 % denního úsilí průzkumného letectva a že jeho činnost v prostoru cílů se uskuteční v průběhu 40 minut, bude střední frekvence vzniku zpráv 1. stupně přibližně 1 zpráva za minutu. V tom případě můžeme očekávat předání

- asi 8 hlášení osádek za letu s průměrnou frekvencí 1 zpráva za 5 minut;
- asi 6 okamžitých hlášení po přistání letounů. Frekvence jejich předání je závislá na rychlosti vyvolávání a prohlížení leteckých negativních filmů. Nemůže být proto vyšší než 1 zpráva za 5 až 7 minut z jednoho letiště. Při činnosti průzkumného letectva ze dvou letišť může frekvence příjmu dosáhnout tempa až 1 zpráva za 3 minuty;
- asi 20 zpravodajských hlášení (zpráv 2. stupně) předávaných po vyhodnocení štábem průzkumného leteckého útvaru. Protože tato hlášení se zpravidla nahromadí, může okamžitá frekvence jejich přenosu dosáhnout hodnoty odpovídající praktickému tempu přenosu („n“) použitého pojítka.

Charakteristika toku informací

Tok informací je charakterizován cestami přenosu („N“), místy příjmu nebo předání („M“), objemem („O“) a četností („r“), to jest počtem informací daného typu přijatých nebo předaných za 12 hodin světelné části dne. Struktura toku informací je souhrnně vyjádřena v tabulce 3. U základních typů informací, které musí být zpracovány a předány neprodleně je uvedena také střední okamžitá intenzita toku („I“), stanovená pro případ hromadného vzletu

Propustnost a zatížení cest přenosu informací

Aplikací formule užívané k řešení vztahu mezi požadavkem a možností obsluhy na vztah mezi praktickým tempem přenosu informace („n“) a střední okamžitou intenzitou toku informace („I“) je vyšetřena hodnota propustnosti („P“) definovaná jako pravděpodobnost, že uvažovaná spojovací cesta bude v případě potřeby volná k okamžitému přenosu informace.

$$P = 1 - \frac{\frac{I}{n}}{1 + \frac{I}{n}}$$

Míra zatížení pojítka („T“) vyjadřuje celkovou dobu nepřetržitě činnosti pojítka nutnou k přenosu denního objemu informace. Je dána vztahem

$$T = \frac{r \cdot O}{n}$$

a má rozměr minuta/12 hodin.

Tyto hodnoty i další údaje, charakterizující poměry na jednotlivých cestách přenosu informací, jsou uvedeny v tabulce 4.

Jak vyplývá z úvahy o frekvenci vzniku informací, je nutné v souvislosti s každým hromadným vzletem zajistit přenos přibližně 20 % celkového den-

Tabulka 1

Cesty přenosu informací

Znak	Název cesty přenosu	Způsob vyjádření	Tempo „z“ slov za min.
1	2	3	4
N 1	Dálnopisný směr k průzk. let. pluku	kódovaně, pomocí hovor. tab.	20
N 2	Hovorová síť vzdušného průzkumu	pomocí tabulek boj. velení	10
N 3	Rádiová síť zpráv. informací	kódovaně, pomocí hovor. tab.	5
N 4	Telef. síť s utajeným provozem	otevřená řeč	10
N 5	Dálková telefonní síť	kódovaně, pomocí hovor. tab.	10
N 6	Připoj na linku směr. důst. k průzk. let. pluku	pomocí tab. boj. velení	10
N 7	Spec. spoj. uzel a kancelář štábu	šifrovkou, písemně a graf.	—
N 8	Místní telefonní automat	otevřená řeč	10
N 9	Místní tel. směr na operační sál	otevřená řeč	10
N 10	Vnitřní dispečink na VS svazu	otevřená řeč	10
N 11	Osobní styk	otevřená řeč	—

Tabulka 2

Místa příjmu a předání informací

Znak	Místo příjmu a předání informací
M 1	Zpravodajská složka nadřízeného štábu
M 2	Operační sál velitele leteckého svazu
M 3	Sál bojového velení – směrový důstojník k pzpl
M 4	Štáby leteckých svazků a samostatných útvarů
M 5	Štáby průzkumných leteckých útvarů
M 6	Průzkumné letouny za letu
M 7	Zpravodajské orgány leteckých operačních skupin
M 8	Přímo podřízená vyhodnocovací a fotografická jednotka

ního objemu informací. To u nejvíce zatížených přenosových cest představuje výkon 25 až 45 minut plného a nepřetržitého provozu pojitka. Tato doba v podstatě nepřesahuje dobu možného průzkumu během hromadného vzletu, avšak v důsledku nerovnoměrného časového rozložení vzniku zpráv nelze zajistit okamžitý přenos všech informací bez čekání. Dálkovou telefonní síť s utajeným provozem („N.4.“), která je hlavní cestou rychlého přenosu informací mezi zpravodajským oddělením leteckého svazu a zpravodajskou složkou nadřízené-

ho štábu, současně používají i další účastníci. Intenzita toku není známa a proto není možné určit ani propustnost. V rozhodujících momentech bývá však tato cesta blokována rozhovory hlavních funkcionářů velení a včasný přenos zpravodajských hlášení není zajištěn.

Dostupná zlepšení přenosu informací

Při uvedeném toku informací je splnění úkolů vzdušného průzkumu zabezpečeno jen částečně. Jednou z jeho slabín je, že nezabezpečuje dostatečně rychlé shromažďování zpráv od osádek a štábů stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva, působícího nad územím protivníka. Rovněž upřesňování úkolů osádkám průzkumného letectva, které jsou již ve vzduchu není prakticky uskutečnitelné. Přehodnocením způsobu využívání sítě vzdušného průzkumu (N.2.) by bylo možné tento nedostatek v nejbližší době odstranit.

V této síti bývá k zajištění spojení se vzdálenými letouny, letícími v malé výšce, použita automatická retranslační stanice, umístěná ve vrtulníku ve vhodné výšce nad vlastním územím. Síť vzdušného průzkumu až dosud využívají pouze osádky průzkumného letectva, které do ní vstupují jen na nezbytnou dobu k předání hlášení za letu. Korespondence je jednostranná. Osádky svá hlášení dvakrát opakují a aniž získaly jistotu, že byla správně převzata a pochopena, ze sítě vystupují. Zájemci o zprávy, včetně zpravodajského oddělení leteckého svazu a štábu průzkumného leteckého pluku se provozu v síti zúčastní jen pasívně, svými přijímači. *Bylo by účelné zasadit v síti vzdušného průzkumu výkonný pozemní vysílač, který by umožňoval upřesňovat osádkám úkoly a potvrzovat pochopení převzatých zpráv.*

Přezbrojení letectva novými typy letounů, vybavenými modernější vícekanálovou rádiovou stanicí, umožní vyčlenit kanál pro společnou síť vzdušného průzkumu u všech druhů letectva. Za předpokladu, že nad území nepřítelů by kromě průzkumných letounů pronikalo dalších 200 až 300 letounů úsilím 2 až 3 vzlety denně, ve skupinách průměrně o 4 letounech a že naděje na vznik zprávy během letu skupiny je třikrát až čtyřikrát menší než v případě letu jednotlivého průzkumného letounu, by počet hlášení osádek (informací typu A.1.1.), předaných v síti vzdušného průzkumu, vzrostl asi o 10 až 12 za den, tj. asi o 25 až 30 %. Celkem by míra zajištění pojítka „T“ vzrostla asi na 117 min./12 h. a pravděpodobnost předání zprávy bez čekání by poklesla na $P = 0,67$, takže by bylo nutné uvažovat o zdvojení spojovacích cest nebo rozdělení sítě vzdušného průzkumu. V případech, kdy osádky získaly jistotu o správném převzetí hlášení předaného za letu, by však bylo možné upustit od neprodleného předávání nevyhodnocené zprávy po přistání. Tyto zprávy by i při značně závažném obsahu mohly být předávány až po vyhodnocení. Tím by se pozemní pojítka uvolnila k okamžitému předání těch důležitých zpráv, které ze vzduchu hlášeny nebyly nebo jejichž převzetí a pochopení nebylo potvrzeno.

Vážnou příčinou zpoždění a deformace informací je jejich pracné kódování pomocí hovorových tabulek. Zprostředkované předávání zpráv speciálním spojovacím pracovištěm je závislé na osobním doručování šifrovek na vzdálenost 100 i více metrů a není uspokojivým řešením. Použití šifrovacích strojů přímo na pracovištích složek štábů se ani v perspektivě nepředpokládá.

Možnost řešení poskytne teprve zavedení místní dálkopisné sítě s automatickou ústřednou zabezpečující synchronní použití šifrovacích strojů a předávání zpráv účastníkům s využitím rychlodavačů tempem až 40 slov za minutu.

Přehled informací

procházejících zprav. oddělením leteckého svazu a charakteristika jejich možného toku

Poř. číslo	Znak	Název informace	„N“	„M“	„R“	„O“	„R. O“	„I“
1	A. 1. 1.	Hlášení osádky za letu	N. 2	M. 6	40	15	600	3
2	A. 1.2	Okamžité hlášení po přistání	N. 1	M. 5	30	20	600	8
3	A. 2.1	Zpravodajské hlášení	N. 1	M. 5	100	15	1500	8
			N. 5	M. 4	30	15	450	2
4	A. 2.2	Zpravodajská informace	N. 4	M. 1	8	50	300	—
			N. 4	M. 7	4	50	200	—
			N. 7	M. 1	3	300	900	—
5	A. 3.1	Závěry ze zhodnocení nepřítele	N. 7	M. 1	1	100	100	—
6	B. 2.1	Boj. hlášení průzk. let. útvaru	N. 6	M. 5	50	10	500	2
7	B. 3.1	Závěry o možnostech vzduš. průzkumu	N. 7	M. 5	2	75	150	—
			N. 7	M. 4	4	75	300	—
8	C. 2.1	Doplňkové nařízení pro průzkum	N. 4	M. 1	4	50	200	—
			N. 7	M. 1	2	50	100	—
9	C. 2.2	Rozhodnutí pro vzdušný průzkum	N. 9	M. 2	8	50	400	—
10	C. 3.1	Směrnice pro vzdušný průzkum	N. 7	M. 1	1	400	400	—
11	C. 3.2	Rozhodnutí pro použití průzk. let. na den	N. 11	M. 2	1	150	150	—
12	A. 1.5	Letecký fotografický snímek	N. 7	M. 1	nelze stanovit			
13	A. 2.5	Zprav. hlášení nadřazenému štábu	N. 4	M. 1	33	15	500	3
			N. 7	M. 1	17	15	250	—
			N. 7	M. 1	1	250	250	—
14	A. 2.6	Zprav. hlášení veliteli let. svazu	N. 9	M. 2	50	15	750	4
15	2.2.7	Zpravodajská informace	N. 3	M. 4	20	25	500	3
16	A. 3.5	Vlastní závěry ze zhodnocení nepřítele	N. 11	M. 2	1	800	800	—
			N. 11	M. 2	2	150	300	—
			N. 7	M. 1	1	150	150	—
			N. 7	M. 4	6	150	900	—
17	B. 2.5	Boj. hlášení o stavu průzk. prostředků	předkládají se výjimečně					
18	B. 3.5	Závěry o možnostech vzduš. průzkumu	N. 11	M. 2	1	100	100	—
			N. 7	M. 1	1	100	100	—
19	C. 1.5	Krátké nařízení k upřesnění úkolu	N. 6	M. 5	20	15	300	—
20	C. 1.6	Nařízení ke zpracování let. snímků	N. 8	M. 8	8	25	200	—
21	C. 2.5	Doplňkové nařízení pro průzkum	N. 1	M. 5	8	25	200	—
			N. 7	M. 5	2	50	100	—
			N. 7	M. 4	2	50	100	—
22	C. 3.5	Boj. nařízení pro průzkum na den	N. 7	M. 5	2	400	800	—
			N. 7	M. 4	4	100	400	—

Charakteristika poměrů na přenosových cestách

Parciální zatížení cesty „N“ informací místa „M“ T _{NM} minut za 12 hodin/(r.O) _{NM} %								Charakteristika úhrnného roku informací cestou „N“				
	M. 1	M. 2	M. 4	M. 5	M. 6	M. 7	M. 8	„r“	„r. O“	„T“	„I“	„P“
N. 1				115 47 %				138	2 300	115	12	0,67
. 2					60 100 %			40	600	60	3	0,77
N. 3			100 21 %	10 %				20	500	100	3	0,67
N. 4	100 31 %					20 100 %		47	1 200	120	3	—
N. 5			45 20 %					30	450	45	2	—
N. 6				80 16 %				70	800	80	2	0,83
N. 7	— 69 %		— 59 %	— 27 %		?		49	5 000	—	—	—
N. 8							20 100 %	8	200	20	—	—
N. 9		115 46 %						58	1 150	115	4	0,72
N. 11		— 54 %						5	1 350	—	—	—
Celkem	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	465	13 450	595	29	—
Slov:	3250	2500	2350	4950	600	200	200					

Automatická komutace dálkopisné sítě by umožnila výměnu informací se štáby leteckých svazků a shromažďování zpráv od všech druhů letectva. *Okamžitá intenzita toku informací typu A.1.2. a A.2.1. by se tím zvýšila asi o 30 % a dosáhla by teoreticky hodnoty $I = 20$ slov za minutu, avšak vzhledem k dvojnásobnému tempu přenosu by propustnost zůstala na současné úrovni cesty „N.1.“.*

Účastnická stanice místní dálkopisné sítě, přidělená zpravodajskému oddělení, by zřejmě musela zabezpečit také příjem o odeslání informací, jejichž přenos je v současné době zprostředkován cestou šifrového pracoviště a značně části informací přenášených po dálkové telefonní síti. Celkový denní objem informací přenášených dálkopisnou stanicí zpravodajského oddělení by tak dosáhl hodnoty $(r.O) = 8000$ i více slov, její zatížení by bylo nejméně $T = 200$ minut/12 hodin a tím by se stala nejvíce zatíženým pojítkem. Jestliže však by podmínky dovolily umístit na pracovišti zpravodajského oddělení leteckého svazu dvě účastnické stanice, pokleslo by zatížení každé z nich přibližně na polovinu a propustnost zdvojené cesty by vzrostla na hodnotu $P = 0,92$, takže by se blížila praktické jistotě a plně by zabezpečovala předání všech zpravodajských hlášení i ostatních informací bez čekání i v nejnapjatějším momentu, který by mohl nastat bezprostředně po hromadném vzletu.

UBYTOVÁNÍ VOJSK ZA VÁLKY

Ubytovací a stavební službu ČSLA (dále jen USS) zná většina velitelů jako službu mírovou, která se ve značném měřítku podílí na životě vojsk vytvářením podmínek pro výcvik, bojovou pohotovost a životní prostředí vojáka. Proto ji namnoze považují výhradně za službu mírovou a její úloha, kterou má sehrát ve válečném období, je jim již méně známá. Soudobý boj a význam a úloha obrany teritoria však vyhradily ubytovací a stavební službě významné úkoly a to nejen v systému obrany teritoria, ale ve značné míře i úkoly k zabezpečování činnosti polních vojsk.

USS bude za války a již v období předcházejícím branné pohotovosti státu plnit všechny úkoly z mírové činnosti a další úkoly vyplývající ze zabezpečení polních vojsk, spojeneckých vojsk a obrany teritoria.

Soudobý boj s použitím ZHN bude klást velké nároky na činnost USS. Její činnost je uzpůsobena i její organizace a členění orgánů a to jak směrem k polním vojskům tak i k teritoriu.

Úkoly a činnost USS za války nejsou v současné době stanoveny žádným souborným předpisem ani nebyly dosud nikde zveřejněny a proto na základě poznatků a závěrů seznámím velitele a ze jména jejich zástupce pro tyl a důstojníky USS s ubytováním vojsk za války a se základními úkoly a činnostmi, které by orgány různých stupňů ubytovací a stavební služby měly za války plnit.

Hlavním orgánem USS bude i za války ubytovací a stavební správa MNO, která jako řídicí orgán služby kromě mírových úkolů by měla plnit ještě tyto další úkoly:

- řídit ubytování polních vojsk na vlastním i cizím území a ubytování vojsk a zařízení tylu, jakož i spojeneckých vojsk na teritoriu ČSSR,

- řídit dokončení výstavby rozhodujících vybraných staveb do stanovených lhůt, zastavení výstavby ostatních objektů, zabezpečení jejich konzervace a střezení,

- zabezpečovat a řídit neplánovanou výstavbu objektů a zařízení důležitých z hlediska obrany státu,

- řídit obnovu, rekonstrukci a údržbu objektů narušených činností nepřítele a podílet se na obnově a údržbě letišť na území ČSSR,

- řídit zásobování polních vojsk ubytovacím a stavebním materiálem na vlastním i cizím území a zásobování spojeneckých vojsk ubytovacími prostředky (palivo, topivo, sláma apod.), jakož i energií na území ČSSR,

- řídit protivzdušnou obranu vojenských objektů.

V dalším členění USS k nižším orgánům bude služba organizována a rozdělena do dvou směrů a to k zabezpečení polních vojsk a k zabezpečení teritoria.

Polní vojska

U polního velení ČSLA bude ubytovací a stavební oddělení polního velení, včleněné do tylu polního velení. U tylu armád budou organizačně začleněny ubytovací a stavební skupiny armád a u motostřeleckého a tankového svazku bude v tylu „důstojník pro ubytovací službu svazku“. Polní letecká armáda bude zabezpečena v tylu vlastním ubytovacím a stavebním oddělením.

Ubytovací orgány (oddělení, skupiny) polního velení a armád by měly plnit zejména tyto úkoly:

- rozpracovávat zásady pro ubytování vojsk podle vývoje operační situace,

- připravovat podklady k metodickému řízení důstojníků ubytovací služby svazků a pro velitele útvarů,

- v součinnosti s operačním oddělením organizovat a řídit rozmístění a ubytování vojsk podle zásad stanovených čl. 532–548 předpisu Vševojsk-1-1,

- rozpracovávat zásady stanovené teritoriálním velením k zabezpečení provo-

zuschopnosti objektů do podmínek ubytování polních vojsk,

- zúčastňovat se v rekognoskačních skupinách vyhledávání prostorů k ubytování vojsk a objektů pro speciální zařízení a zpracovávat v tomto směru odborné posudky,

- zabezpečovat zásobování polních vojsk ubytovacím materiálem včetně požární techniky,

- zpracovávat opatření na úseku požární ochrany do plánu ochrany a obrany proti zbraním hromadného ničení a navrhovat složení a prostředky jakož i způsob nasazení požárních skupin v rámci ZUO nebo samostatně,

- vést pracovní mapu požární ochrany (situaci větších požárů, nasazení sil a prostředků, časový plán činnosti apod.),

- spolupracovat na sběru a využití kořistního ubytovacího a stavebního materiálu.

Ubytovací službu u motostřeleckých a tankových svazků bude zabezpečovat důstojník pro ubytovací službu svazku, který by měl

- odborně posuzovat ubytovací podmínky svazku, jeho útvarů a zpracovávat v tomto směru pro rozhodnutí velitele příslušné podklady a návrhy,

- zúčastňovat se podle potřeby rekognoskace prostorů a objektů k ubytování vojsk a týlu svazku,

- organizovat zabezpečení svazku a jeho útvarů ubytovacím a stavebním materiálem, vést jeho evidenci a zajišťovat jeho doplňování a opravy,

- plnit některé úkoly požární ochrany, jak dále uvedu ve zvláštní stati k požární ochraně.

Na úrovni útvaru nebude zvláštní orgán ubytovací služby a úkoly v tomto směru musí zabezpečovat velitel se svým štábem a zástupcem velitele pro týl.

Ubytování vojsk v poli

Polní vojska a jejich týly budou z větší části rozmístěny a ubytovány polním způsobem s částečným využitím stálých objektů vojenských i civilních, které jsou v jejich prostoru rozmístěny. Vzhledem k motorizaci armády bude část vojsk využívat automobilní a tankovou techniku jako míst velení i jako ubytovacích prostředků k dočasnému odpočinku. V prostorech poblíž nepřítele bude to jediný způsob ubytování doplněný prostředky z místních zdrojů budovaných vojsky, jako jsou přístřešky, zemljanky apod.

Pokud budou vojska při přikrytí státní hranice a v počátečním období války na vlastním území v záloze, budou ubytována

z části v předurčených vojenských objektech, a z části i v civilních objektech. Tak tomu bude zejména u nemocnic, jiných zdravotních zařízení, skladů, dílen apod. Vojenské objekty k tomuto účelu by měly mít útvary, svazky a zařízení již předem zajištěny u velitelství vojenského okruhu, na jehož teritoriu jsou objekty situovány, civilní objekty u příslušné komise obrany cestou KVS.

Ubytovávat vojska v civilních objektech na území ČSSR je povinností držitelů těchto objektů (správců, uživatelů apod.) ve smyslu § 24 zákona č. 40/1961 Sb. V konkrétních případech bude tuto ubytovací povinnost ukládat příslušný místní národní výbor. V naléhavých případech může ubytovací povinnost uložit držitelům přímo vojenská správa (KVS, OVS, nebo i velitel příslušného útvaru nebo svazku), která o tom vyrozumí příslušný národní výbor. Držitel civilního objektu je podle ustanovení vl. nař. č. 41/1961 Sb. o ubytování ozbrojených sil povinen poskytovat útvarům jak potřebné ubytovací prostory, tak i ostatní ubytovací prostředky včetně otopu, osvětlení apod.

Rovněž v ubytovací službě platí zásada maximálního využití a to zejména v počátečním období války všech zdrojů teritoria, tj. tedy i maximálního využití permanentních objektů teritoria pro potřebu vojsk s prioritou vojsk polního velení. Při tom plně platí zásady k ubytování vojsk v poli, stanovené předpisem Vševojsk-1-1, čl. 532–548. Úzká součinnost ubytovacích orgánů polních vojsk s ubytovacími a stavebními orgány teritoria bude v tomto případě nezbytná.

Zásobování polních vojsk stavebním a ubytovacím materiálem

Stavební a ubytovací materiál a požární techniku tabulkové nomenklatury, jakož i materiál netabulkový (Sb. nařízení a směrnic MNO č. 05/1966) bude pro polní vojska zabezpečovat ubytovací a stavební správa MNO cestou frontového skladu.

Stavební materiál jako jsou stavebníky, cement, vápno, železo, lepenka, železo a jiné kovy a výrobky z nich (hřebíky, šrouby atd.) apod. včetně tuhých paliv, budou si polní vojska na území ČSSR zajišťovat u teritoriálních ubytovacích a stavebních orgánů (svazek u KVS, armáda u VO). Při větší potřebě tohoto materiálu, který nebudou moci zajistit nižší teritoriální orgány USS, zabezpečí tento materiál podle požadavků ubytovacího oddělení polního velení ubytovací a stavební správa MNO.

Polní systém zásobování tímto materiálem není zaveden a ani se s ním pro budoucnost nepočítá. Proto také na cizím území budou si řešit polní vojska potřebu tohoto materiálu těžbou z místních zdrojů (kořistní službou).

Požární ochrana vojsk v poli

K organizaci a zajišťování požární ochrany polních vojsk platí s účinností od 1. 1. 1969 předpis Vševojsk-2-5 „Požární ochrana vojsk v poli“. Podle tohoto předpisu budou požární ochranu polních vojsk organizovat velitelé a štáby všech stupňů.

U polního velení v ubytovacím oddělení a v ubytovací skupině armády bude za války vyčleněn odborný orgán k řešení některých otázek požární ochrany ve spolupráci s ostatními odbornými náčelníky vojsk a služeb.

Tento důstojník ubytovací a stavební služby by měl zejména

- sledovat stupeň vybavení útvarů požární technikou, její stav, doplňování a opravy,

- navrhopvat podle vzniklé situace preventivní opatření k požární ochraně vojsk a týlů,

- k plánu ochrany a obrany proti ZHN zpracovávat opatření na úseku požární ochrany,

- navrhopvat složení, prostředky a způsob nasazení požárních skupin v rámci ZUO nebo samostatně,

- vést pracovní mapu PO (situaci větších požárů, nasazení sil a prostředků, časový plán činnosti apod.),

- vyhodnocovat způsob použití a účinnost zápalných látek a požární techniky nepřítelů,

- spolupracovat na sběru a využití kořistních prostředků a požární techniky,

- shromažďovat a vyhodnocovat poznatky z požární ochrany v poli (materiální, preventivní, taktické apod.).

U svazku budou obdobné úkoly v požární ochraně řešeny podle rozhodnutí velitele svazku s využitím odborných znalostí důstojníka pro ubytovací služby.

Pokud jsou polní vojska rozmístěna na území ČSSR a dojde k rozsáhlejším požárům v prostoru jejich rozmístění, které nemohou zlikvidovat nebo lokalizovat vlastními prostředky a silami, budou vyžadovat pomoc u nejbližších útvarů a jednotek teritoriálního velení (vojenských i CO), případně u příslušné místní vojenské správy.

O zasazení sil a prostředků požární ochrany polních vojsk mimo vlastní prostor rozmístění ve prospěch útvarů, zařízení a objektů teritoriálního velení včetně CO, bude rozhodovat na žádost příslušného orgánu velitel útvaru po předchozím souhlasu svého nadřízeného. V žádném případě při zasazení sil a prostředků požární ochrany útvarů polních vojsk mimo prostor rozmístění tohoto útvaru nesmí dojít k narušení bojeschopnosti útvaru a plnění jeho bojových úkolů.

Organizace a činnost orgánů ubytovací a stavební služby na teritoriu

Vycházíme-li ze zásady nového chápání úlohy a místa teritoria a jeho ochrany ve válce jako celku s cílem zabezpečit řízení činnosti nejdůležitějších zařízení tak, aby všechny požadavky ozbrojených sil na frontě mohly být uspokojovány, pak v tomto systému musí i ubytovací a stavební služba za války plnit úlohu jí vyhrazenou, včetně nezbytných příprav a zpracování příslušných plánů již v míru.

Válečná organizace orgánů USS teritoria na úrovni vojenského okruhu a kraje bude navazovat na mírovou organizaci a přechod na ni nebude činit zvláštní potíže. Bude představována ubytovacími a stavebními odděleními velitelství vojenských okruhů a krajských vojenských správ (v dalším pouze USO/KVS).

Tato ubytovací a stavební oddělení budou výkonné a kontrolní orgány USS svých velitelů na příslušném území. V rozsahu své působnosti budou za války zajišťovat úkoly ubytovací a stavební služby pro všechny útvary, úřady, ústavy a zařízení vojenské správy dislokované na teritoriu. Odborně je bude řídit ubytovací a stavební správa MNO.

Vojenské správy budov a jejich činnost

Vojenská správa budov (v dalším pouze VSB) bude i za války nejnižším výkonným orgánem ubytovacím a stavební služby v posádce.

Za branné pohotovosti a za války, pokud nedojde k předání objektu civilnímu sektoru zůstanou VSB v objektech a místech stále mírové posádky. U objektů, které vojska za branné pohotovosti a za války opouští odchodem do pole, bude velitelem objektu velitel pro jehož útvar je objekt předurčen a náčelník VSB přejde pak do jeho podřízenosti. U objektů, které nemají pro válku předurčení pro nové útvary a míroví uživatelé je vyklidí, bude velitelem objektu náčelník VSB a přejde do přímé

velitelské podřízenosti a materiálního zabezpečení příslušného náčelníka KVS.

Objekty ve městech (posádkách) kategorie „Z“ a „I“ po útvech, které odejdou do pole nebo budou zrušeny, nebudou předávány KVS. Zaměstnanci VSB těchto objektů — specialisté budou péči dosavadního mírového velitele objektu evakuování do míst stanovených KVS.

Celou činnost náčelníka VSB za branné pohotovosti státu a za války by měl již v míru velitel (ZVT) jemuž je VSB podřízena, plánovitě a podrobně rozpracovat v „Plánu činnosti náčelníka VSB za branné pohotovosti a za války“.

U zařízení vojenské správy, která jsou hospodářskými organizacemi jako např. voj. opravárenské závody apod., které hospodaří podle zvláštního statutu (býv. chozraščoty) vzhledem k tomu, že tyto organizace za branné pohotovosti stávají se rozpočtovými organizacemi, zřídí příslušná KVS VSB s povinnostmi a úkoly stanovenými předpisem Stav-1-1 a některými dalšími úkoly, které budou vyplývat z charakteru její činnosti.

Ubytování vojsk na teritoriu ČSSR

Polní vojska i vojska teritoriálního velení včetně všech týlových zařízení vojenské správy na teritoriu ČSSR budou za branné pohotovosti a za války rozložena a ubytována podle úkolů, které jsou jim uloženy pro toto období podle předem připraveného dislokačního plánu a PMRV.

Při vyhlášení branné pohotovosti (mobilizace) větší část vojsk opustí stálé vojenské objekty, zatím co druhá část a to zejména týlová zařízení, opravárenské a výrobní závody vojenské správy zůstanou nadále ubytovány v objektech mírového užívání. Výjimku tvoří týlová a jiná podobná zařízení, která jsou dislokována v městech kategorie „Z“ a „I“, odkud při vyhlášení branné pohotovosti budou evakuováni do jiných míst.

Vojska na teritoriu mohou být ubytována

- ve stálých vojenských objektech,
 - v objektech civilního sektoru,
 - v polních podmínkách (táboření);
- zde půjde zejména o vojska polního velení.

Namnoze bude pak docházet k ubytování ve smíšených podmínkách, tj. s využitím ubytovacích prostředků všech uvedených druhů ubytování.

Ubytování vojsk vlastních i spojeneckých na teritoriu budou zabezpečovat ubytovací orgány teritoriálních velitelů, u polních vojsk v součinnosti s veliteli polních svazů a svazků.

Protivzdušná a požární ochrana vojenských objektů na teritoriu

V čs. armádě je protivzdušná ochrana objektů [v dalším pouze PVOO] řízena a organizována takto:

— řídicím orgánem je generální štáb,

— výkonným orgánem na úrovni MNO je ubytovací a stavební správa MNO,

— velitelé (náčelníci) složek a náčelníci správ MNO a velitelé jsou odpovědní za zajištění PVOO v útvech, úřadech, ústavech a zařízeních jim podléhajících, velitelé vojenských okruhů jsou pak odpovědní za zajištění PVOO na celém teritoriu vojenského okruhu.

Civilní obrana (CO) v ČSSR prošla několika etapami až do dnešního období, kdy v podmínkách soudobé války stala se novým druhem strategického zabezpečení celého zápolí a nezbytnou součástí obrany teritoria; proto úkoly CO je třeba důsledně posuzovat ve vztahu a vazbě celého řešení systému obrany teritoria. Pro ČSLA má CO a její opatření bezprostředně dopad a to především na průběh mobilizace, plynulost přesunů a zásobování vojsk při zahájení války i v jejím dalším průběhu.

CO a zejména pak její opatření ochrany osazenstva (vojenských opravárenských závodů, skladů i jiných objektů) jsou závažnou, složitou a ne vždy dostatečně chápánou a doceněnou problematikou v oblasti obranných opatření teritoria.

Můžeme předpokládat, že první hromadný úder nepřítele bude veden především na vojenské cíle teritoria jako jsou odpalovací základny, letiště, systém zabezpečení PVOS, sklady, opravárenské a výrobní závody a jiné vojenské objekty. Těmto předpokladům proto musí v ČSLA odpovídat připravený systém PVOO.

Za branné pohotovosti státu a za války stane se PVOO s opatřeními vytvořenými již v míru pro její aktivizaci nedílnou součástí obrany státního území. Vyhlášením branné pohotovosti státu budou všichni uživatelé vojenských i nevojenských objektů [vojska] povinni za-

bezpečovat PVOO podle Směrnic Sm-všeob-16. Dosavadní mírová požární ochrana vojenských objektů stane se součástí PVOO.

Ve smyslu těchto směrnic a podle úkolů, která vojska nebo týlové zařízení za války budou plnit, jsou již nyní vojenskými objekty rozděleny na:

— „kategorizované“ s vybudovanými stálými stavbami CO, jichž velitelé za branné pohotovosti a za války budou realizovat PVOO podle předem připravených „Plánů PVOO objektu“,

— „nekategorizované“ bez stálých staveb CO, jichž velitelé za branné pohotovosti a za války budou realizovat PVOO rovněž podle předem připravených „Plánů PVOO objektu“,

— „ostatní“, jichž velitelé budou organizovat a zajišťovat opatření PVOO v účelném rozsahu podle rozhodnutí svého nadřízeného velitele v rámci bojového zabezpečení zejména z hlediska nenadálého vzdušného napadení.

Veškeré plány PVOO měly by být zahrnuty do plánů uvádění vojsk a týlových zařízení do stavu bojové pohotovosti a měly by být jejich nedílnou součástí.

V objektech kategorizovaných a nekategorizovaných měly by být organizovány oddíly PVOO, připraveno ukrytí osob a materiálu, zatemnění, stálé spojení s příslušnými štáby CO tak, aby vyhlášením zvýšené bojové pohotovosti mohla být v objektech aktivována opatření podle předem připravených plánů.

Přijde-li do objektu nový uživatel (při změně uživatele) je třeba, aby neprodleně organizoval PVOO z osob a prostředků vlastního útvaru.

Likvidaci škod po napadení bude organizovat velitel objektu oddílem PVOO za pomoci dalšího osazenstva objektu případně jiných jednotek CO z místa (veřejných, závodních apod.) po dohodě s místním štábem CO.

V objektech, které zůstávají za války volné (nemají uživatele) bude organizovat a zabezpečovat PVOO v úměrném rozsahu velitel objektu (velitel likvidačního oddílu a v dalším pak náčelník VSB) z osob, jež bude mít k dispozici.

Činnost po hromadných úderech na vojenské objekty

Po prvním úderu nepřítel zbraněmi hromadného ničení a po dalších úderech v průběhu války měl by náčelník ubytovacího a stavebního oddělení KVS na

základě (rekognoskací svých orgánů) hlášení velitelů posádek a náčelníků VSB a informací od místních štábů CO vyhodnotit a doložit náčelníku KVS škody a úbytky vzniklé po stránce ubytovací a stavební na vojenských objektech, navrhnout bezprostřední nejnutnější opatření k odstranění následků napadení, uvedení objektů do provozuschopného stavu, k redislokaci a ubytování vojsk a zařízení, jichž objekty byly nenávratně vyřazeny z provozu.

Velitel vojenského okruhu na základě hlášení náčelníků KVS a podle návrhů svých odborných ubytovacích orgánů bude řešit vzniklou situaci v ubytování změnami ve stálém ubytování (přesunem útvarů, jichž objekty byly zasaženy, do jiných vojenských objektů, ubytováním útvarů v nevojenských objektech, polním způsobem ubytování). Současně rozhodne o úpravě a obnově opravy schopných objektů a zabezpečí tuto údržbu a obnovu vojsky (pokud tyto neplní jiné bojové úkoly) dislokovanými na teritoriu a ubytovacím a stavebním materiálem z vlastních zdrojů (ze skladů, z materiálu zastavené investiční výstavby). Není-li dostatek vojenských pracovních sil a materiálů bude nárokovat tyto služby a materiál u příslušných komisí obrany. (Námnoze tato obnova svým charakterem přejde v investiční výstavbu).

Investiční výstavba

Za branné pohotovosti státu a za války budou zabezpečovat investiční výstavbu ČSLA stejné složky a zařízení ubytovací a stavební služby ČSLA jako je tomu v míru, tj. ubytovací a stavební správa MNO jako ústřední investor, investiční správa velitelství vojenských okruhů (v dalším pouze IS) a ubytovací a stavební oddělení KVS jako první investoři. Technická inspekce ubytovací a stavební služby jako dozor nad výstavbou, Vojenský projektový ústav jako projektová organizace vojenské správy a oborový podnik Vojenské stavby jako dodavatelská organizace. Kromě vojenských staveb mohou se na výstavbě za války podílet i civilní dodavatelské organizace, zejména pokud půjde o tak zvanou výstavbu „ve vlastní režii“.

Investiční výstavba i když bude realizována ve značně omezeném rozsahu, bude zaměřena především na:

— pohotovost režimovaných staveb při zahájení války,

- plánovanou výstavbu staveb důležitých z hlediska obrany,
- naplánovanou výstavbu objektů a zařízení,
- údržbu, obnovu a adaptace fondů, jako odstranění a likvidace následků napadení nepřítelem,
- zabezpečení bojové pohotovosti vojsk.

Vyhlášením branné pohotovosti státu a při zahájení války bude probíhající mírová investiční výstavba zastavena. V souvislosti s tím přejdou orgány ubytovací a stavební služby ihned k „pohotovosti režimovaných staveb“ a k zastavování rozestavěných staveb a jejich uvedení do klidu.

Plánovaná výstavba objektů důležitých pro obranu, která by byla realizována podle požadavků generálního štábu a byla součástí plánu investiční výstavby krátkodobých celostátních válečných hospodářských plánů, byla by zásadně uskutečňována dodavatelským způsobem n. p. Vojenské stavby nebo civilními stavebními organizacemi. Mohla by zahrnovat i dostavbu za branné pohotovosti zastavených staveb.

Druhý směr měl by především řešit obnovu, údržbu a adaptace fondů jako odstranění následků napadení nepřítelem a ve výjimečných případech nutnou novou výstavbu drobnějších fondů. Tuto výstavbu by řídilo ubytovací a stavební oddělení příslušné KVS jako přímý investor a byla by prováděna jako stavba „ve vlastní režii“ buď svépomocí vojsk i dodavatelským způsobem nebo kombinací obou způsobů s využitím místních zdrojů. Vyšší orgány ubytovací a stavební služby měly by poskytovat této výstavbě odbornou pomoc z pracovníků IS a technické inspekce. Touto výstavbou by bylo možno řešit i některé problémy zabezpečení bojové pohotovosti vojsk na teritoriu.

Pokud jsem v jednotlivých statcích uváděl organizaci, orgány a úkoly ubytovací a stavební služby a to zejména u teritoria, jde o organizaci a funkční povinnosti platné k 1. 10. 1969. I když v rámci nového státoprávního a územního uspořádání ČSSR a výstavby terito-

riálního systému v ČSLA dojde i v ubytovací a stavební službě k některým změnám, že hlavní stupně a orgány ubytovací a stavební služby na teritoriu, tj. ubytovací a stavební oddělení vojenských okruhů i krajské vojenské ubytovací a stavební správy (možná s jiným názvem) ve své hlavní podstatě, zůstanou v míru i za války zachovány. Problém vznikne s hledáním partnerů v krajích a to jak směrem k vojenské správě tak i k orgánům lidospárvy a dnešním komisím obrany. Nelze proto v tomto směru v budoucnosti počítat se zásadními změnami úkolů a činnosti těchto orgánů ubytovací a stavební služby za branné pohotovosti státu a za války.

Zůstává otevřena otázka působnosti a odpovědnosti za požární ochranu vojsk v poli a zabezpečení její přípravy již v míru. Dříve patřila tato problematika do působnosti ubytovací a stavební služby, v rámci realizace nového modelu byla tato povinnost a odpovědnost u ubytovací stavební služby vypuštěna, nebyla však dosud přenesena na jiný druh vojska nebo služby. Domnívám se však, že požární ochrana vojsk v poli a její příprava ubytovací a stavební službě na všech jejich organizačních stupních nepřísluší, vzhledem k tomu, že tato služba nemá výcvikové možnosti u vojsk a i za války bude převážně službou teritoriální. Požární ochrana vojsk v poli, taktika zdolávání terénních požárů a likvidace jejich následků, kterým není dosud v ČSLA věnována patřičná pozornost, přísluší podle mého názoru těm složkám ČSLA, které se zabývají obranou a odstraňováním následků napadení ZHN.

Jsem si vědom, že mé úvahy o úkolech a činnosti různých stupňů ubytovací a stavební služby jak v poli, tak i na teritoriu nejsou vyčerpávající a potřebují namnoze další rozpracování. Přesto se domnívám, že uvedené údaje v tomto směru, které jsou málo známé, ačkoliv činnost ubytovací a stavební služby se dotýká všech útvarů a zařízení a to jak v míru, tak i ve válce, přispějí k vyjasnění poslání ubytovací a stavební služby ČSLA za války a mohou být podkladem další diskuse v tomto směru.

K analýze zásobovacího systému

Současný ozbrojený zápas se v podstatě rozpadá do dvou základních, vzájemně se ovlivňujících částí — na vlastní bojovou činnost a na její všestranné zabezpečení.

Ozbrojené síly jsou systém, který působí na obdobný systém protivníka tím, že se snaží rozrušit jeho stabilitu. Tuto funkci plní prostřednictvím bojové činnosti. Míra lability je přímo úměrná množství zničené živé síly, bojové techniky a materiálu. Při tomto vzájemném působení dochází k opotřebování a ničení živé síly, bojové techniky a materiálu a je nutné je nahrazovat, doplňovat a opravovat.

Všestranné týlové zabezpečení ozbrojeného zápasu řídí a uskutečňují orgány, které ve svém souhrnu tvoří tyl. Specifikou nezbytnosti této činnosti je dána oprávněnost podsystému týlového zabezpečení v systému ozbrojených sil. Tyl můžeme charakterizovat jako zvláštní, od jiných sfér odlišný jednotný podsystém, jehož funkčním určením je realizace týlového zabezpečení pomocí řady nižších podsystémů — materiálního, zdravotnického, technického zabezpečení a dopravy. K uvedeným nižším týlovým podsystémům přistupují některé další podsystémy nižšího řádu, jako např. veterinární, finanční a některé činnosti vyplývající z dočasných úkolů, jako jsou kořistní služba, odsun zajatců atd.

Z charakteru soudobého boje a operace vyplývají dále také tyto prvotní požadavky na celý podsystém týlového zabezpečení:

- optimální stupeň zabezpečení materiálem a jeho vhodné rozložení;
- efektivní systém přísunu zabezpečující pohyblivost a možnost manévru;

— nároky na počet dopravních prostředků;

— vysoká odolnost týlu, zejména podsystému dopravy;

— nové prostředky likvidace zdravotnických a technických ztrát;

— nové způsoby a metody velení týlu.*)

Za druhořadé potom považujeme konkrétní možnosti realizace těchto požadavků podsystémem.**)

Z těchto požadavků je zřejmé, že zásobovací činnost musí být dokonale připravena a rozpracována předem, tedy již v míru.

Nadstavbovou oblast týlu tvoří jeho řídící orgány pro podsystémy a nižší podsystémy a k zabezpečení vlastní činnosti týlu (obrana a ochrana, průzkum atd.). Vlastní úkoly týlu plní pouze základní podsystémy, při čemž doprava spolu s oblastí organizace týlu vytváří podmínky k jejich realizaci v procesu materiálního zásobování.

Materiální zásobování můžeme charakterizovat jako ekonomickou činnost, která zajišťuje tvorbu zásob, organizuje jejich rozdělování a doplňování. Obsahem tohoto pojmu je řada dílčích činností, jako např.

- globální stanovení potřeby;
- rozložení spotřeby podle období a operačních směrů;
- bilancování zásob spotřeby, možností přísunu a odsunů;

*) V této části použili jsme materiály MNO-HT „Rozbor týlového zabezpečení vojsk polního sledu velení“

**) Pro takto stanovenou hierarchii není rozhodující jaká je praxe, protože jde o výzkum. Zdůrazňujeme, že toto se nevztahuje na praktickou realizaci

— manévr materiálními prostředky;
— centrální využívání dopravních prostředků.

Je-li materiální zásobování takto vymezeno, je zřejmé, že je integrujícím prvkem celého podsystemu týlového zabezpečení. Dále do pojmu materiálního zásobování je nutné zahrnout výrobu (zejména potravin a přípravu stravy), opravy materiálu a bojové techniky většího rozsahu, které jsou součástí nižších podsystemů týlového zabezpečení. Determinujícím faktorem materiálního zásobování jsou požadavky spotřebitele k úhradě spotřebovaného materiálu. Dané požadavky rozhodujícím způsobem určují chování celého podsystemu týlového zabezpečení bojové činnosti vojsk. Limitujícím faktorem materiálního zásobování jsou dále charakteristické rysy bojové a operační činnosti, zejména jejich manévrovost, prostorový a časový rozmach.

Materiální zásobování je tedy složitý, různorodý a dynamický proces, který je podmíněn řadou faktorů operačně taktického a ekonomického charakteru.

Na základě nejnovějších poznatků z teorie ozbrojeného zápasu a s přihlédnutím k historickým zkušenostem, jsou stanoveny doktrinární zásady, podle nichž realizujeme zásobování a které můžeme nejlépe nazvat zásobovací systém.^{***} Materiální prostředky jsou tedy jedním z nejdůležitějších existencních základů vojsk. Uspokojování materiálních potřeb realizuje zásobování v určitém zásobovacím systému.

„Pod pojmem zásobovací systém máme na mysli soustavu sil a prostředků, propojených specifickými komunikačními spoji, uskupených podle určitého zámyslu [strategické koncepce] k racionálnímu plnění úkolů — zajištění odpovídajícího toku materiálních prostředků“. Tato definice odpovídá na otázku co je zásobovací systém, avšak neodpovídá na otázku, jaká je jeho funkce. Lapidárně lze odpovědět, že funkcí zásobovacího systému je zásobování, tedy ona konkrétní realizace doktrinárních a teoretických zásad, prostřednictvím nichž je ve třech fázích — tvorbě zásob, rozdělování a doplňování — uspokojována potřeba vojsk. To je problém, kterým se hodláme zabývat. Než přistoupíme ke konkrétnímu rozboru, zmíníme se o současném stavu.

^{***} Považujeme za nejvhodnější název. Systém a podsystem jsou relativní pojmy a proto jsou vždy definovány ve vztahu k něčemu. Nutnost tohoto pojmu a jeho funkční adekvátnost s pojmem zásobování vyplývá z další definice

Současný stav víceméně přesně charakterizuje kritika a široká diskuse okolo současného zásobovacího systému. Z mnoha si dovolueme citovat: „Současný systém organizace přísunu umožňuje využívat dopravní prostředky ze 40—50 %, přičemž nedovoluje toto procento dále zvýšit. Limitující prvek, který zpomaluje tempo přísunu je současný zásobovací systém, který si vynucuje téměř 100% překládání všeho přísunovaného materiálu na všech zásobovacích stupních, což vede ke snižování celkového objemu přísunu. V důsledku toho v průběhu a na konci operace klesají zásoby v rámci frontu na 70—80 % a vojskové zásoby na 40—60 % předepsaných zásob.“[†]

Obdobná kritika byla vznesena při rozboru materiálního zabezpečení z hlediska jednotlivých druhů materiálu. Armáda je zabezpečena velmi nerovnoměrně. U některých druhů materiálu jsou zásoby i na stovky dní a u jiných pouze na několik dní.

Domníváme se, že tato kritika je v mnoha směrech oprávněná. Studium jednotlivých kritických připomínek nás však přivedlo k závěru, že nejsou podloženy hlubokým komplexním rozberem, ale pouze negativními zkušenostmi jednotlivců.

Dovolte nám proto poukázat na některé další negativní jevy, které zdůrazňují nutnost komplexního zkoumání týlového zabezpečení. Nejen že oblast týlového zabezpečení není komplexně zkoumána, ale ani mnohé správné teoretické závěry nejsou odpovídajícím způsobem aplikovány, nebo dále teoreticky rozpracovány.

Např. správný teoretický závěr o ohledně nutném rozvoji obslužné sféry je pouze konstatován bez aplikace do teorie ozbrojeného zápasu. Aplikace do teorie ozbrojeného zápasu by však měla být předpokladem konkrétní realizace.

Z obecného hlediska obdobou tohoto problému je další teoretický správný závěr, který není dále rozpracován o dnes již historickém dělení armády podle druhů vojsk, jak o tom hovoří plukovník ing. Machulda, CSc. ve svém článku ve Sborníku týlu.^{**} Souhlasíme s jeho názorem, že na praktickou realizaci strukturálních změn dosud nenastal čas, ale přesto se domníváme, že už nyní je nutné věnovat pozornost rozpracování teo-

[†] Viz „Rozbor týlového zabezpečení vojsk polního sledu velení“ — Čj. 016200/34 — HT/67

^{**} Sborník týlu č. 1/88

retických zásad výstavby armády a tím i týlu z přísně funkčního hlediska.

Druhou a neméně podstatnou část teoretických závěrů, které nejsou odpovídajícím způsobem aplikovány, tvoří úvahy a zdůrazňování některých skutečností, které nejsou podle našeho názoru tak podstatné.

Především jde o celou jednu sféru v zásobovacím procesu, kterou můžeme souhrnně nazvat rozdělováním, v níž jednu z rozhodujících rolí hraje manipulace s materiálem. Máme za to, že manipulace s materiálem se stala v úvahách a na konci i v realizaci cílem a nikoliv prostředkem zabezpečení požadavků spotřebitele. Takové posunutí cíle je v našem případě zkoumání možností mechanizace i v případech, kde to není nutné. Mechanizace ložných prací je v současné době vydávána za jeden z hlavních prostředků urychlení toku zásob, což je podle našeho názoru nesporné. **Z principiálního hlediska je však nutné budovat takový systém, kde podíl ložných operací a tedy i podíl mechanizace bude snížen na nejnížší míru.**

Kromě správných teoretických závěrů, které nejsou odpovídajícím způsobem rozpracovány a ani aplikovány, existují ještě další závažné otázky, které teorie vůbec neřeší, ač se v praxi projevují značně rozporně. V této souvislosti jde především o vliv nových technických prostředků, jejichž zavádění do armády často naráží na nepřipravenost teorie. Nejde o specifický problém armády, ale o problém všeobecný, který můžeme nazvat „bojem nového se starým“.

Jedním z příkladů tohoto obecně nastíněného problému v konkrétní činnosti týlu může být skladová činnost, která je stále ještě chápána jako příjem, obsluha, třídění, kompletace, evidence a účtování materiálu, jeho příprava k přisunu, či odběru. Při současném úplném vybavení skladů dopravními prostředky takto realizovaná činnost skladu vede zcela zákonitě k rozporu mezi zastaralým stacionárním pojetím a mezi požadovanou dynamikou činnosti skladu. Materiál je potom skladován kratší nebo delší dobu neefektivně na dopravních prostředcích, které v důsledku toho nemohou být použity vhodněji, což je jedna z příčin nepružnosti zásobovacího systému. Domníváme se, že vyřešením tohoto problému je možné získat rozhodující časové rezervy ke zrychlení toku zásob a tím umožnit snižování kapacity skladů.

Mnoho teoretických názorů i zkušeností z praxe ovlivňuje doktrinální zásady činnosti týlu v poli. To je dáno

objektivně. V této souvislosti však některá kritéria nejsou adekvátně přenášena z mírové praxe do válečných podmínek. Mezi ně patří i hlediska hospodárnosti. Uvažovat v těchto kategoriích v podmínkách ozbrojeného zápasu je neologické. Je zřejmé, že nad ekonomickým hlediskem efektivnosti převládá hledisko funkční, tedy konkrétní splnění úkolů a hledisko hospodárnosti je převážně druhořadé a vždy by mělo být posuzováno jen ve vztahu k plněnému úkolu.

Při posuzování některých jevů v oblasti řízení týlového zabezpečení je nutné zachovat určitou proporcionalitu mezi centralizací a decentralizací. Výhody a nevýhody jsou obecně známé a není nutné je zde rozebírat. Nemyslíme, že jednostranná snaha po tuhé centralizaci má své oprávnění z hlediska charakteristiky ozbrojeného zápasu. Zvolený systém zásobování musí umožňovat optimální využití výhod jak centralizace, tak i decentralizace.

Několik kritických připomínek k současnému stavu naznačuje do jaké míry mohou být obecně platné závěry ovlivněny subjektivními hledisky. Vyloučit, nebo snížit vliv subjektivismu předpokládá komplexně zkoumat celý zásobovací proces a s tím pochopitelně všechny jevy a procesy působící v podsystemu týlového zabezpečení, pomocí adekvátní metody zkoumání. Máme za to, že taková ucelená metoda dosud rozpracována není a naší snahou v další části bude tuto metodu najít a s ní se dopracovat k pozitivním výsledkům. Z tohoto hlediska nechť je naše snaha posuzována.

Mnohé z toho, co jsme již uvedli, podtrhuje výrazně skutečnost, že rozhodujícím a prvotním kritériem tvorby zásobovacího systému je velikost spotřeby materiálu v boji a operaci. Bez důkladné znalosti spotřeby není možno řešit další problémy týlového zabezpečení ať už z oblasti organizace nebo velení.

Na základě studia této problematiky jsme dospěli k závěru, že i zde jsou různé a zatím ne do hloubky řešené problémy. K demonstrování tohoto tvrzení nám dovoďte citovat předpis Oper-1-3, který stanoví, čím je dána potřeba materiálu:

- charakterem a rozmachem předpokládané operace (bojové činnosti);
- úkoly vojsk;
- množstvím a technickým stavem výzbroje a techniky;
- využitím této techniky a jinými konkrétními podmínkami jako např. nařízeními o normách spotřeby, výši zásob při za-

hájení a na konci operace (boje), počtem osob svazů, platnými zásobovacími normami.

Znění citovaného článku předpisu ve své první části je v podstatě správné. Přesto však samotná znalost těchto informací neumožňuje objektivně určit velikost spotřeby materiálu. Citované „jiné konkrétní podmínky“, kromě počtu osob neovlivňují velikost spotřeby, ale jsou sekundární a vyplývají z předcházejících, při čemž některé, ne nepodstatné vlivy, jako úroveň řízení bojové připravenosti vojsk, případně další, nejsou brány v úvahu.

Vzhledem k používaným pojmům považujeme za nutné objasnit jejich význam a vztah v nejobecnější rovině. **Potřebu** chápeme jako předpokládanou spotřebu. **Normu spotřeby** jako potřebu stanovenou nadřazeným, při čemž je žádoucí, aby byla s největší možnou pravděpodobností stejná, nebo vyšší než skutečná spotřeba.

Dosud byly a stále ještě jsou normy spotřeby materiálu stanovovány na základě zkušeností Rudé armády ze závěrečných operací druhé světové války a s přihlédnutím ke kvalitativním změnám ve vedení ozbrojeného zápasu, ke kterým došlo od konce této války. V zachování proporcionality objektivního hodnocení zkušeností a odpovídajících změn, spočívá podle našeho názoru základní problém spotřeby. Historické zkušenosti jsou dány objektivně, ale jejich míra vlivu klesá, úměrně s časem. V interpretaci kvalitativních změn rozvoje vojenství je v důsledku nedostatečného rozpracování metod zkoumání mnoho subjektivismu, který se tudíž projevuje i při určování norem spotřeby. Nebezpečí mylného stanovení norem spotřeby je o to větší, že nejde pouze o uspokojení, či neuspokojení finálního spotřebitele, ale jde o celý komplex zásadních problémů, pro které jsou normy spotřeby rozhodující.

Na základě norem spotřeby a s přihlédnutím k dalším požadavkům je stanovována struktura a výše zásob na jednotlivých stupních, jako určité optimum pro zásobovací systém. Současně s touto tvorbou zásob, které bude schopen zásobovací systém doplňovat a obnovovat by měla být vytvářena odpovídající organizační struktura týlových svazků, útvarů, jednotek a zařízení.

Po vytvoření pohyblivých zásob a organizační struktury týlu, by se měla organizačně připravit zásobovací činnost systému a k němu odpovídající druhy zabezpečení, podílejší se na zásobovací činnosti a jejím zabezpečení. Toto je logická posloupnost tvorby zásobovacího systému.

Vytvořená struktura potom jednoznačně určuje kvantitu a kvalitu řídicích orgánů. Vezmeme-li v úvahu zkušenosti z oboru řízení výroby, kde v důsledku špatného řízení vznikají značné, až 90% ztráty a pouze předpokládáme jistou analogii při řízení týlu, potom tyto ztráty se musí nutně stát předmětem naší pozornosti.

Projevuje-li se tedy příliš mnoho subjektivismu při určování norem spotřeby, potom z naznačeného zcela logicky vyplývá, že tento subjektivismus prolíná celým zásobovacím systémem, v důsledku čehož je celý systém silně labilní. Jedině pomocí adekvátní metody zkoumání jeví a procesů zásobovacího systému, jejímž výsledkem budou obecně platné závěry, můžeme tuto labilitu změnit.

Máme-li zkoumat zákonitosti zásobovacího procesu a v něm velikost spotřeby ve vzájemné závislosti, je zřejmé, že jsou k tomu velmi omezené možnosti a v podstatě je to možné pouze při cvičeních. Modely bojové činnosti, jakými cvičení všeho druhu jsou, jsou sice dosud nedokonalé, ale poskytují prakticky jedinou možnost ověření údajů. Kromě toho u některých materiálů se na cvičeních zvyšuje míra přiblížení k reálným hodnotám. Vycházíme z předpokladu, že ve cvičeních jsou zakotveny nejnovější názory na způsob vedení bojové činnosti a tudíž i na velikost norem spotřeby. S prohlubujícím se vědeckým poznáním na poli teorie ozbrojeného zápasu se bude projevovat vyšší kvalita i při zpracování cvičení a tím i hodnocení věrohodnosti norem spotřeby.

Relativní míra objektivnosti výsledků analýzy spotřeby materiálu by byla s konečnou platností ověřena až v praxi, to je v podmínkách vedení ozbrojeného zápasu.

Na základě získaných zkušeností dospěli jsme k závěru, že nejvhodnější metodou zkoumání je systémová analýza, spolu se statistickým zkoumáním jeví a procesů. Systémová analýza, vhodná pro celý zásobovací systém, předpokládá stanovit kritéria ovlivňující zásobovací proces, roztrždit je podle důležitosti a za pomoci následného statistického zkoumání zjistit míru závislosti a určit jejich návaznost a podmíněnost. Vytypovaná kritéria budou mít nutně hypotetický charakter a oprávněnost jejich stanovení bude potvrzena, eventuálně popřena výsledky statistického šetření. Z nastíněné metody je zřejmé, že nepůjde o jednorázovou akci, od které bychom obratem mohli očekávat výsledek, nýbrž půjde o dlouhodobý proces obecného charakteru, který bude podléhat také vývojovým změnám.

Zásobovací systém v poli můžeme podle funkčního hlediska rozdělit na dvě základní složky:

- zdroje materiálních prostředků;
- dopravu, pouze její část, která bezprostředně realizuje pohyb materiálních prostředků mezi zdrojem a spotřebitelem.

Spotřeba jako výchozí bod ke zkoumání norem spotřeby je jednoznačně determinována požadavky spotřebitele, které jsou kategorickým imperativem veškeré činnosti týlu. Specifické podmínky boje a operace mění však natolik charakter spotřebitele, že musí být zkoumán jako samostatný fenomén.

Při analýze spotřeby materiálu je nutné začít právě u individuálního spotřebitele a komplexně zhodnotit jeho funkci, charakter a vlivy působící na velikost jeho spotřeby. U spotřebitele je nutné zhodnotit:

- jeho funkci, úlohu a místo při vedení boje (operace) a jeho možnosti (zde odhalit míru jeho zatížení);
- vliv činnosti nepřítel, množství jeho bojové techniky, zbraní, vojáků a jeho způsob vedení bojové činnosti;
- vliv prostředí na jeho funkci a na možnosti.

Míru těchto vlivů nám pomůže určit statistické pozorování a vyhodnocování. Výsledky statistického zkoumání je však nutné považovat za údaje, které by měly pravděpodobnostní charakter a byly by relativně objektivní.

Na základě tohoto rozboru by měla být stanovena výše zásob u muže, zbraně, vozidla, stroje s přihlédnutím k operačně taktickým požadavkům k zajištění relativní samostatnosti spotřebitele, jeho pohyblivosti a manévru při vedení boje.

Ke stanovení výše zásob je nutné stanovit množství přisunovaného materiálu v určitých časových lhůtách nadřazeným zásobovacím stupněm podle vzdálenosti a při tom vzít v úvahu délku nepřetržitého vedení bojové činnosti těmito individuálními prostředky.

Vypočtená výše zásob, nakonec i jejich vnitřní struktura u individuálního spotřebitele, musí být vždy a ve všech systémech redukována podle výsledků (koeficientů), jež dává tok zásob.

Takto v hrubých rysech nastíněné hodnocení individuálního spotřebitele musí být uskutečněno ve všech druzích a v celém sortimentu materiálu.

Sledování spotřeby materiálu u muže, zbraně, vozidla, stroje je nezbytným a prvotním předpokladem zkoumání spotřeby materiálu u organických jednotek.

Výzkum vlivů působících na velikost spotřeby organických celků by měl být

obdobou rozboru u individuálního spotřebitele. Bylo by mylné se domnívat, že tento výzkum je zbytečný, poněvadž velikost spotřeby těchto celků bude snad pouhým aritmetickým součtem spotřeb individuálních. Na každém stupni je velikost spotřeby ovlivňována faktory, které sice mají společného jmenovatele, ale ve svém důsledku působí značně rozporně a proto je nutné zkoumat komplexního spotřebitele.

Rozhodujícím faktorem určujícím velikost spotřeby je nepřítel, jeho síly a prostředky, možnosti, schopnosti, způsob vedení bojové činnosti, rozsah aplikace vědecko-technické revoluce, tedy stupeň rozvoje jeho vojenské vědy. To je zcela objektivní faktor, který můžeme ovlivnit teprve v průběhu boje, a pouze těmi materiálními prostředky, jejichž spotřeba by měla být předmětem tohoto zkoumání.

Ve druhém pořadí jsou to naše vlastní síly, prostředky a schopnosti hodnocené obdobným způsobem jako u nepřítel. Tyto objektivní podmínky budou ovlivňovány a doplňovány i podmínkami subjektivními, za které pokládáme zejména úroveň řízení a velení zainteresovaných sil a prostředků. Velikost a uskupení těchto sil a prostředků i při naší iniciativě je určováno možnostmi nepřítel.

Je tedy zřejmé, že půže o výzkum chování dvou dynamických soustav, dvou reálných výsledných složitých sil — ve vzájemném působení.

K těmto otázkám přistupují možnosti našeho zásobovacího systému, které jsou omezujícími podmínkami původních požadavků komplexního spotřebitele. Také toto jsou v podstatě objektivní podmínky, které jsou dány v určité fázi boje (operace). Objektivní podmínky jsou bezesporu základní a určující. Za subjektivní podmínky můžeme rovněž považovat v zásobovacím procesu úroveň ovládnutí zásobovacího systému — velení. Úroveň a kvalita velení může v realizaci materiálního toku zásob buď optimálně využít všechny objektivní podmínky, nebo je využívat částečně, při čemž některé mohou být využity více, jiné méně. Předpokládáme, že objektivní a subjektivní podmínky ovlivňující spotřebitele (individuálního i komplexního) a také celý zásobovací systém působí v dialektické jednotě, ve vzájemné návaznosti, podmíněnosti a rozpornosti.

V jakém rozsahu a do jaké hloubky by mělo probíhat zkoumání velikosti spotřeby můžeme ukázat na příkladu dvou základních druhů materiálů, munice a PHM. Konkrétní faktory, na kterých závisí velikost spotřeby munice jsou:

- způsob vedení operace (bojové činnosti) s jadernými zbraněmi a bez nich;

— síly a prostředky nepřítelů při zahájení operace (bojové činnosti) a v jejím průběhu;

— způsob vedení bojové činnosti nepřítelů;

— úkol, síly a prostředky vlastních vojsk;

— úkoly, které budou plnit RVD a letectvo jadernou nebo chemickou municí;

— požadovaný stupeň ničení nepřátelských cílů;

— palebné úkoly, které bude řešit nadřízený stupeň, tedy jiný článek — prvek v systému palby;

— charakter bojiště, jeho příprava;

— technická a technologická stránka použitých prostředků;

— úroveň vycvičenosti obsluh technických prostředků;

— úroveň velení dělostřeleckým jednotkám, útvarům, svazkům a konkrétní řízení palby;

U PHM závisí spotřeba v boji a operaci zejména na

— celkovém charakteru bojové činnosti (s JZ nebo bez JZ) a použití, či nepoužití ostatních prostředků ZHN;

— druhu operace (bojové činnosti);

— bojovém úkolu (hloubka, šířka, tempo);

— složení vlastních vojsk (počty motorové techniky);

— její technické úrovni;

— terénu, stavu a druhu silnic;

— roční a denní době;

— počasí;

— dokonalosti techniky (spotřebičů), stejně jako na odpovídajících parametrech vlastních PH, zvláště maziv;

— úrovní velení a řízení;

— stupni vycvičenosti obsluh.

Předpokládáme, že rozbor spotřeby jednotlivých druhů materiálu by prováděl odborník-specialista. Teprve na tento rozbor by navazoval rozbor komplexní, o kte-

rý bychom měli z hlediska všetýlového usilovat.

Pro komplexní analýzu vlivů na velikost spotřeby je nutné jejich obecné dělení hlouběji konkretizovat a seřadit tak, abychom je mohli statisticky sledovat a pochycovat.

Výsledný efekt tohoto zkoumání by spočíval v relativní objektivnosti a závěry by musely být přehodnocovány podle vývoje tak, aby se maximálně blížily stavu, který by odpovídal konkrétním potřebám ozbrojeného zápasu.

Také nikterak nevylučujeme, ale naopak předpokládáme, že celá analýza by musela být uskutečňována s daleko větší intenzitou již od prvních dnů války na zcela konkrétních údajích.

Nepředpokládáme také, že by bylo možné touto metodou získané závěry realizovat bez dalšího ověření v praxi. Metoda, v našem případě konkrétně zaměřená do sféry spotřeby materiálu, je současně základem (získává statistické údaje) pro simulaci jednotlivých modelů zásobovací činnosti. A teprve po ověření její funkce na modelu je možné přistoupit k realizaci v podmínkách armády. Použití samočinných počítačů v řízení zásobovací činnosti předpokládá předcházející shromáždění odpovídajících statistických údajů pro jejich práci.

* * *

Tento článek má diskusní charakter a ani zdaleka nevyčerpává problematiku nejen zásobovacího systému jako celku, ale ani jeho dílčí část, byť podstatnou — tj. stanovení norem spotřeby materiálu. Ukázali jsme pouze možnost na co navázat, kde a jakým způsobem začít, jak průběžně pokračovat při řešení problematiky, tak závažné nejen pro věc samotnou, ale i k řešení dalších otázek týlového zabezpečení vojsk, které by z ní měly vycházet.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Vědecké informace v socialistických armádách

Ministr národní obrany rozhodl rozkazem č. 011 ze dne 2. prosince 1959 vybudovat soustavu oborových středisek vědeckých informací v armádě. Jednotlivá pracoviště soustavy vědeckých informací v armádě dosáhla za 10 let své činnosti řady úspěchů jak při budování informačních fondů, tak i při zabezpečování toku vědeckých informací. Na druhé straně se však v činnosti těchto pracovišť i celé soustavy projevuje řada vážných nedostatků. Při bližším zkoumání celé soustavy pracovišť vědeckých informací v armádě nelze nepostřehnout, že jejím nejslabším článkem je vojenskovědecká informace, že jejím nejslabším článkem je Vojenskovědecké informační středisko ČSLA.

Činnost a zejména organizace pracovišť vědeckých informací v armádě jsou středem pozornosti již několik let. Staly se předmětem jednání konference o velení v březnu 1965, značnou pozornost jim věnovala komise zřízená podle RMNO č. 09/1966, jejich řešení má přispět vědecký úkol ShÚ-14, jmenovitě pak jeho část ShÚ-14-2. Některé problémy organizace a činnosti pracovišť vědeckých informací v armádě se již objevily na stránkách vojenského odborného tisku.

V této stati chci informovat čtenáře o organizaci a činnosti vědeckých informací v socialistických armádách. Umožní to seznámit příslušníky velitelského sboru s oblastí zájmů a činnosti těchto armád. Znalost zahraničních zkušeností není nikdy na škodu při řešení vlastních problémů. Vyžaduje to ovšem citlivý přístup jak ke zkušenostem, tak i k problémům.

* * *

V Sovětském svazu doposud neexistuje ucelená jednotná soustava pracovišť vědeckých informací pro oblast vojenské vědy. Přesto však je patrné, že vojenským vědeckým informacím Sovětský svaz věnuje již řadu let značnou pozornost. Vojenskovědecká informační činnost v Sovětském svazu se rozvíjí v současné době po několika linkách.

Jednou z nich je publikování vybraných článků a statí ze zahraničního (kapitalistického) odborného vojenského tisku. Příslušníci velitelského sboru Sovětské

Podplukovník
ing. Vladimír Kubišta, ČSc.

armády mají tak přístup k aktuálním názorům kapitalistických vojenských teoretiků i praktiků na současné problémy teorie i praxe vojenské vědy. Nositelem této vojenskovědecké informace je měsíčník „Vojennij zarubežnik“,¹⁾ který vychází od roku 1921. Překlady, které tvoří podstatnou náplň každého čísla, však nejsou jediným informačním materiálem. Významnou část každého čísla tvoří práce sovětských odborníků, ve kterých rozebírají organizaci jednotek, útvarů i svazků kapitalistických armád, jakož i názory na způsoby vedení bojové činnosti jednotek, útvarů a svazků těchto armád. Tyto statě doplňují přehledné tabulky, fotografie zbraní a bojové techniky, schémata apod. V závěru každého čísla jsou krátké informace o různých událostech, bojové technice, zbraních apod. kapitalistických armád.

Významným vojenskovědeckým informačním pracovištěm Sovětského svazu je Leninova státní knihovna SSSR, jmenovitě pak její vojenské oddělení. Knihovna dostává (kupuje) značnou část sovětské i zahraniční vojenskovědecké periodické i neperiodické (knižní) produkce, kterou bibliograficky zpracovává. Knihovna publikuje dvě řady bibliografických záznamů.

Je to především „Vojennaja literatura — informacionno-bibliografičeskij bulleť“, který vychází každý měsíc. Postihuje sovětskou vojenskou literaturu a vojenský periodický tisk, jakož i články ostatního periodického tisku, pokud se zabývají vojenskou problematikou. Hodnota bibliografie „Vojennaja literatura“ pro našeho vědeckého i řídicího pracovníka spočívá mimo jiné i v tom, že obsahuje bibliografické údaje o materiálech, které nebyly veřejně publikovány („Prodaže nepodležit“), např. přednášky a učební pomůcky Vojenských akademií apod.

Vojenské oddělení Leninovy státní knihovny SSSR v Moskvě vydává dále informační materiál „Inostrannaja vojennaja literatura“, který vychází čtyřikrát do roka. Obsahuje krátkými anotacemi opatřené údaje o knižní i periodické literatuře, která vychází v kapitalistických zemích. Bibliografie postihuje problematiku vojenské teorie, vojenského umění, dějin válek, organizace kapitalistických armád a soudobé vojenské techniky. Ke každému číslu je připojen rejstřík předmětových hesel s odkazy na příslušné anotované zá-

znamy, abecední autorský rejstřík a přehled excerpovaných časopisů.

V posledních letech Sovětská armáda věnovala značnou pozornost vojenskotechnické informaci. Vznikl Ústřední vědeckovýzkumný ústav vojenských technických informací ministerstva obrany, který bezprostředně řídí „Ústředí vojenskotechnické informace“ na ministerstvu obrany. Ústav spolupracuje s civilní soustavou vědeckotechnických informací. Má analytickosyntetické oddělení podle druhů vojsk a vojenské techniky, oddělení informačních fondů, k nimž patří mimo jiné knihovna, vědeckometodické oddělení a polygrafická základna. Vznik a možno říci velkorysá koncepce budování tohoto ústavu ukazují, že armáda přikročila v posledních letech k vysoce promyšlenému a cílevědomému budování soustavy vojenskotechnických informací.

Za součást celé soustavy vojenskotechnických informací v Sovětské armádě lze zřejmě zcela oprávněně pokládat knihovny vysokých vojenských škol, vojenských výzkumných ústavů apod.

Cenným zdrojem informací pro zájemce o vojenskotechnickou problematiku je např. i „Knižnaja letopis“ a „Knižnaja letopis — dopolnitelnyj vypusk“, které obsahují bibliografické údaje o veškeré neperiodické literatuře, kterou vydala všechna sovětská nakladatelství.

Některé časopisy, např. „Vojennoistoričeskij žurnal“ čas od času publikují rozsáhlé bibliografie v souladu s profilem a zaměřením časopisu.

Vcelku lze konstatovat, že v Sovětském svazu v posledních letech je patrně usilovné hledání koncepce vojenskotechnické a vojenskotechnické informační činnosti, koncepce, která by sladila tradiční, desetiletě pracující prvky soustavy vojenskotechnických informací s novými, nově vznikajícími prvky a metodami vojenskotechnických informací.

— * —

Podkladem pro vybudování soustavy pracovišť vojenských vědeckých informací v Národní lidové armádě **Německé demokratické republiky** se stal rozkaz ministra národní obrany NDR č. 63/1964 a na něj navazující nařízení (směrnice) náčelníka generálního štábu pro informační a dokumentační činnost ze dne 4. dubna 1965.

V současné době existuje v armádě NDR soustava těchto pracovišť vědeckých informací:

— Ústředí Národní lidové armády Německé demokratické republiky pro in-

1) Z informačních materiálů, které vycházejí v naší armádě, lze s „Vojennym zarubežnikom“ srovnávat „Studijně informační zpravodaj — Vojenství“, který vydává Vojenskovědecké informační středisko ČSLA

formaci a dokumentaci, jemuž podléhá již další informační pracoviště;

— Německá vojenská knihovna, kterou tvoří Ústřední vojenská knihovna a všechny ostatní vojenské knihovny;

— Hlavní oddělení při patentovém úřadu;

— Oddělení předpisů MNO a další složky.

Vrcholným a také odborně metodicky řídícím pracovištěm vědeckých informací je „**Ústředí Národní lidové armády pro informaci a dokumentaci**“, které plní zejména tyto úkoly:

— zpracovává informace pro řídící pracoviště a pracovníky armády,

— buduje ústřední kartotéky pro oblast vojenské vědy, vojenské politiky a vojenské techniky,

— koordinuje, usměrňuje a kontroluje činnost ostatních článků soustavy pracovišť vědeckých informací,

— organizuje překladatelskou činnost atd.

Ústředí vydává:

— „Dokumentační službu Národní lidové armády“, a to řady Vojenská politika, Vojenská věda, Vojenská technika.

V dokumentační službě jsou anotační záznamy dokumentovaných materiálů. V informační službě jsou překlady vybraných článků ze zahraničního vojenského tisku. V jednotlivých případech tyto překlady doplňují i rešerše literárních pramenů, které se k dané problematice vztahují.

Dalším článkem soustavy pracovišť vědeckých informací je „**Vedoucí pracoviště pro vojenskou lékařskou informaci a dokumentaci**“ při vojenské lékařské fakultě university v Greifswaldu. Plní obdobné úkoly pro „Ústředí“ se speciálním zaměřením na vojenské lékařství. Pracoviště vydává také „Dokumentační službu“ a „Informační službu“ Národní lidové armády, řadu Vojenské lékařství.

„**Dokumentační střediska**“ jsou na vybraných pracovištích armády a zodpovídají za informační a dokumentační činnost ve vymezené oblasti. Jsou vybudoována při velitelství válečného loďstva, velitelství letectva a PVO, při Vojenské akademii Friedricha Engelse a při Institutu pro německé vojenské dějiny.

„Dokumentační střediska“ plní mimo jiné tyto úkoly:

— informují řídící pracovníky ve vymezené oblasti své působnosti,

— koordinují, usměrňují a kontrolují

činnost podřízených informačních středisek a informačních důvěrníků,

— dokumentují materiály, které jim k dokumentování přidělilo „Ústředí“, jakož i materiály pracovišť, při nichž byla zřízena,

— ve své působnosti zabezpečují překlady,

— veškeré informační materiály, které středisko v oblasti působnosti zpracuje, v jednom exempláři odesílá „Ústředí“.

Podstatnou část informačních materiálů, potřebnou ke své každodenní činnosti, dostávají „dokumentační střediska“ od „Ústředí“, zpravidla se zpožděním šesti týdnů.

Dokumentační středisko Vojenské akademie Friedricha Engelse proto přikročilo k vydávání tzv. rychlé informace, v níž publikuje základní bibliografické údaje o materiálech, které tyto středisko informačně nezpracovává. Katedry a vědeckí pracovníci tak obdrží základní údaje o materiálech, které by je mohly zajímat, nejméně čtyři týdny před informačními materiály z „Ústředí“.

„Informační střediska“ se zabývají převážně pasívní informační činností. Potřebné materiály dostávají od nadřízených „Dokumentačních středisek“, popřípadě z „Ústředí“. Funkci „Informačních středisek“ plní při velitelstvích okruhů, Pohraniční stráž, Posádkové velitelství Berlín, u svazků a útvarů zpravidla knihovny.

Na ministerstvu národní obrany, při všech velitelstvích, na akademii a na vojenských školách jsou při jednotlivých složkách, odděleních a katedrách jmenování „**informační důvěrníci**“, kteří plní informační povinnosti jako jeden z důležitých služebních úkolů. Zabezpečují, aby na jejich pracovištích pronikaly vědecké informace k zájemcům a budují příslušný fond informačních materiálů.

Pozornost zasluhuje speciální orgán soustavy pracovišť vědeckých informací Národní lidové armády NDR, a to pracovní skupina pro informaci a dokumentaci, která je poradním orgánem „Ústředí“. Tvoří ji odpovědní pracovníci soustavy vědeckých informací a pracovníci velitelství druhů vojsk a správ ministerstva národní obrany. Zasedání pracovní skupiny svolává a řídí náčelník generálního štábu.

Pracovní skupina plní tyto úkoly:

— je poradním orgánem „Ústředí“ v základních otázkách vědecké informační činnosti,

— stanoví tematické oblasti, v nichž

vidí těžiště informační činnosti v určitém období,

— zabezpečuje jednotné nazírání na řešení metodických a organizačních otázek,

— je poradním orgánem při zavádění prostředků mechanizace a automatizace do vědecké informační činnosti.

V Národní lidové armádě NDR byla tedy v uplynulých letech vybudována promyšlená soustava pracovišť vědeckých informací, probíhá v ní promyšlená, cílevědomá vědecká informační činnost.

Druhou významnou složkou soustavy pracovišť vědeckých informací v armádě NDR tvoří knihovny, které u některých velitelství plní funkci informačních pracovišť.

Vcelku však v Národní lidové armádě NDR platí zásada důsledného oddělení knihovnické činnosti od činnosti informační na straně jedné a zásada úzké spolupráce knihoven a informačních pracovišť na straně druhé. Hlavním smyslem přísně vymezené spolupráce je úsilí zabránit všem duplicitám v informační činnosti.

— * —

V armádě **Polské lidové republiky** je doposud hlavním nositelem vojenské vědecké informace soustava vědeckých a odborných knihoven, v níž vedoucí místo zaujímá **Centralna Biblioteka Wojskowa**. V současné době má tato knihovna ve

svých fondech kolem 230 000 svazků. Fond se ročně zvyšuje v průměru o 15 000 svazků. Hlavním informačním materiálem knihovny je „Komunikat bibliograficzny“.

Je patrné, že v posledních letech již nepovažuje ani polská armáda svou bibliografickou činnost za zcela postačující. Proto věnuje velkou pozornost výstavbě soustavy pracovišť vědeckých informací. Z diskuse, která v poslední době v polské armádě probíhá, vyplývá, že polští pracovníci pokládají za hlavního organizátora a nositele vojenskovědecké informační činnosti v armádě vojenskovědecké informační středisko.

— * —

Organizátorem vojenské vědecké informační činnosti v **maďarské armádě** je 1. správa GŠ — vědecké oddělení s vědeckou knihovnou generálního štábu. Hlavním organizátorem a nositelem vědecké informační činnosti je **Vědecká knihovna Generálního štábu** společně s dokumentační skupinou vědeckého oddělení Generálního štábu. Tato dvě informační pracoviště vyvíjejí poměrně rozsáhlou informačně publikační činnost. Vydávají bibliografické materiály a překlady, ve vojenskodokumentacním bulletinu publikují dokumentační záznamy. V poměrně značné míře vědecká informační činnost využívá vojenské odborné časopisy.

Závěry:

1. **Rozhodující úlohu** v organizování a řízení vědecké informace v armádách socialistických států má **generální štáb**.

2. Soustava pracovišť vědeckých informací v těchto armádách je nesporně dosti různorodá. Přesto však vystupují velmi výrazně dva články této soustavy:

— **ústřední vojenská knihovna**, popřípadě jako knihovna Generálního štábu,

— **vojenskovědecké informační středisko** v té či oné podobě.

3. Velmi jednoduchá struktura řídících orgánů.

Výstavba pracovišť vědeckých informací i jejich činnost v socialistických armádách má řadu specifických stránek, které vyplývají z konkrétních podmínek i z tradic těchto armád. Přesto mnohé z těchto zkušeností by bylo možné vhodným způsobem aplikovat i v naší armádě.

Koncepce polního automatizovaného systému velení

(Z jednání představitelů armád Varšavské
smlouvy)

Plukovník
doc. ing. Zdeněk Hradecký, CSc.

Ve dnech 14. — 22. 10. 1969 se konala v NDR v pořadí již pátá mezinárodní porada představitelů armád Varšavské smlouvy, pověřených úkolem mechanizace a automatizace velení vojskům.

Jedním z hlavních řešených problémů na této poradě bylo projednání návrhu koordinace prací při vybudování polního automatizovaného systému velení vojskům (PASVV). Základní principy budování PASVV projednali účastníci vědeckého semináře v dubnu 1969 ve Varně (BLR) a porada v NDR řešila již zcela konkrétně organizační opatření ke koordinované spolupráci na základě delimitace úkolů a odpovědnosti jednotlivých armád za rozpracování vyčleněných podsystémů.

Po několikaleté úsilovné práci na úseku mechanizace a automatizace velení a po řadě interních a dvoustranných jednáních, po řadě seminářů, konferencí a porad zaměřených k rozvoji velení v ČSLA, dostává se tedy proces rozvoje velení do stadia, kdy automatizovaný systém velení přestává být jen „pojmem“, ale stává se zcela konkrétním koaličním úkolem. Kdyby vzdálené perspektivy se přiblížily a „včerejší“ neúplné představy dostávají konkrétní podobu.

Vzhledem k tomu, že proces rozvoje velení v ČSLA nestál v minulých letech v ústraní, ale jakožto jeden z hlavních úkolů ve vědeckovýzkumné práci nacházel své místo i prostor na stránkách vojenských odborných časopisů, není snad nutné zdůvodňovat objektivní potřebu zkvalitnění a zrychlení systému velení. Zvědečtění řízení, jeho racionalizace a v podstatné míře pak jeho mechanizace a automatizace našla v naší armádě nejen kladnou odezvu, ale i pracovní zájem široké vojenské veřejnosti.

Proto se domnívám, že je zcela na místě, aby širší vojenská veřejnost byla informována o výsledcích na mezinárodní úrovni a abychom si my všichni společně uvědomili, že by bylo nanejvýše nesprávné nevidět náš nutný podíl na budování nového automatizovaného systému velení, je-

hož základy uvedené porady v roce 1969 položily.

Vědecký seminář ve Varně přijal za základ svého jednání tyto tři přednesené zprávy:

— Principy budování polního automatizovaného systému velení (přednesl představitel sovětské armády).

— Některé otázky budování polního automatizovaného systému velení na taktickém stupni (přednesl představitel NDR).

— Stav prací na SP třetí generace „RJAD“ „přednesl představitel sovětské armády“).

Po projednání těchto zpráv a posouzení základních problémů byl přijat jednomyslný závěr, který se stal základem podzimní porady.

Podstatné myšlenky závěru semináře ve vztahu k PASVV můžeme shrnout takto:

1. V současné době, souběžně s probíhajícími vybavováním štábů vojsk organizační a výpočetní technikou, experimentálním a ověřovacím řešením dílčích operačně taktických úloh na samočinných počítačích stacionárního typu ve všech armádách Varšavské smlouvy, je vybudování polního automatizovaného systému velení vysoce aktuálním problémem, který vyžaduje veškerou pozornost i soustředění úsilí pro jeho praktickou realizaci.

2. V intencích závěrů teorie vojenského umění o možném charakteru soudobého boje a operace a se zřetelem na úspěchy vědy a techniky, lze budovat polní automatizovaný systém velení na těchto zásadách:

— Struktura, funkční schéma a technické prostředky PASVV musí odpovídat organizační struktuře vojsk, bojovým vlastnostem zbraňových systémů a vlastnostem bojové techniky — a musí zabezpečit jejich nejefektivnější využití;

PASVV musí zabezpečovat na všech stupních centralizované i decentralizované velení v různých podmínkách a v různých situacích;

— automatizovat je nutné jak jednorázové a pracně informační procesy, taktic-

ko-technické propočty, tak i komplexní informační procesy s průběžnými operačně taktickými propočty použití sil a prostředků v boji a operaci;

— PASVV musí zabezpečit vysokou operativnost, pružnost a nepřetržitost velení, vysokou odolnost a stabilitu práce orgánů velení i míst velení;

— PASVV musí umožňovat správné spo-
jovat tvůrčí činnost člověka (velitele a důstojníka štábu) s činností techniky SP);

— PASVV musí být budován na základě maximálně možné unifikace technických prostředků i celých velitelských stanovišť a na základě perspektivních prvků, zařízení a prostředků automatizace;

— koncepce PASVV musí zabezpečit realizaci automatizace po etapách s postupným narůstáním a rozvíjením (tzn. s posouváním hranic automatizace na potřebnou úroveň).

3. Realizace těchto principů lze dosáhnout vybudováním integrovaného, automatizovaného systému od stupně prapor až po front, zajišťujícího s využitím jednotného systému spojení velení všem druhům zbraní, speciálním vojskům i službám.

4. Integrovaný automatizovaný systém velení (PASVV) lze v rámci frontu rozdělit na frontový, armádní a divizní systém velení s vyčleněním těchto relativně samostatných podsystémů:

— vševojskový podsystém velení,
— podsystém velení raketovému vojsku a dělostřelectvu,

— podsystém velení silám a prostředkům PVO (včetně stíhacího letectva frontu),

— podsystém velení týlu,
— podsystém velení frontovému letectvu (jen na stupni frontu).

5. Základní (a z hlediska stupňů velení nejnižší) jednotkou PASVV je prapor a jednotky na roveň postavené, kde mimo příslušné spojovací prostředky je nutné uvažovat o zřízení účastnických zařízení k předávání dat (DATČÍK) a automatického vysílání informací.

Na VS pluku (a u útvarů na roveň postavených) se předpokládá kromě spojo-

vacích prostředků skupinová soustava zařízení k předávání dat a zároveň zařízení k předávání a retranslaci informací na vyšší štáb.

— Na stupních divize, armáda a front se předpokládá využití mobilních samočinných počítačů s příslušnými soubory přenosových zařízení včetně spojovacích prostředků. (Jednotný systém samočinných počítačů se předpokládá vybavit počítači 3. generace z unifikované řady „RJAD“, a to typy P-30 a P-40 — vyrobené v mobilní verzi. Přitom se předpokládá, že v závislosti na požadavcích jednotlivých stupňů velení a druhů vojsk bude realizována příslušná stavebnicová kompletace těchto počítačů včetně vstupních a výstupních zařízení).

Ve vztahu k technickému zabezpečení PASVV, především k automatizační technice, byl na semináři na základě předložené zprávy o stavu prací na SP třetí generace vypracován projekt všeobecných vojenských požadavků na samočinné počítače 3. generace.

Domnívám se, že v této informaci není nutné demonstrovat tyto požadavky v plném rozsahu. Pro představu uvedu aspoň některé:

Nejdříve předesílám, že všeobecné vojenské požadavky vycházejí z možného charakteru soudobého boje a operací, potřeb velení a z předpokladu, že půjde o základní prvek systému velení, schopný pracovat společně s jinými prostředky automatizace a mechanizace v mírových i polních podmínkách. Dále pak uskutečnit, že využívané samočinné počítače 3. generace jsou určeny k řešení širokého okruhu informačních, informačně logických a výpočetních úloh, zabezpečující shromažďování, zpracování, uchování a sdělování údajů o bojové a operační situaci (o situaci, stavu a charakteru činnosti vlastních vojsk i nepříteli, o radiační, chemické i bakteriologické a meteorologické situaci) a stejně tak provádění operačně taktických výpočtů pro potřeby plánování a řízení boje či operace.

Projekt vytyčuje tyto základní požadavky na SP:

— Možnost komplexního využití, univerzálního použití ve všech druzích ozbrojených sil, vojsk i služeb.

— Vysoká rychlost práce s cílem zkrátit informační a výpočetní procesy.

— Jednoduchá konstrukce i využití, jednoduchá obsluha a vysoká spolehlivost.

— Možnost vytvořit stavebnicový systém cestou vzájemného propojení se společnou vnější pamětí, systémů vstupů a výstupů a zobrazení informace.

— Možnost okamžitého spojení s kanály, na nichž se předávají údaje malou, střední i vysokou rychlostí.

— Možnost zabezpečit současnou práci několika zájemců pomocí dálkových spřažených pultů.

Kromě těchto základních požadavků jsou v projektu rozpracovány i taktické požadavky na využití pevně zabudovaných počítačů, požadavky na matematické zabezpečení a na závěr i doplňkové požadavky na mobilní varianty samočinných počítačů unifikované řady RJAD typu P-30 a P-40.

V celkovém závěru pak seminář podtrhl skutečnost, že jak vypracování, tak i vybudování PASVV bude spojeno s řešením širokého okruhu organizačních, operačně taktických i technických otázek, které budou vyžadovat racionální a důslednou koordinaci. A tyto otázky doporučuje seminář řešit na poradě v říjnu 1969 v NDR.

Tolik tedy k základním problémům — podkladům, které byly předloženy k jednání poslední rady představitelů Varšavské smlouvy v říjnu 1969 v NDR.

Porada představitelů generálních štábů armád států Varšavské smlouvy k mechanizaci a automatizaci systému velení ve dnech 14. — 22. 10. 1969 vzala výsledky vědeckého semináře za základ svého jednání. Po prozkoumávání současného stavu rozpracovanosti dílčích problémů v jednotlivých armádách a po zvážení možností a kapacit byl zpracován konkrétní plán

realizačních opatření k rozpracování koncepcí jednotlivých podsystémů PASVV. Byli stanoveni odpovědní zpracovatelé, dohodována součinnost i způsob a formy vzájemné výměny zpracovaných materiálů i programů. Časově byl plán sladěn a ve formě návrhu byl předložen Spojenému velení.

•

Závěrem této informace bych chtěl dodat, že nelze v žádném případě tvrdit, že rozvoj velení v naší armádě by zaostával — eventuálně, že jsme nic neudělali. Přesto však bude pravděpodobně nutné znovu se zamyslet nad obsahem, zaměřením a celkovým pojetím tohoto problému u nás. Máme bezpochyby dostatečně velkou vědeckovýzkumnou základnu, která se podílí na rozvoji velení. Je však otázka, zda respektuje svým zaměřením cíl, vyplývající z požadavku mezinárodní spolupráce — zda náš přínos k vybudování polního automa-

tizovaného velení — jakožto základního systému velení, který doposud jsme mohli nabídnout a v případě zachování situace budeme moci nabídnout i v budoucnu — odpovídá silám a možnostem i schopnostem pracovníků vědeckovýzkumné základny oboru teorie velení. Osobně si myslím, že jsme v tomto směru zůstali nejen naší armádě, ale i svým přátelům v rámci Varšavské smlouvy něco dlužni, že jsme mohli udělat více. Vyhodnocení nedávného spojeneckého cvičení armád Varšavské smlouvy „ODRA-NYSA 69“ z hlediska využití prostředků automatizace a mechanizace velení vojskům je toho dosti pádným důkazem.

Konkrétní úkoly jsou před námi. Při dobré organizaci, chuti a zájmu se na příštím cvičení můžeme „rehabilitovat“ a tím dokázat, že své místo a úlohu v obranném systému armád Varšavské smlouvy — i v oblasti vědeckovýzkumné práce — vidíme a chápeme správně a zodpovědně.

Bojové použití vrtulníků v armádách Západu

Bojové použití vrtulníků v soudobých podmínkách vedení války po několik let velmi pozorně sledují a zkoumají všechny armády imperialistických států, zejména pak USA. Vojenští odborníci jak technického, tak i operačního zaměření zvláště pozorně sledují a zkoumají zkušenosti americké armády ve vietnamské válce.

Stejně jako hitlerovské Německo před 2. světovou válkou ve Španělsku, tak i dnes američtí imperialisté zkoušejí v těžkých podmínkách vietnamské války své nové bojové prostředky a vojenskou techniku, včetně vojenských vrtulníků různých typů a různého určení. Získané zkušenosti pak velení americké armády důkladně vyhodnocuje a vyvozuje z nich závěry a přijímá opatření k dalšímu rozvoji a zdokonalování vojenské techniky. Ze získaných zkušeností současně vyvozuje i závěry pro další rozvoj taktiky a operačního umění.

Ze zkušeností francouzské armády v alžírské válce, dále z izraelsko-egyptské války v červnu 1967, ale zejména ze zkušeností amerických vojsk ve vietnamské válce se zahraniční vojenští odborníci snaží vyvodit závěry a určit význam a možnosti bojového použití vrtulníků nejen v lokálních válkách (které mohou v budoucnu vzniknout v kterékoli části světa a které mají specifický charakter), ale i v případě globální, ať již konvenční nebo raketové jaderné války.

Názory na bojové použití vrtulníků se v poslední době podstatně změnily zásluhou dosavadních zkušeností. Výsledky, dosažené americkou armádou ve vietnamské válce, v tomto směru jasně hovoří ve prospěch vrtulníků. Jejich charakteristické vlastnosti dovolují totiž velmi výhodně použít je buď jako dopravního, nebo jako bojového prostředku při plnění různých bojových úkolů všech druhů vojsk v různých druzích bojové činnosti, zejména pak v podmínkách, kdy nelze výhodně použít ostatní druhy letounů nebo jiné bojové prostředky.

Vojenští odborníci předních kapitalistických armád přisuzují vrtulníkům značný význam, zvláště při poskytování účinné podpory bojové činnosti pozemních vojsk, ale i při přepravách materiálu všeho druhu.¹⁾

Na základě dosavadních zkušeností a poznatků z rozvoje vyspělých armád světa můžeme konstatovat, že v tomto směru bylo dosaženo v poslední době značného pokroku. Do výzbroje armád jsou ve stále větším rozsahu zaváděny vrtulníky různých typů a určení. To ve svém důsledku vede k určité specializaci vrtulníků z hlediska jejich určení a použití a k vytváření samostatných organických vrtulníkovek jednotek v rámci bojových útvarů a svazků pozemních vojsk. Zavádění vrtulníků do výzbroje pozemních vojsk podstatně zvyšuje jejich pohyblivost; její důležitost v soudobých podmín-

kách vedení boje je zřejmá. Zvyšování pohyblivosti vojsk (a tedy i vzdušné pohyblivosti) je nutné věnovat zvýšenou pozornost a vytvářet tak vhodné podmínky, aby pozemní vojska ovládla „třetí dimenzi“.

Použití a začlenění vrtulníků do organizace pozemních vojsk otevírá před útvary a svazky nové možnosti z hlediska zdokonalování jejich bojové činnosti. V případě, že vrtulníky budou mít ve výzbroji vhodné a účinné palebné prostředky, při podpoře bojové činnosti pozemních vojsk a vzdušných výsadek mohou sehrát velmi důležitou úlohu. Zavedení vrtulníků do výzbroje armád a jejich začlenění do organizace pozemních vojsk však s sebou nutně přináší i určité změny nejen v organizaci a činnosti vojsk, ale i v jejich vybavení bojovými prostředky a ostatní vojenskou technikou.

— * —

Zkušenosti americké armády z bojových akcí ve Vietnamu dokazují, že vrtulníky mohou úspěšně plnit **ve prospěch pozemních vojsk tyto úkoly:**

- průzkum a pozorování bojiště,
- upřesňování a řízení palby vlastního dělostřelectva,
- účinná podpora bojové činnosti vlastních pozemních vojsk,
- zabezpečení velení a spojení,
- vyhledávání a ničení, popřípadě navádění vlastních stíhacích a stíhacích bombardovacích letounů na pozemní cíle,
- přeprava osob a materiálu všeho druhu,
- odsun raněných a poškozené bojové techniky,
- pomoc osádkám vlastních havarovaných letounů.

Kromě těchto úkolů mohou vrtulníky plnit i další úkoly, např. doprovázet a chránit vlastní vrtulníkové výsadky během jejich přepravy, při vysazení a v průběhu jejich bojové činnosti, vytvářet dymové clony, klást minové zátarasy, bojovat s nepřátelskými tanky apod.

Vrtulníky se tak stávají jedním z velmi důležitých prostředků vedení boje a

vzhledem k jejich vlastnostem a možnostem má jejich použití stále stoupající tendenci. Vrtulníky, stejně jako pozemní vojska a ostatní druhy bojového letectva, mohou kromě mnoha jiných úkolů v rámci přímé podpory boje vlastních pozemních jednotek útočit na pozemní cíle a objekty protivníka ať již přímo na bojišti, nebo za určitých příznivých podmínek i v týlu jeho bojové sestavy.

Vrtulníky ve srovnání s ostatními druhy letectva mají určité nevýhody, jako např. menší rychlost, kratší dolet, větší citlivost a zranitelnost. Proto nemohou tedy v žádném případě zatím konkurovat např. stíhacím bombardovacím nebo dopravním letounům. Naproti tomu má však vrtulník řadu **výhod**, které jasně hovoří v jeho prospěch. Jde především o tyto **výhody:**

a) Nezávislost vrtulníku na předem vybudovaných vzletových a přistávacích plochách. Potřebuje jen malé přistávací plochy, které jsou v každém terénu v dostatečném množství. Jejich úprava v případě potřeby vyžaduje jen velmi malé náklady. V případě, že by terén výjimečně nedovoloval přistání, je možné vysadit osoby nebo vyložit materiál při vznášení se vrtulníku těsně nad zemí.

b) Možnost přepravy vojsk a materiálu z hloubky vlastního území z prostoru rozmístění záloh nebo rozmístění skladů a zásobovacích středisek přímo do prostoru zasazení a použití; při přepravě na větší vzdálenosti s mezipřistáním a doplněním LPH.

1) Viz např. články: N. Veselov, Vozruženije i bojevoje primeneniye vrtoljotov, Vojennyj zarubežnik č. 6/1966; D. L. Eley, Role and Arming of Helicopters, The RAF Quarterly č. 2/1967; H. Kerutt, Gedanken zur Lufttransportunterstützung auf dem Gefechtsfeld, Truppenpraxis č. 2/1968; H. Kehr, Der Panzerjagdschward, Truppenpraxis č. 2/1968, atd.

c) Vysazená vojska jsou připravena k okamžitému zasazení. Ve srovnání s padákovými výsadbami nepotřebují speciální výcvik výsadkových jednotek. Navíc je možné ušetřit drahocenný čas, který je u padákových výsadek zapotřebí k přesunu do prostoru soustředění a nakládání, k ukrytí a vybalení bojové techniky (v prostoru vysazení) a k přesunu výsadku do prostoru zasazení.

d) Vojska je možné přepravovat dvojím způsobem, tj. jak do prostoru zasazení, tak i zpět do záložních prostorů po splnění bojového úkolu nebo do nových prostorů zasazení.

e) Naplánování, příprava a vysazení vojsk z vrtulníků je z časového hlediska daleko rychlejší a méně náročnější, než u padákových výsadek. Vezmeme-li v úvahu, že je možné takto přepravovat řadové jednotky bez předchozího speciálního výsadkového výcviku, pak to podstatně přispěje ke zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk.

f) Možnost ochranného doprovodu a podpora boje vrtulníkového výsadku ozbrojenými vrtulníky v prostoru zasazení značně napomáhá k úspěšnému splnění stanoveného bojového úkolu.

Výhody použití vrtulníků ve prospěch pozemních vojsk jsou tedy značné a vedly nakonec k tomu, že v současné době dosáhly takových vlastností, které byly v dřívějších dobách připisovány pěchotě nebo automobilu s vysokou terénní průchodností. V posledních 10–15 letech, zvláště v posledních letech vietnamské války, vrtulník se vyvinul po technické i taktické stránce ve zvláštní a mnohostranně použitelný prostředek pozemních

vojsk. Většina vojenských odborníků tudíž zastává názor, že těžiště činnosti vrtulníků bude spočívat především v pomoci a v účinné podpoře bojové činnosti pozemních vojsk.

Zkušenosti ukazují, že z řady vrtulníků, které Američané vyzkoušeli v bojových podmínkách ve Vietnamu, nejvíce se osvědčily vrtulníky typu Boeing CH-47A „Chinook“, Bell UH-1 B, D „Iroquois“ a Bell AH-1G „Huey Cobra“. Vrtulníky CH-47A a UH-1B, D používají Američané jak v dopravní, tak i v ozbrojené verzi. Vrtulník AH-1G používají výhradně jako ozbrojený vrtulník.

Pokud se týče jednotlivých palubních zbraní — kanónů, kulometů, raketových a ostatních prostředků ničení — které mohou mít vrtulníky ve výzbroji, jde v podstatě o stejné druhy a typy zbraní, které tvoří základní výzbroj, např. stíhačích a stíhačích bombardovacích letounů; jsou pouze v potřebné míře přizpůsobeny pro jejich použití na vrtulnících. Jejich takticko-technické údaje byly již uveřejněny v různé vojenské odborné literatuře a širší vojenská veřejnost je jistě dostatečně zná.

Z hlediska palubních možností a ostatních bojových vlastností ozbrojených vrtulníků zasluhuje pozornost zejména vrtulník Bell AH-1G „Huey Cobra“, jehož technické parametry předčí ostatní používané vrtulníky svého typu. Vedle účinných prostředků ničení má ve své výbavě poměrně dokonalou navigační, radio- a zaměřovací techniku, která mu umožňuje bezpečný let v přízemních výškách a snadnější ovládání a využití jednotlivých palubních zbraní.

— * —

Zkušenosti z vietnamské války ukazují **možné způsoby bojového použití vrtulníků**, které jsou pochopitelně zcela závislé na dané situaci a na úkolech, které mohou vrtulníky plnit ve prospěch vlastních pozemních vojsk. Jde většinou o dnes již plně uznávané a v praxi běžně známé a plněné úkoly. Proto nepokládám za nutné zmiňovat se o každém z uvedených úkolů zvlášť. Považuji však za účelné zmínit se krátce alespoň o některých možných způsobech bojového použití vrtulníků, zejména pokud jde o jejich **použití v boji s nepřátelskými tanky**. Jde o bojovou činnost a úkoly vrtulníků, kde zatím nebylo získáno tolik praktických zkušeností.

Jedním z těchto možných způsobů je **odrážení nepřátelských tanků z léčky**. Vrtulníky vyčkávají v bojové pohotovosti v tzv. „vyčkávacích postaveních“ a teprve na rozkaz (na výzvu) vševojskového velitele vzlétnou k úderům do boků nepřátelských útočících tanků. Vyčkávací postavení (léčku) zaujmají předem, např. na menších, předem upravených lesních pasekách, v osadách, v členitém terénu s přirozenými úkryty, nebo na jiných pro tanky těžko dostupných místech. Svou překvapivou a rozhodnou činností mohou s úspěchem zabránit rychlému pronikání obrněných a tankových jednotek protivníka do hloubky vlastní sestavy, s cílem nedopustit obejít nebo obkí-

čení vlastních pozemních jednotek. Dosažené zkušenosti hodnotí vedoucí činitelé západních armád kladně. Podle jejich předběžného závěru se ukazuje, že tento způsob použití vrtulníků v boji s nepřátelskými tanky bude s velkou pravděpodobností vždy efektivní. Výhodou vrtulníků totiž je, že si po celou dobu boje s nepřátelskými tanky uchovávají vlastní iniciativu jak v čase, tak i ve způsobu úderu.

Vrtulníky je dále možné použít ke **kladení protitankových minových polí a zátarasů**. Podle názorů západních vojenských teoretiků by dosavadní způsob kladení protitankových min v rozsáhlém a pro tanky vcelku dobře průchodném území středoevropského válcíště vyžadoval v dnešních podmínkách boje příliš velké množství protitankových min, na jejichž položení by bylo zapotřebí velmi mnoho sil a času. Možnost řešení se naskýtá ve vhodném přizpůsobení vrtulníků k pokládání protitankových min přímo ze vzduchu. Takto pokládaná minová pole by si- ce byla mnohem viditelnější, než při ukládání min do země. V případě potřeby a za určitých podmínek je však možné je pokládat velmi rychle především na nejdůležitějších, předem vybraných směrech a úsecích obrany, s cílem způsobit maximální ztráty a zdržet postup hlavních útočících vojsk nebo předsunutých oddílů protivníka. Tento způsob kladení protitankových min by znamenal značnou úsporu času, sil i prostředků.

Z taktického hlediska zasluhuje pozornost další možný způsob **použití vrtulníků jako stíhačů tanků**. Tento způsob vedení boje s nepřátelskými tanky v poslední době zkoušejí zejména jednotky západoněmeckého bundeswehru. Bundeswehr již dnes organizuje výcvik osádek vrtulníků vojenského letectva k plnění těchto úkolů a na toto téma uskutečnil již několik praktických cvičení. Vrtulníky, určené k těmto úkolům, jsou začleňovány do tzv. „**vrtulníkových rojů stíhačů tanků**“, které mohou mít např. toto složení: 1 průzkumný vrtulník, 4 vrtulníky stíhači tanků se 4–6 PTRS typu AS-11, i spojovací rádiové družstvo, i družstvo palubní výzbroje a obsluhy vrtulníků a 1 cisternový automobil k doplňování LPH.

Západoněmečtí vojenští představitelé uvádějí, že jak při výcviku osádek, tak i na praktických cvičeních bylo dosaženo dobrých výsledků. Získané zkušenosti ze společných cvičení ukazují, že je nutné, aby rozkazy k zasazení vrtulníků vydávalo přímo velitelství vševojskové divize nebo brigády. Zasazení vrtulníků bylo ú-

spěšné jen tehdy, jestliže byly vrtulníky v bojové pohotovosti na předsunutých postaveních, pokud možno co nejdále vpředu v prostoru prvosledových útvarů a svazků. Zasazením vrtulníků z polních letišť v hloubce vlastní bojové sestavy bylo dosaženo jen omezených úspěchů. Bylo to proto, že velitel roje i osádka vrtulníků neprožívali plně danou bojovou situaci pozemních jednotek; dále i tím, že předáváním rozkazů a delší dobou, které bylo zapotřebí pro přelet vrtulníků z polních letišť do prostoru bojové činnosti, docházelo často ke ztrátě hlavní výhody jejich použití, tj. jejich **rychlému a překvapivému** zasazení v boji s nepřátelskými tanky.

Tento způsob použití vrtulníků je možné použít ve všech druhích boje, kdy obě strany vedou pohyblivý boj. V obraně bude použití tohoto způsobu velmi výhodné za situací, kdy dojde k prolomení obrany nepřátelskými tanky nebo bude hrozit reálné nebezpečí jejího prolomení. Výhodné je jejich použití i v rámci oddílů vedoucích boj na zdrženou, kdy jejich překvapivé použití na bocích může do značné míry usnadnit boj vlastních pozemních jednotek. Velmi výhodně lze využít rychlosti bojových možností a nezávislosti vrtulníků na terénu při boji s nepřátelskými tanky za pronásledování. Méně účelné se zdá být jejich použití za útoku při prolamování nebo v hloubce nepřátelské obrany, neboť dobře vybudovaná obrana protivníka bude z hlediska jeho palebných možností znamenat velké nebezpečí pro vrtulníky.

Dále je možné vrtulníky použít v **součinnosti s tankovou průzkumnou hlídkou**. Rovněž tento způsob v poslední době zkouší bundeswehr. Zkušenosti ukazují, že vrtulník díky své vysoké manévrovosti, rychlosti a nezávislosti na terénu značně napomáhá k dosažení velké časové úspory, umožňuje rychlý postup tankové průzkumné hlídky a včasným varováním před možných a nenadálým napadením ze strany nepřítelů zvyšuje bezpečnost průzkumné hlídky.

Tohoto způsobu použití vrtulníků bude účelné využít zejména při pronásledování ustupujícího nepřítel. Předpokladem je dokonalá součinnost mezi osádkami vrtulníků a průzkumných tanků, které musí být k plnění těchto úkolů předem vycvičeny a dobře připraveny. Organizace a příprava tohoto společného úkolu bude vyžadovat od obou zúčastněných osádek značnou pozornost, přesnost a důslednost nejen v období přípravy, ale i v samotném průběhu jeho plnění.

V závěru uvedu ještě několik poznámek k **možnému uplatnění dosavadních zkušeností z bojového použití vrtulníků v podmínkách středoevropského válčiště** v budoucí možné válce.

Zkoumání těchto otázek věnují západní vojenští teoretici (zejména američtí a západoněmečtí) značnou pozornost. Nebude proto na škodu, jestliže se seznámíme s některými názory jednoho z předních amerických specialistů H. H. Howze na problémy možného bojového použití vrtulníků na středoevropském válčišti.²⁾

Hned na počátku svých úvah přiznává, že použití vrtulníků na středoevropském válčišti (zejména ozbrojených vrtulníků) bude poněkud odlišné, než ve Vietnamu. Výsledky ve vietnamské válce sice potvrdily správnost myšlenek o možnostech použití vrtulníků v bojových podmínkách, které jsou charakteristické pro tuto válku, avšak zkušenosti zde získané ještě nijak nedokazují, že bude možné použít vrtulníky stejně efektivně i na středoevropském válčišti. Nejvíce pochybností v tomto směru vzbuzuje dosud **zranitelnost vrtulníků**.

Tak např. jedním ze způsobů bojové činnosti ozbrojených vrtulníků ve Vietnamu je poskytování ochranného doprovodu dopravním vrtulníkům při letu nad územím protivníka. Podobné úkoly budou podle jeho názoru přicházet na středoevropském válčišti jen zřídka kdy v úvahu. Jedním z hlavních nebezpečí pro vrtulníky je totiž stále ještě palba z ručních zbraní. Podle oficiálních údajů amerického velení činí celkové ztráty vrtulníků od počátku války do května 1968 celkem 1639 vrtulníků. Z tohoto počtu bylo 685 vrtulníků sestřeleno a 954 vrtulníků zničeno na zemi. Lze proto právem předpokládat, že toto nebezpečí pro vrtulníky bude v plné míře platit i v podmínkách středoevropského válčiště, kde nasycenost bojové sestavy palebnými prostředky a hustota vojsk v prostoru bojiště bude nepoměrně větší. Kromě toho nelze vyloučit i možnost ničit vrtulníky palbou zbraní větších ráží.

Na druhé straně však existují reálné možnosti, jak omezit ničivé účinky palby těchto zbraní. Jsou to např. správná volba trati a výšky letu, dovedné využívání členitosti terénu, využívání manévrových schopností vrtulníků a palebných možností vlastních zbraní apod.

Při rozvíjení dosaženého úspěchu mohou vrtulníky, stejně jako tanky a dělo-

střelectvo, vést palbu na cíle a objekty protivníka z území obsazeného vlastními jednotkami. To ovšem neznamená, že se omezí jen na tuto možnost. Za příznivých podmínek budou pronikat přes frontu nad území protivníka. Bude k tomu docházet zejména za nesouvislé fronty nebo za letu nad slabě bráněnými prostory, nad bažinatým a těžko schůdným terénem apod. V každém případě bude vždy hodně záležet na volbě vhodné trati letu, která by odpovídala daným podmínkám.

Další možností, jak dosáhnout větší životnosti vrtulníků na bojišti, je jejich použití v těsné součinnosti s ostatními druhy letectva, dělostřelectvem, tanky, raketovými prostředky atd. Rovněž krátkodobé, avšak silné soustředění palby pozemních zbraní z vytváření dýmových clon může poskytnout vrtulníkům ochranu před pozorováním a účinky zbraní protivníka po dobu jejich letu na jednotlivých úsecích předem stanovené trati letu.

Ke snížení zranitelnosti vrtulníků přispívá jejich vybavení ocelovými pancíři pro ochranu osádky a nejdůležitějších částí vrtulníků. Z hlediska snížení jejich zranitelnosti na zemi pak bude třeba, aby nově projektované a vyráběné vrtulníky byly schopny pojíždět na krátké vzdálenosti bez nosného rotoru, aby je bylo možné rozmisťovat skrytě s plným využitím lesních porostů a znemožnit tak protivníkovi jejich odhalení a zničení.

Použití vrtulníků (stejně jako ostatní bojové techniky) v **raketové jaderné válce** je podle jeho názoru stále ještě natolik nejasné, že je možné uvést jen několik stručných poznámek.

Vezmeme-li v úvahu podmínky raketové jaderné války, setkáváme se se zcela neznámými a v praxi neověřenými skutečnostmi. Naše představy o průběhu jaderné války jsou založeny pouze na výpočtech a dohadech, které se v praxi budou velmi často rozcházet se skutečností. Přesto však je možné říci již dnes s největší pravděpodobností, že hustota vojsk na válčišti bude podstatně nižší než dosud. Údery jaderných zbraní bude možné podle potřeby rychle přenášet z jednoho směru na druhý a na prostory soustředění vojsk protivníka. Za těchto podmínek bude mít mobilitu pozemních vojsk mnohem větší význam než za normálních podmínek. Kromě ničivých účinků jaderných zbraní je nutné počítat s radioaktivním zamořením rozsáhlých území, což do značné míry omezí a v některých případech zcela znemožní pohyb vojsk po zemi. Za takové situace budou vrtul-

2) Viz článek H. H. Howze, *The Armed Helicopter in the Defence of Europe*, NATO's Fifteen Nations, August-September 1967

níky jedním z mála bojových prostředků, které budou schopny okamžitého nasazení a lze tedy předpokládat, že jejich použití a pomoc bude stále častěji vyžadována.

Nevyhnutelně se také naskýtá otázka možného střetnutí mezi vrtulníky navzájem. V tomto směru nejsou zatím žádné zkušenosti. Určité možnosti řešení tohoto problému však existují již dnes a je třeba je dále rozvíjet a zdokonalovat. Ozbrojené vrtulníky, které mají zejména otočná střelecká kulometná nebo kanó-

nová stanoviště a zaměřovače určené víceméně k vedení palby na pozemní cíle, mohou za určitých podmínek bojovat i proti pomalým vzdušným cílům, tj. proti vrtulníkům.

Na otázku, kolik vrtulníků bude nutně zapotřebí, nelze dát zatím uspokojivou odpověď. Předpokládá se však, že jejich potřeba bude dosti velká. Již dnes se ukazuje, že i poměrně malý počet ozbrojených vrtulníků bude mít vliv na bojovou činnost a efektivnost bojových prostředků všech druhů vojsk.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

ODRA 69 NYSA

V druhé polovině měsíce září poběhly na území Polské lidové republiky spojenecké manévry, které řídil ministr národní obrany PLR generál armády Wojciech Jaruzelski.

Je účelné se k nim vrátit a po odborné stránce si povšimnout jejich některých zvláštností a progresivních prvků. Jež mohou být i pro naše velitele a štáby zdrojem zkušeností.

Kromě jejich mimořádného politického významu, jenž byl především pro naši armádu zvýrazněn v té době probíhajícím rychlým politickým pohybem, můžeme v manévrech ODRA-NYSA 69 nalézt dostatek nových operačních i metodických myšlenek.

Spojenecké manévry mají totiž svoji tradici. Stávají se skutečným vyvrcholením a prověrkou přípravy vojsk, velitelů a štábů, ale obohacují svoji tematikou, rozsahem a formami i oblast vojenské praxe. Často jsou podnětem pro další zkoumání, pro teorii, organizaci a metodiku výcviku.

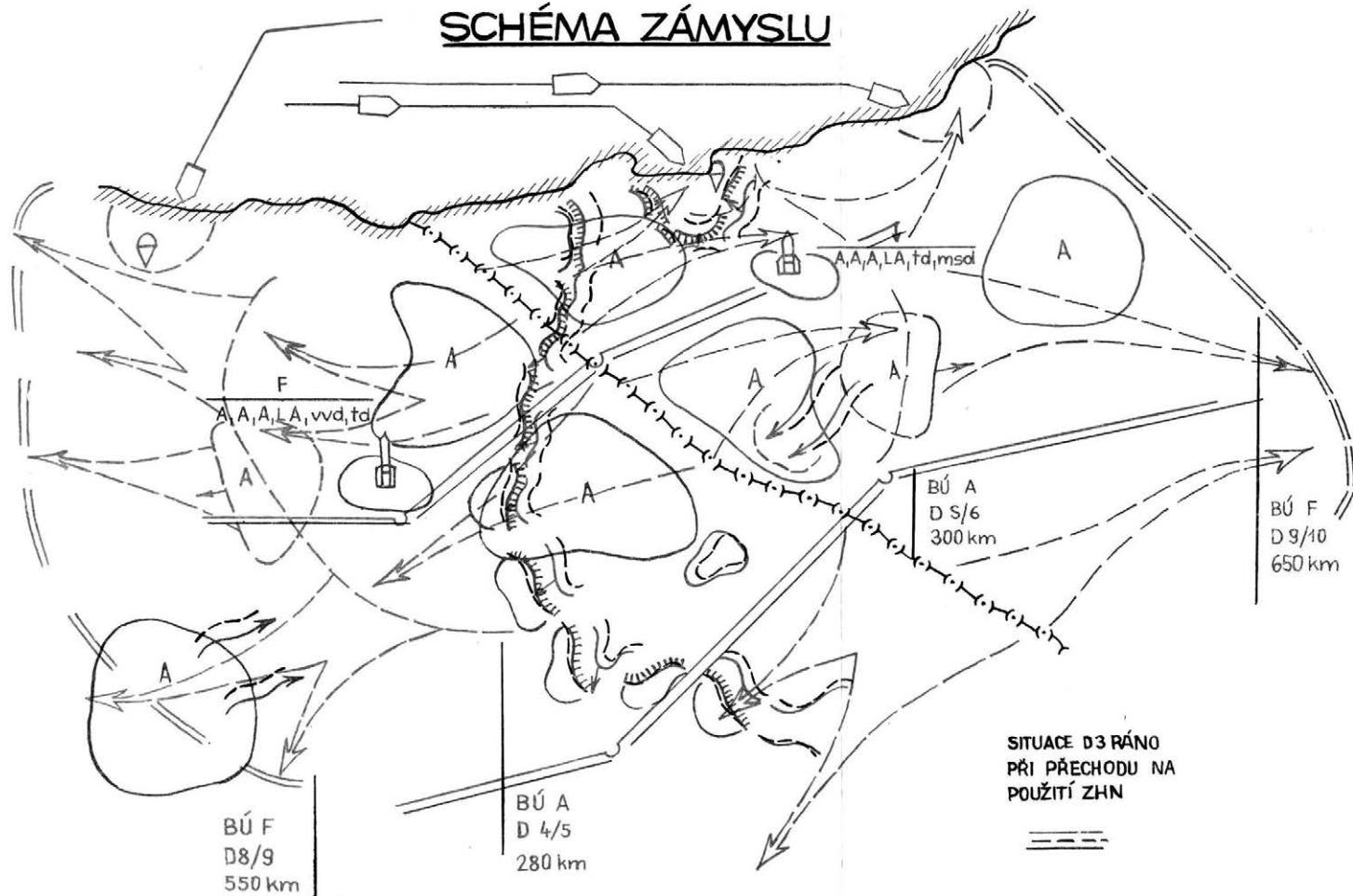
Jejich rozmach se zvětšuje. Zvyšuje se počet účastníků se vojsk, štábů, techniky, stávají se stále více vševojskovými, zahrnují již nejen všechny druhy vojsk, ale většinu ozbrojených sil. Původní jejich čistě vojskový charakter se rozšiřuje o řadu teritoriálních vojenských a civilních složek, takže postupně se zapojuje do nich více a více prvků z celého komplexu branného systému. Také prostorově již nepostačují omezené výcvikové prostory, ale průběh manévrů již zahrnuje rozsáhlé území státu, často i mnoho desítek tisíc km². To má vliv i na prodlužování doby trvání manévrů, kdy kromě vlastní doby operační činnosti, narůstá období soustřeďování vojsk a jejich zpětné přepravy po manévrech (často na mnoho stovek, a u letectva i tisíc km).

Rozsáhlost takových akcí vynucuje si proto i jejich dlouhodobou, pečlivou a všestrannou přípravu, součinnost několika spojeneckých armád a stává se tak skutečnou prověrkou schopností nejen cvičících vojsk, ale i řídicích orgánů.

Vzhledem k těmto charakteristikám. chcí blíže upozornit na některé zajímavé momenty z manévrů ODRA NYSA 69.

Svým rozsahem manévry patřily mezi jedny z největších spojeneckých cvičení. Již samotná účast více než 60.000 vojáků, více než 10.000 vozidel, více než

SCHÉMA ZÁMYSLU

1000 tanků, kolem 500 letounů a 140 válečných lodí je imponující. V manévrech, kromě strategického raketového vojska byly zapojeny všechny druhy ozbrojených sil — pozemní vojsko, frontové letectvo, dopravní výsadkové letectvo, námořnictvo, protivzdušná obrana státu, teritoriální vojska.

Manévry probíhaly na území větším než 100.000 km² a pouze samotná doba operační činnosti byla sedm dní.

Manévry byly jako *dvoustranné* — severní proti jižním — což umožnilo reálně porovnat úroveň rozhodování protistojících operačních uskupení.

Obě strany cvičily v organizaci a při respektování operačních a bojových zásad vlastních vojsk.

V současné době, kdy je dosaženo plné nasycenosti armády těžkou bojovou technikou, je reálné omezovat vojskovou činnost i při takovýchto manévrech pouze na vojenské výcvikové prostory, v nichž štáby armád a divízi — cvičících reálně na celou operační hloubku — přijímají „na sebe“ vojska k odpracování jednotlivých epizod v souhlase s možnostmi jednotlivých výcvikových prostorů. To podstatně snižuje škody v civilním prostoru, zejména na komunikacích, ale na druhé straně nutí štáby k tomu, aby reálně kalkulovaly s možnostmi vojsk, jejichž skutečná intervalová bojová činnost prakticky vytváří trvalé napětí a pocit reality.

Při manévrech ODRA-NYSA 69 bylo využito celkem šest výcvikových prostorů, takže nutnost řízení bojové činnosti ve vztahu k práci operačních štábů byla trvalá.

V *zámyslu* (schéma 1) manévru byla zapracována etapa období zostřujícího se válečného napětí, které přerostlo v agresi jižních zahájenou konvenčními zbraněmi soustředěným vzdušným úderem na celou hloubku operační sestavy červených. Odrazení této agrese a rozhodný přechod do útočné operace po dvoudenním příhraničním střetném sražení byl hlavní náplní prvních dvou dnů války. S cílem zabezpečit útok na jednom z úspěšně se rozvíjejících směrů, provádí jižní rozsáhlou kombinovanou námořní a vzdušnou výsadkovou operaci, dávající předpoklady výrazného prostorového zisku a vytvářející podmínky pro úder do týlu operační sestavy severních.

Likvidace tohoto kombinovaného výsadku, spojená se zasazením teritoriálních vojsk a vševojskových záloh probíhá druhý a třetí den manévru.

V této době jižní při ztrátě operační iniciativy na rozhodujících směrech se zřikají ovládnutého prostoru na pobřeží, navyloďují druhý sled a na hlavním směru přecházejí k obraně důležitých terénních prostorů a využívají k tomu v rovinatém terénu především vodních toků. Současně, s cílem získat iniciativu při včasném soustředění druhého operačního sledu, přecházejí třetí den operace k rozsáhlému, neomezenému použití jaderných zbraní s nenadálým úderem.

Severní, kteří včas získali dostatek údajů o možném přechodu jižních na použití jaderných zbraní, uskutečňují vstřícný hromadný jaderný úder a způsobují rozhodné ztráty raketovým prostředkům, letectvu a druhému operačnímu sledu jižních. Vytvářejí si výhodné podmínky pro rychlé rozvíjení útočné operace zasazením druhých sledů armád, obklíčení většího uskupení sil armád jižních a včasným přísunem a zasazením druhého operačního sledu.

Tyto základní myšlenky operačního zámyslu manévru prověřovaly jednu z možných variant vzniku a průběhu války v jejich prvních dnech, tak jak je i variantně procvičujeme v naší armádě.

K některým zajímavým prvkům manévru ODRA NYSA 69:

Bezesporu je to *dynamičnost operací*, a to jak v období bez použití jaderných zbraní, tak i po přechodu na ně.

Dynamičnost je zvýrazněna především rozsáhlostí manévru, který v průběhu poslední doby nachází své plné opodstatnění nejen na zemi, ale zvyšuje se jeho účinnost i ve vzduchu a na moři.

V průběhu manévru proběhla *kombinovaná námořní a vzdušná výsadeková operace*, jíž se účastnily spojené síly sovětského Baltického, polského a námořnictva NLA NDR, námořní výsadeková pěchota sovětská, polská, NLA NDR, polské a československé výsadekové útvary; operace zabezpečovalo sovětské, polské a československé frontové a dopravně výsadekové letectvo.

Cílem této operace bylo — vytvořením fronty v týlu severních zabezpečit vysoké tempo přechodu do útoku v době příhraničního střetného sražení a nedovolit tak volným operačním silám severních ovlivnit průběh střetného sražení.

Časový a operační sled kombinovaného výsadku byl tento. Po leteckém soustředěném úderu, zesíleném účinnou palbou z bojových lodí palebného zabezpečení byl vysazen padákový výsadek k ovládnutí prostoru zabezpečujícího vylodění námořního výsadku, jenž se vylodil v úseku zcela umlčeném palbou námořního dělostřelectva a raket, letectva a za palebného příkrytí bojových vrtulníků.

Organizace a rychlost výsadku byla výtečná; již v prvních čtyřiceti minutách na jednom z úzkých pásů vylodění bylo více než 150 kusů těžké techniky, plovoucích tanků, tanků T 55, obrněných transportérů a i baterie raket R 60 vyloděná pomocí speciální plovoucí rampy typu LENTA.

Zajímavým způsobem byly překonávány mořské a pobřežní zátarasy. V průběhu námořního výsadku měly i své opodstatnění malé destrukční skupiny vysazované z vrtulníků Mi 8, které uvolňovaly cestu mořskému výsadku a řídily pohyb vyloděných sil.

Na vysoké úrovni byla příprava a podpora celého výsadku letectvem, které využívalo příletových směrů z moře na výškách pouhých 10—20 m a úderů na objekty z různých stran bez opakování stereotypního manévru.

Součástí kombinovaného výsadku bylo vysazení smíšeného padákového a vrtulníkového výsadku k ovládnutí letiště v blízkosti prostoru vylodění, jehož udržení vytvořilo předpoklad pro přistávací letadlový sled na letadlech An-12 s těžkou technikou výsadekového svazku. Zde se opět potvrdila již osvědčená mechanika rychlého manévru těžkou technikou do prostoru bojové činnosti, při maximálním snížení zranitelnosti přistávacího sledu (přistávání a odlet jednotlivých letounů v půlminutových intervalech). Ukazuje se, že kombinace padákového a přistávacího výsadku je v současné době nejúčelnějším způsobem manévru vojsk do týlu nepřítele.

V průběhu manévru byly uskutečněny ještě dva další větší *taktické vrtulníkové výsadky* s využitím velkokapacitních vrtulníků Mi-6 a palebně zabezpečené (kromě podpory dělostřelectvem a letectvem i vlastním palebným vrtulníkovým sledem z vrtulníků Mi-2 a Mi-4). Úkoly těchto výsadků byly časově omezeny a byly uskutečněny do menší taktické hloubky, než snad bylo doposud obecnou zvyklostí, především před čela tankových útvarů na spojení s nimi.

V průběhu manévru byla zdůrazněna potřeba rychlého *překonávání vodních toků* různými způsoby. Prakticky proběhlo ve třech epizodách překonávání širších vodních toků charakteru středního toku řeky ODRA. Potvrdilo se, že pro soudobou bojovou techniku plavající, schopnou hlubokého brodění a nové

rychlostavné soupravy typu LENTA, není vodní tok při pečlivé organizaci a taktické součinnosti palebných prostředků a čelních sledů překážkou, která by výrazněji zpomalila tempa útoku. Jistě mezi technicky zajímavé způsoby překonávání širokých a nebezpečných vodních toků pro tankovou techniku patří jejich překonávání tanky po dně bez osádek — přetahováním. Tento způsob v Polské lidové armádě praktikují a ovládají.

Na vysokém stupni je způsob *psychické přípravy vojáků* pro boj. Manévry ukázaly, že většina cvičení probíhá s bojovou střelbou tanků, motostřeleckých útvarů, dělostřelectva, s bombardováním a ostrou střelbou palubních zbraní letectva, v četných případech s ostrou střelbou námořnictva, dělostřelectva z pevniny na moře, protiletadlového dělostřelectva a z vrtulníků. Při tom se běžně cvičí přestřelování ze všech zbraní (i dělostřelectva) i prostřelování. To ve své podstatě vede k získání bojových návyků maximálně se přibližujících realnosti, zvyšuje se kázeň a odpovědnost na všech stupních, dosahuje se tím mistrovského ovládní svěřených zbraní a potřebné sebejistoty a důvěry.

Tak např. při kombinované výsadečkové operaci proběhly ostré střelby pozemního dělostřelectva na námořní cíle (v bezprostřední blízkosti vyloďujících se vojsk), střelby raket námořních lodí na mořské cíle, ostré střelby raketami letectva na námořní cíle, ostré střelby protiletadlového dělostřelectva na vzdušné cíle (střelba bateriemi různých ráží na vlečný cíl za letounem IL-28), shoz ostrých hlubinných min do moře k odstranění překážek, odpalování ostrých raketových odtarasovačů z moře na pobřeží apod.

V jiném případě proběhly noční bojové střelby tankového pluku za podpory divizních prostředků, což byla skutečná demonstrace výtečné úrovně přípravy vojsk a odvážného řízení.

V jiné epizodě, před taktickým vrtulníkovým výsadekem, proběhly ostré střelby z vrtulníků na plochu vysazení jak s raket, tak i z palubních velkorážních kulometů.

Souhrn těchto skloubených, náročných způsobů manévrů vytváří již sám představu o modernosti forem bojové přípravy vojsk, kde nelze již spoléhat na náhodu, ale musí se opírat o dokonalé zvládnutí zbraní, pevné velení a propracovanou součinnost.

Také otázkám *součinnosti* (jak operační, tak taktické) byla věnována v průběhu manévrů nevšední pozornost, zejména součinnosti mezi pozemním vojskem a letectvem a v kombinovaném výsadeku mezi všemi druhy vojsk a ozbrojených sil. I přes určité jazykové obtíže, které doposud jsou na taktických stupních s některými armádami, ukázalo se, že základním principem usnadňujícím součinnost je jednotné a shodné chápání zásad soudobých operací a boje.

V rámci manévrů byly ověřovány současné možnosti v oblasti *mechanizace a automatizace práce ve štábech* s využitím malé mechanizace a samočinných počítačů. Mimořádný praktický význam měl experiment s využitím stacionárních počítačů, s ověřením spolehlivosti a rychlosti přenosových cest, zkušební ověření řady operačních a týlových programů pro samočinné počítače. Tento experiment vícenárodnostní speciální skupiny jistě přinese pro směry dalšího rozvoje i pro jeho užší koordinaci řadu užitečných poznatků pro všechny armády.

V samotné *přípravě a řízení boje* lze pozorovat postupně vzrůstající snahu o integraci štábů řídicích manévry. Při manévrech ODRA-NYSA 69 pracoval již jednotný politický orgán pod centrálním řízením, zahrnující politické zástupce a politická oddělení všech zúčastněných armád.

Obdobně i v operační a taktické části cvičení nebyly manévry v oblasti řízení pouhou záležitostí jedné armády, ale na řízení jednotlivých epizod se podíleli stejnou mírou zástupci a skupiny národnostních armád s plnou odpovědností za celkovou přípravu a jejich průběh. Tím se dále zvyšuje pocit spolupodpovědnosti za průběh manévru a odráží se tak v nich podíl a přínos jednotlivých armád. Je vytvořena základna pro zdravou soutěživost a širokou výměnu zkušeností. Domnívám se, že tato snaha byla správná, našla plné pochopení a v principu se ověřila.

Jsou však i *určité obtíže*, které obdobná rozsáhlá spojenecká cvičení odhalují, zejména v oblasti materiálně technického zabezpečení a ve velení vícenárodnostním operačním celkům.

Doposud ne zcela unifikovaná metodika práce štábů, jejich rozdílné návyky, pracovní pomůcky, technické možnosti velení, především však ne do konce dovedený proces unifikace, zejména automobilní a dělostřelecké techniky, vytváří v průběhu takovýchto cvičení mimořádně obtížné situace v celkovém operačním systému materiálně technického zabezpečení. Ukazuje se, že snahu po unifikaci, zejména zbraňových systémů a jejich zabezpečovacích prostředků, by měly důsledněji podporovat všechny armády, a to i bez ohledu na snad dočasně vyšší technickou úroveň jednotlivých zbraní.

Rozhodně bude nutné odstranit nejednotnost v oblasti technických prostředků velení do stupně divize.

Určité těžkosti způsobuje i různorodá *organizace* svazků a útvarů. Tato má vliv na přecenění nebo nedocenění jejich bojových možností. I zde maximální přibližování nebo shodnost organizační struktury vojsk se sovětskou armádou může úspěšně překonat tento dílčí nedostatek.

Všiml jsem si v průběhu manévru i snad drobností, které vytvářejí příznivější podmínky pro polní činnost. Ve štábech polské lidové armády jsou to především velmi vhodně, prakticky konstruované štábní autobusy, z nichž některé jsou upraveny jako rozkládací s trojnásobnou ložnou plochou nákladního vozidla, štábní autobusy pro směrové důstojníky účelně vnitřně upravené a vybavené s možností přímo šifrového styku se svazky.

Trochu jsme polským soudruhům záviděli jejich účelné a vkusné polní uniformy (které kromě jiného nosí všichni bez ohledu na funkci a hodnost), ale i polní zavazadla (která jsou funkčně velmi dobrá a dokonce i úhledná).

Potěšila nás polská WSW — speciální pořádková služba organizovaná na všech stupních od pluku výše. Tyto jednotky s vybranými kádry, speciálně vybavené, cvičené a výrazně označené, mají již svůj potřebný respekt, zabezpečují přesuny, pořádek, střeží vybrané objekty (kromě jiného jsou i vyhledávaným zdrojem kádrů pro ministerstvo vnitra po skončení základní služby, kam již přichází s dobrým odborným základním výcvikem).

Také v oblasti *politické práce* spojené s manévry byla řada zajímavostí. Manévry nebyly jen otázkou armády, ale žila jimi většina Polska. Nejvyšší představitelé strany, vlády, vojvodství se osobně, v čele se soudruhy GOMULKOU, CYRANKIEWITZEM, SPYCHALSKÝM a všemi členy politbyra, osobně účastnili plně dva dny na nejdůležitějších etapách manévru.

Polští tisk, rozhlas a televize denně se zájmem na činnosti místech svého tisku i programu sledovaly činnost všech armád. Proběhla sta setkání vojáků všech národností mezi sebou, s pracujícími na závodech, ve státních statcích a zejména radostná byla setkání a pobyt vojáků na školách. Města byla slavnostně vyzdobena; často v malých okresních městech se setkaly tisíce oby-

vatel s vojáky. Státní aparát, zejména orgány ministerstva vnitra, spojů a dopravy byly aktivně zapojeny do manévrů a nebraly tento úkol jako přítěž, ale jako svoji základní povinnost.

Mohu konstatovat, že polským soudruhům se plně podařilo rozvinout politickou kampaň mezi pracujícími městy a venkova, mezi mládeží a dovedli jí plně využít k posílení internacionálního myšlení a k zvýšení vážnosti Varšavské smlouvy a armády vůbec.

Domnívám se, že toto je jistě jeden ze základních kladných a poučných závěrů manévrů i pro nás, a to nejen pro armádu.

Manévry ODRA-NYSA 69 ukázaly na neustále se zvyšující operační a bojovou připravenost států účastníků Varšavské smlouvy. Demonstrovaly politickou jednotu a bratrství ve zbrani. Byly ukázkou vojenské síly, která stojí odhodlaně na stráži svobody našich národů jako pevná síla a spolehlivá záštita dalšího jejich mírového socialistického vývoje.

Těší nás, že i příslušníci československé lidové armády měli možnost přispět svým podílem k jejich úspěšnému provedení.

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук – полковник в отставке Лудвик Варваржовски Стратегическое положение ЧССР	3
Кандидат военных наук – подполковник Станислав Хромец Использование аналитических моделей боя в процессе учебы	10
Кандидат военных наук – полковник Йиржи Халуца Изучение общевойсковой специализации в Военной академии имени Антонина Запотоцкого	15

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Йиржи Нечас Планирование первой наступательной операции	17
Кандидат военных наук, доцент – подполковник Карел Новотны К вопросу места и роли обороны в ходе вооруженной борьбы	29
Полковник Лео Перница Регулярные территориальные войска или милиция?	36
Полковник Ладислав Ячек Информация о результатах оперативной и боевой подготовки	41
Подполковник Яромир Шена К вопросу управления полетами	46
Майор Богумил Бенеш Поток информации в рамках авиационного объединения	50
Подполковник Эжен Добровски Расквартирование войск в ходе войны	59
Капитан Ян Гелера, майор Зденек Навратил К проблеме анализа системы снабжения	65

ИНФОРМАЦИЯ

Кандидат исторических наук – подполковник Владимир Кубишта Научная информация в армиях социалистических стран	71
Кандидат военных наук, доцент – полковник Зденек Градецки Концепция полевой автоматизированной системы управления войсками	75
Подполковник Вацлав Шебор Боевое применение вертолетов в армиях Запада	79

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Полковник Карел Пезл Учение «Одер – Нейсе 69»	86
---	----